Marcel Aymé

UN CHIP frumos

Generată de mecanismul inefabil al iluziei și imaginarului, „secunda elastică" din finalul romanului UN CHIP FRUMOS (1941) dă întregii narațiuni un relief nou. Marcel Aymé lasă, parcă cu premeditare, deschise toate posibilitățile punînd în alertă spiritul cititorilor.

ANTOANETA TĂNĂSESCU

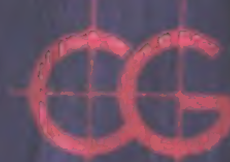
EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 8,50

386

Un chip frumos

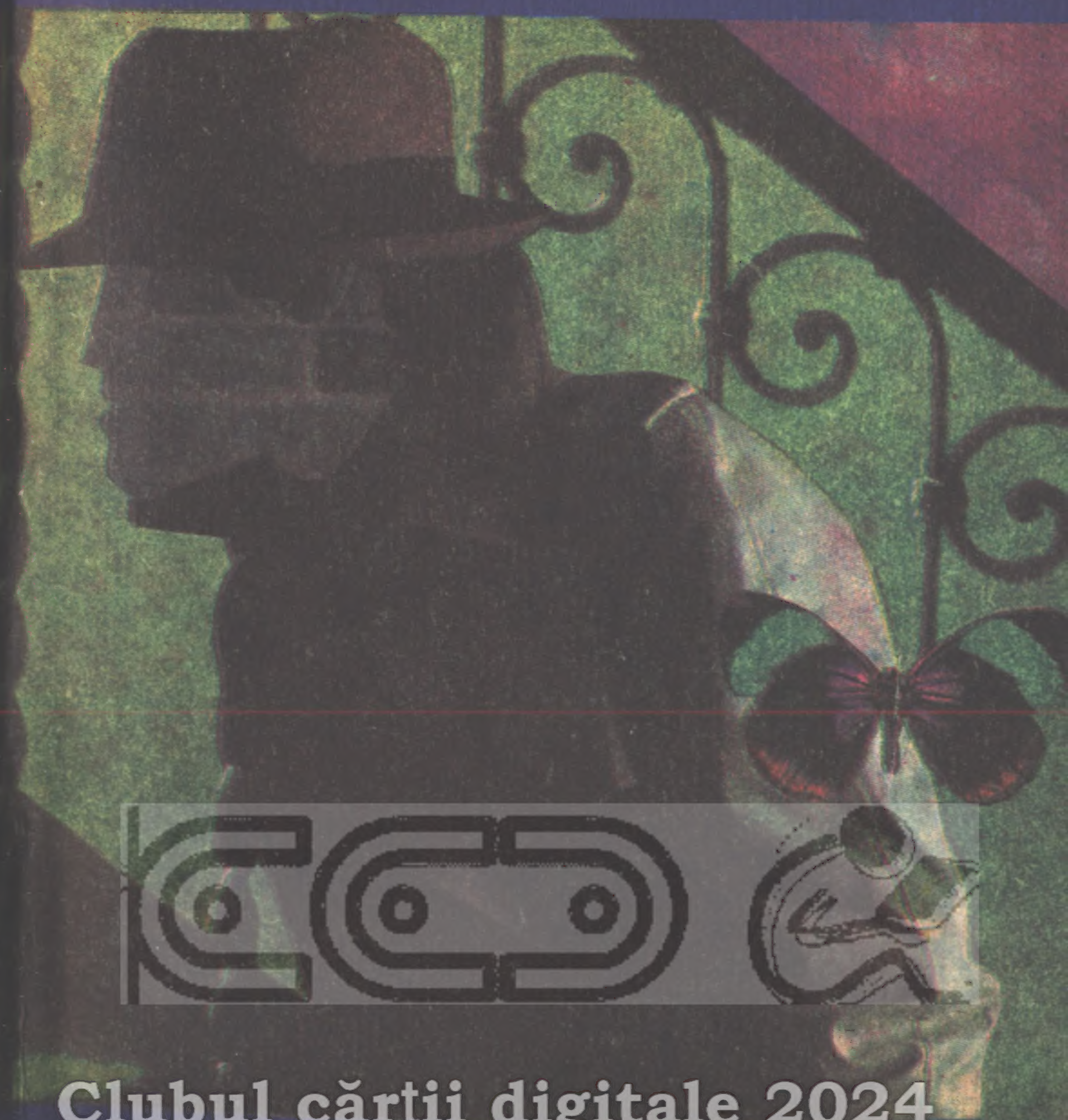
MARCEL AYMÉ

1982

MARCEL AYMÉ

Un chip FRUMOS

Clubul cărții digitale 2024

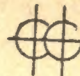
Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica de Nicolae Sîrbu; ilustrația de Val Munteanu

Marcel Aymé
LA BELLE IMAGE
© by Librairie Gallimard, 1941

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS.

GLOBUS

Marcel Aymé

UN CHIP frumos

Traducere de
VERONICA VASILIU
Cuvînt înainte de
ANTOANETA TĂNĂSESCU

EDITURA UNIVERS
București
1982

REFUZUL AVENTURII

ÎN TIMP CE capodoperele au capacitatea, mereu surprinzătoare prin semnificaţii, de a-şi crea genul lor propriu, între graniţele căruia se retrag preferînd aerul netulburat al solitudinii (filiaţiile, dependenţele, interdependenţele nu sînt, fără îndoială, excluse dar chiar „catalogul" lor complet, întocmit cu graţioasă minuţie şi tenace perseverenţă, rămîne doar o posibilă referinţă, niciodată, însă, premisa unei „explicaţii"), în timp ce capodoperele, deci, au o nobilă şi simbolică opacitate, celelalte opere acceptă, în chip desigur diferit, transparenţa ca pe o calitate, fără ca prin aceasta misterul lor să se diminueze îngrijorător. Includerea într-o galaxie le este favorabilă, plasa fină a corespondenţelor neîngrădindu-le libertatea de mişcare, lumina generată de structura de adîncime a fiecărui text fiind, în multe cazuri, intensificată de razele penetrante peste timp şi spaţii ale altor texte.

Un chip frumos (1941) transformă în marcă stilistică ceea ce romanele anterioare ale scriitorului anunţaseră de fiecare dată. Debutul naraţiunii este construit remarcabil dar, în continuare, presiunea epică se diluează în trepte, redevenind relevabilă doar în final. Să vedem aici o consecinţă a vocaţiei de nuvelist a lui Marcel Aymé [1], artizan al prozei scurte, cum o dovedesc constant volumele sale ?

---

[1] Marcel Aymé : n. 1902, Joigny, Yonne. Orfan de mamă la doi ani, este crescut de bunici pînă la vîrsta de opt ani. Urmează colegiul din Dole (Jura).

În La Table-aux-Crevés, Aurélie pune la punct cu perfectă conştiinciozitate treburile micii sale gospodării, priveşte, apoi, în depărtări cerul albastru şi dur de aprilie şi, extenuată de viaţa sa fără de orizont, obosită de munca monotonă şi de căsnicia

---

Bacalaureat în 1919. Întrerupe, din cauza bolii, studii de inginer. Practică diferite meserii de la jurnalistică la figuraţie pe platourile cinematografice. *Brûlebois* (1927) este distins cu unul dintre premiile Societăţii oamenilor de litere. Se impune în viaţa literară prin romanul *La Table-aux-Crevés* (1929), Premiul Théophraste-Renaudot. După *La rue sans nom* (1930), seria succeselor continuă : *Le puits aux images* (nuvele, 1932), *La jument verte* (roman, 1933), *Derrière chez Martin* (nuvele, 1938). În 1939, romanul *Le boeuf clandestin* şi, de asemenea, o carte care i-a adus celebritatea nu numai în rîndul publicului tînăr (autorul însuşi mărturisea : „Aceste povestiri au fost scrise pentru copii între patru şi şaptezeci şi patru de ani") : *Les contes du chat perché* (traducere românească : *Poveştile motanului coţat*, Ed. Tineretului, 1967). În 1941, *La belle image*, pentru ca doi ani mai tîrziu să publice un foarte bun volum de nuvele : *Le passe-muraille* (cîteva dintre „piesele" sumarului sînt cuprinse în ediţia românească *Omul care trece prin zid*, Editura pentru literatură universală, 1965). *Travelingue* (1945), *Le chemin des écoliers* (1946), roman care a generat filmul lui Michel Boisrond (cu Françoise Arnoul, Bourvil, Lino Ventura, Alain Delon) încheie cariera de prozator a scriitorului, atras acum de eseu (*Le confort intellectuel*, 1949) şi teatru (*Clérambard*, premieră 13 mai 1950 sau *La tête des autres*, premieră 15 februarie 1952). „Lumea mea, spunea Marcel Aymé, nu este nici basmul, nici realitatea. Ci ceea ce face ca viaţa să fie mai deosebită. Autorul are, desigur, dreptul să se distreze puţin. E plăcut să frecventezi zînele. Şi pe oameni." Marcel Aymé moare în 1967.

lipsită total de tandreţe, se sinucide. În La jument verte, micuţa localitate Claquebue, loc unde nu se întîmplă niciodată nimic, unde norma de viaţă este plictisul, unde timpul îşi încetineşte ameninţător pasul (jumătate din populaţie are peste şaptezeci de ani şi nimeni nu mai vrea să moară), unde întreaga colectivitate se complace într-o stare de somnolenţă şi tristeţe, micuţa localitate, astfel, este brusc trezită din letargie de un eveniment incredibil : în curtea familiei Haudouin se naşte o frumoasă iapă verde. Tumultul devine asurzitor, mulţimea palpită, se amuză şi se emoţionează enorm, faima localităţii se propagă repede, se organizează ceremonii fastuoase, în sfîrşit, silueta graţioasă a micii celebrităţi este imortalizată pe pînză de un pictor ce-şi va cîştiga peste ani un real renume. Dotată de artist cu o dublă natură, umană şi cabalină, iapa de jad se simte însă prizonieră între ramele tabloului şi, astfel, cu sufletul sfîşiat de febrile vise şi vanităţi patetice, transformă imobilul exil în şansă. Martor tăcut, neliniştitor şi cu mare spirit de observaţie, va privi oamenii şi va medita asupra destinului a patru generaţii din familia Haudouin, scriind, ca un adevărat narator, din această perspectivă, romanul. În sfîrşit, în Le boeuf clandestin, Roberte Berthaud, o adolescentă serioasă, foarte exactă în vorbe şi fapte, descoperă, din întîmplare, că tatăl său pe care îl iubea şi îl admira fără rezerve este un om slab şi laş.

Reţeaua de evenimente şi trăiri generată de asemenea puncte de tensiune ce ocupă primele pagini ale romanelor este, apoi, trasată cu o culoare tot mai palidă, ritmul încetineşte, concizia relevantă lasă loc descripţiei nesugestive.

Nu acelaşi lucru se întîmplă, însă, în La belle image, roman în care construcţia circulară a naraţiunii face ca finalul să ridice brusc cota de interes a întregului, oferind, dealtfel, şi o „cheie" de înţelegere a lui.

Iată-l, aşadar, pe Raoul Cérusier pătrunzînd în incinta unei instituţii administrative, cu birouri vag luminate şi ghişee înveşmîntate în rutină. „Obosit" de a examina ambientul, obsedat de aşteptare, se întoarce la grijile sale : o afacere rămasă în suspensie, mici plictiseli familiale... O surdă dar trecătoare nelinişte, oricum inexplicabilă, îi cuprinde sufletul. În sfîrşit, i se cer fotografiile pentru completarea actelor şi cînd totul părea a fi intrat în normal, vocea cu cîteva clipe în urmă neutră a funcţionarei se însufleţeşte brusc pentru a deveni imediat severă : fotografiile nu sînt bune, mai exact, Raoul Cérusier nu prezintă fotografiile sale. Sînt chemaţi, pentru confirmare, şi alţi martori, frazele rostite la început cu oarecare cordialitate se înăspresc, tonul deferent, de perfectă politeţe, devine grav, fără nimic conciliant. Curiozitatea, stupoarea şi, în continuare, disperarea eroului în faţa „absurdităţii situaţiei" abia dacă pot masca, însă, acea necunoscută nelinişte, adînc instalată în fiinţa sa. Se caută, din pură curtoazie şi cu o solicitudine prudentă, explicaţii : erori care persistă în ciuda evidenţei, putem fi, în unele cazuri, victime ale iluziei...

Adevărul rămîne, totuşi, acelaşi : fotografiile nu-l reprezintă pe Raoul Cérusier, lucru de care se va convinge dealtfel şi singur, desluşindu-şi chipul într-unul dintre geamurile ghişeului. Complet derutat, eroul găseşte cu greu justificări plauzibile şi

părăseşte încăperea unde i se relevase, direct şi fără echivoc, că existenţa sa în care evenimentele păreau a se succeda după legile unei liniştitoare previzibilităţi fusese definitiv absorbită de vîrtejul unei „aventuri bizare".

Metamorfoza, privirea insistentă, „dublul" (cu ipostazele lui „materiale" : sticla, oglinda, la care am adăuga pornind nu numai de la Marcel Aymé, fotografia, obiecte „monstruoase", remarca Borges prin capacitatea lor de a crea serii infinite de imagini, de imagini ale imaginilor), tulburările şi multiplicările personalităţii, imixtiunea incredibilului în credibil ceea ce provoacă, evident, un „scandal" cu urmări acute în conştiinţa autorului, cititorului şi eroului (ales în genere din categoria oamenilor absolut obişnuiţi), deteriorarea cauzalităţii, iluzia, eroarea, ambiguitatea ridicate la rang de normă, contaminarea, nu o dată terifiantă, a domeniului propriului şi figuratului, sînt, toate, teme ale literaturii, actualizate cu deosebire de programul literaturii fantastice.

Terminologia trebuie, însă, mînuită cu grijă. Metamorfoza lui Raoul Cérusier, transformarea sa dintr-un bărbat matur, cu trăsături lipsite de eleganţă, într-un tînăr seducător, de o interesantă frumuseţe, are altă semnificaţie decît cea, aparent contrară, înregistrată de Kafka (Metamorfoza, 1912) în care eroul, după un moment de stupoare, sfîrşeşte prin a se adapta noii sale condiţii „Nu ne vom fi mirat niciodată îndeajuns — observa Albert Camus — în faţa acestei lipse de mirare." La Kafka şi nu nu-

mai aici, acceptarea metamorfozei se face fără multe ezitări, cu o voluptate secretă.

Nu aceeași este atitudinea lui Raoul Cérusier care, ieșind din sălile umbroase ale oficiului administrativ, rătăcește pe străzi evitînd a se privi în luciul vitrinelor, sperînd cu încăpățînare în „cursul normal" al evenimentelor, agățîndu-se de marginile sigure ale realului și cenzurîndu-și impulsurile curiozității. E nevoie ca „probele" să se înmulțească (mai multe trecătoare îl privesc cu „ochi avid", un bun prieten nu-l recunoaște), e nevoie ca frica și panica să-i înghețe inima pentru ca, în sfîrșit, să caute confirmarea în oglinzile unui mic magazin. Într-adevăr, o „ruptură" a avut loc, legile naturale, simple și evidente nu mai funcționează, destinul îl face „complice" la un joc a cărui finalitate nu o poate cuprinde. Metamorfoza s-a produs, ea este, lucru foarte important pentru a înțelege resorturile psihologice ale personajului lui Marcel Aymé și punctul de vedere al autorului însuși, o „metamorfoză parțială", afectînd doar (sau, mai ales) exteriorul eroului. Puternicul „instinct de conservare" (reflex al „normalității" care este tentația obsedantă a literaturii lui Marcel Aymé) îi cere lui Raoul Cérusier să evite viața „pe două registre". Trăirile, sentimentele, obișnuințele sale interioare vor trebui adaptate „noii" înfățișări căci Raoul Cérusier nu se simte capabil a suporta conflictul, a rezista ezitării, preferînd corespondența armonioasă, sau măcar iluzia corespondenței, susținută de pămîntul tare al realului. Altfel spus, atmosfera rarefiată și tare a aventurii în inexplicabil este, pentru Raoul Cérusier, de nerespirat. El poate rosti fraza „a admite inadmisibilul" dar nu o poate trăi. Iată de ce singurătatea la care îl obligă noua sa înfățișare i se pare insuportabilă, metamorfoza este ca un „zid orb" ce-l desparte de viață, zid înalt și rece de închisoare. Naufragiat în mister, eroul nu mai are decît un unic țel : să părăsească terenul nesigur al acestor mișcătoare nisipuri, să evadeze, să lupte chiar și fără de speranță. Nu este, deci, de mirare că în noua sa viață, Raoul Cérusier reface pas cu pas fosta sa viață, nepărăsind Parisul, cartierul, locul de muncă, familia, încercînd cu stringentă încăpățînare să reconstituie unitatea universului pierdut, „regrupînd" aceleași elemente poate mai eficient, poate cu un plus de perspicacitate și fluență.

Reluînd terminologia lui Tzvetan Todorov din sinteza dedicată literaturii fantastice, observăm că în La belle image temele „eului" sînt înlocuite treptat dar autoritar de temele „tuului", abisul metamorfozei de cel al iubirii, Raoul Cérusier nedorind să se recîștige pe sine ci dorind, cu sugestiv fanatism, să recîștige dragostea soției sale.

Interesant de remarcat, de asemenea, este faptul că dacă poarta de acces spre arealitate nu este în nici un fel menționată (Raoul Cérusier ia cunoștință de metamorfoza sa ca de un fapt încheiat, irevocabil), revenirea la realitate se produce (apelul este, din nou, la un frecvent motiv literar) prin filtrul deformant al stării de somn. Raoul Cérusier adoarme, visează, și cînd se trezește se găsește, iarăși, în fața unui fapt încheiat, irevocabil : oglinda îl obligă să se reobișnuiască cu vechea sa înfățișare. Abia acum eroul înțelege că a fost incapabil să valorifice o mare ocazie, șansa unei „aventuri glorioase", că nu și-a plecat urechea la sunetul ademenitor, de

corn, al misterului. Readaptarea, nu lipsită de cîteva regrete și dificultăți, se produce, totuși, cu rapiditate. Din lașitate (sau din luciditate ?) concluzia eroului este fermă : această aventură nu era pentru mine. Explicația o dată găsită, chietudinea pune stăpînire peste tot și toate, înecînd în banal orice tentativă de victorie a fanteziei asupra cotidianului, lăsînd în surdină ecourile echivoce, interzicînd foșnetul uimitoarelor ezitări.

Dar cartea ne rezervă abia în final o veritabilă surpriză. Reîntors în birourile administrative pentru obținerea legitimației, Raoul Cérusier privește, ca și altădată, profilul sever și preocupat al funcționarei. Acum fotografiile sînt conforme cu realitatea, căci și realitatea este acum conformă cu ea însăși. Rămîne de îndeplinit o simplă formalitate : „Doamna Passavent a terminat de scris în registru. Ia fotografiile pe care le pune pe pupitrul ei. În clipa în care dă să le lipească, aruncă o privire asupra lor, cum făcuse și data trecută, și am iluzia că timpul se unește și că aventura mea s-a petrecut într-o singură secundă elastică, monstruos dilatată, dar care se restrînge pînă a nu mai fi în realitate decît o secundă".

Trăind odată cu eroul iluzia dilatării și contragerii straturilor mari de timp într-o secundă capabilă a cuprinde orice („timpul elastic și subtil", cum ar spune Philippide), nu ne rămîne decît să ne întrebăm : s-au petrecut faptele din roman cu adevărat sau ele au fost absorbite de „delirul circular" al unei neînsemnate secunde ?

„Nu vă încredeți în cronometre", ne avertizase Nerval. „Bănuiesc doar că scurgerea timpului și timpul constituie un singur mister și nu două", va

adăuga Borges. Exact în anii în care în Franța apărea La belle image, scriitorul argentinian propunea, în nuvelele sale, un alt fel decît cel tradițional de a asculta bătaia implacabilă a orologiului : sub puterea convenției literare (și doar a ei) timpul poate fi învins sau, doar, eludat. Numai așa înțelegem de ce, în dimineaaț zilei de 29 martie 1939, între 9,00 și 9,02 (infim răgaz în care o picătură grea de ploaie abia are cînd să lunece de pe tîmplă pe obraz și, apoi, să cadă pe pămînt), în fața plutonului de execuție, un personaj precum Jaromir Hladik are timp (căci „universul fizic s-a oprit pe loc") să-și termine tragedia Dușmanii, refăcînd, prescurtînd și lungind fiecare act, întîrziind asupra hexametrilor sau epitetelor, edificînd „minuțios, nemișcat, în taină, labirintul său invizibil".

Supremația literarului, iată „teza", seducătoare prin inefabil, a prozelor lui Borges. În La belle image, carte în care temperatura artistică este mult mai scăzută, ideea apare doar ca o ipoteză (dar cît de fertilă !) pentru cititor.

În schimb, nuvelistica lui Marcel Aymé furnizează exemple mai convingătoare pentru susținerea tezei : a povesti, a scrie, a picta, într-un cuvînt, a crea poate fi soluția victoriei asupra contingentului. Romancierul Martin (din nuvela cu același titlu) nu se poate împiedica să-și ducă spre moarte toate personajele. Critica îi recunoaște geniul, un geniu, e drept, malefic, dar atîtea morți premature sfîrșesc prin a-i deprima pe cititori și romanele sale sînt tot mai puțin căutate. Ocolit de public și de editori, avînd de făcut față unor grave dificultăți materiale, Martin încearcă să-și tempereze vocația.

înspăimîntătoarea ei foșnire interioară. În altă parte, eroul, tot scriitor, se află tocmai pe cale să definitiveze primele 50 de pagini dintr-o carte în care își pusese mari speranțe, cînd, printr-o hotărîre, timpul este avansat cu șaptesprezece ani pentru a se găsi ieșirea dintr-un conflict de proporții mondiale. Soluția stîrnește un firesc și unanim entuziasm (oamenii erau atît de obosiți de război) fiind, la prima vedere, general acceptată. Vom vedea imediat, însă, că nu, căci plecînd spre a-și vizita un prieten, eroul pătrunde într-o regiune în care totul, de la îmbrăcăminte la datarea jurnalelor, este fidel „vechiului stil". Victimă a amintirilor sale din viitor, amintiri deseori inconvenabile, totdeauna incredibile, presat de două universuri temporale sever decalate, scriitorului nu-i rămîne altceva de făcut decît să revină asupra celor 50 de pagini dintr-o carte demult terminată, tipărită și citită. În sfîrșit, Oscar, din nuvela Oscar și Erick, descendent al unei vechi și renumite familii de pictori, pentru care marele titlu de glorie este acela de a fi pictat peisaje absolut conforme naturii înconjurătoare, Oscar, deci, se retrage în munți și imaginează, prin culori, priveliști nemaivăzute. Tablourile sale (ce nouă ne amintesc de operele acelui straniu maestru al secolului al XVI-lea care a fost Giuseppe Arcimboldo) stîrnesc, evident, uimirea celor din jur. Treptat, însă, aceștia realizează faptul că arborii ciudați din picturile nordicului Oscar cresc de fapt în realitatea altor tărîmuri, că, pentru a deplasa discuția în registru teoretic, mimesis-ul este un concept de nemaivăzută bogăție, așa cum îl gîndea, acum douăzeci și cinci de secole, Aristotel în Poetica sa : „În general, lucrul

ce nu pare cu putință trebuie să fie îndreptățit, fie prin necesitatea poetică, fie prin aceea a idealizării, fie prin părerea comună. În ce privește poezia, o imposibilitate care convinge e de preferat unei posibilități neconvingătoare". Ascultîndu-și vocea interioară, Oscar începu să picteze, în liniște și celebritate, „arbori din ce în ce mai stranii, arbori încă necunoscuți și care nu existau, poate, nicăieri".

Îndreptățită prin necesitatea practică, „secunda elastică" din finalul romanului Un chip frumos aruncă asupra întregii narațiuni o lumină aparte ce dă curții o relevabilă semnificație.

Antoaneta Tănăsescu

I

Administraţia primea publicul între două şi patru, într-un birou strîmt, la mezanin, ce da spre o curte mare şi întunecoasă. M-am îndreptat la întîmplare spre unul din ghişee, care s-a nimerit a fi cel din mijloc, şi m-am adresat funcţionarei. În loc să-mi răspundă, termină mai întîi o adunare şi începu alta. Pierzîndu-mi răbdarea, am repetat întrebarea, nu fără a mă plînge de lipsa de solicitudine faţă de public. Funcţionara, o femeie micuţă, căruntă şi cu o faţă slăbuţă, mai zăbovi pînă îşi termină adunarea şi răspunse cu o voce neutră, fără ostilitate :

— Aici e. Aveţi toate actele ?

I-am întins un teanc de hîrtii, pe care le-a cercetat fără grabă dar şi fără plictiseală şi le-a pus în ordine, lăsînd deoparte cererea pe hîrtie timbrată. Cum prevedeam că o să am mult de aşteptat, m-am apucat să examinez acest loc unde intram pentru prima oară. În partea rezervată publicului spaţiul era restrîns şi nu părea să fie vreodată prea aglomerat. Pentru moment, ne aflam acolo doar eu şi un bătrînel decorat, probabil funcţionar ieşit la pensie. Dincolo de ghişee, încăperea se pierdea parcă în adîncime şi, cu toate că era doar două şi jumătate, abia distingeam birourile mai îndepărtate, care erau dealtfel şi cel mai prost luminate. În această zonă în-

tunecoasă se aprinseră primele becuri ale căror abajururi verzi proiectau pe mese cercuri de lumină în care se mişcau mîinile funcţionarilor. Becurile continuară să se aprindă unul după altul, pînă cînd lumina cuprinse toate ghişeele. În cele din urmă s-au aprins două becuri şi în partea destinată publicului, răspîndind o lumină destul de sărăcăcioasă. La cîţiva paşi de mine, pensionarul sprijinit într-un baston cu mîner de argint stătea la taifas cu funcţionara de la ghişeul alăturat. Auzii că se numea domnul Caracalla. Fără-ndoială că avea treabă deseori în acest birou şi era chiar mîndru de asta, lucru pe care l-am putut constata după felul cum m-a măsurat cu privirea şi după rîsul tare şi afectat prin care încerca să dea de înţeles că era de-al casei. Aproape că-i invidiam degajarea faţă de interlocutoarea lui.

A mea, aplecată peste un registru în care scria de zor părea puţin dispusă să întreţină vreo conversaţie, deşi la drept vorbind figura ei nu exprima altceva decît o totală indiferenţă.

În cele din urmă, plictisindu-mă să cercetez oamenii şi locurile am revenit la preocupările pe care le aveam intrînd aici : o afacere lăsată în suspensie, pe care încercam s-o pun iar pe roate ; un acces de furie pe care nevasta mea îl avusese cu o seară înainte ; o convorbire cu un profesor chiar în dimineaţa aceea în privinţa fiului meu, care nu se pricepea deloc la latină. Toanele femeilor, cultura clasică, cursul metalelor — toate preocupările astea le-am

simţit la un moment dat amestecîndu-mi-se în cap şi învîrtindu-se cu o încetineală dezgustătoare. Ceva păru să se oprească în loc, provocîndu-mi o stare de slăbiciune a moralului, dar aproape imediat se puse din nou în mişcare. Dealtfel, mă şi gîndeam la altceva, cînd am auzit un murmur în spatele ghişeului. Era funcţionara care mă întreba :

— Aţi adus fotografiile ?

— Bineînţeles, am spus. E nevoie de două, nu-i aşa ?

Am scos din portofel un pliculeţ conţinînd o duzină de fotografii format „identitate“ şi i-am întins două. Le puse peste registru fără să se uite la ele, de pe marginea biroului luă un borcan cu gumă arabică şi, înainte de a le lipi, îşi aruncă totuşi ochii asupra lor. Mă surprinse că îşi pierdea timpul privindu-le, ca şi cum ceva deosebit i-ar fi reţinut atenţia. O asemenea curiozitate nu se potrivea cu indiferenţa şi automatismul atitudinii dinainte şi mă şi gîndeam că, după ce mă pusese la încercare, netezea calea spre o discuţie familiară, asemănătoare celei de la ghişeul alăturat. Dar ea se uită la mine, apoi iar la fotografii, din nou la mine şi, în sfîrşit, îmi spuse oarecum agresiv :

— Astea nu sînt fotografiile dumneavoastră !

Buimăcit, mă întrebai mai întîi dacă nu comisesem cumva vreo eroare, dar nu mi-a fost greu să recunosc fotografiile, deşi le vedeam de-a-ndoaselea. Preferai să iau afir-

mația funcționarei drept o glumă și mi-am îngăduit să zîmbesc.

— Vi se pare că arăt atît de bine în ele ?

Funcționara nu schiță nici măcar umbra unui surîs. Își lăsă deoparte borcănașul cu lipici și, țuguindu-și buzele, confruntă încă o dată fotografiile cu chipul meu. Părînd, în sfîrșit, edificată, făcu gestul de a-mi restitui fotografiile și-mi spuse cu un ton sever :

— Dați-mi altele. Nu pot accepta decît fotografiile celui interesat.

Am refuzat să le iau și i-am atras atenția destul de ritos că împingea gluma prea departe.

— Cu atît mai mult cu cît pot fi foarte ușor recunoscut pe aceste fotografii. Nu văd de ce v-ați arăta mai exigentă decît familia mea, care le-a văzut și care le găsește întru totul satisfăcătoare.

Rămase o clipă uluită, cu fotografiile în mînă. Îmi fulgeră prin cap că nu era în toate mințile. Apoi că poate vreo ciudată tulburare îi deforma impresiile vizuale, și curiozitatea îmi potoli pentru moment mînia. În cele din urmă, întorcînd capul, se adresă cu un glas respectuos către un punct precis din penumbră :

— Domnule Boussenac ! Vă rog să mă scuzați, sînteți bun să veniți o clipă ?

Deferența tonului m-a lăsat să înțeleg că făcea apel la arbitrajul unui superior. Satisfăcut de întorsătura pe care o lua incidentul, am zîmbit cu ironie îngăduitoare.

În timpul acesta, în fundul biroului, între două rotocoale de lumină, o siluetă încă nedeslușită se detașa din umbra de un verde tulbure. Domnul Boussenac era un omuleț durduliu, cu ochii vii și inteligenți, cu o fizionomie jovială. Aspectul său ar fi fost de ajuns ca să mă liniștească, dacă aș fi avut cea mai mică îndoială asupra urmărilor acestui incident. Funcționara se ridică și îi cedă locul. Așezîndu-se, acesta întrebă cu o voce cordială, căreia un ușor accent din sud îi dădea o nuanță hazlie :

— Ce-i, doamnă Passavent, ce nu e în ordine ?

— O să vedeți, răspunse doamna Passavent cu oarecare însuflețire. Domnul s-a prezentat la ghișeu cu o cerere de permis B.O.B. A prezentat toate actele, dar mi-a dat niște fotografii care nu sînt ale sale.

— Asta-i părerea doamnei, nu însă și a mea — am spus cu un aer nepăsător, pe care-l voiam insolent.

Cu un gest curtenitor, domnul Boussenac mă pofti să tac și se apucă să răsfoiască dosarul meu.

— Ia să vedem : cererea... subsemnatul Raoul Cérusier, agent de publicitate, născut la... în... 1900... domiciliat la Paris... strada... buuun... Extractul de naștere... Certificatul de existență... Certificatul de bună purtare și moravuri... Atestare în forma cerută și cuvenită... Totul e-n ordine. Să trecem acum la fotografii. Unde sînt ?

Doamna Passavent i le puse în față. După ce mă examină cu o privire ageră, se uită la fotografii și l-am văzut zîmbind. La ghișeul alăturat, funcționara și domnul Caracalla își întrerupseseră conversația și ne priveau curios, însuflețiți de nădejdea pe care o trezește în sufletul celor ce n-au ce face cel mai mărunt eveniment neobișnuit. Domnul Boussenac aruncă o privire asupra fotografiilor și spuse :

— E doar o neînțelegere. Domnul Cérusier s-a înșelat pur și simplu asupra fotografiilor. O va recunoaște lesne el însuși de îndată ce-și va da silința să le examineze personal.

Domnul Boussenac se asocia deci părerii doamnei Passavent.

Deși pentru mine totul era foarte clar, eram dispus să accept că poate mă înșelasem. Recunoșteam într-adevăr, de cealaltă parte a ghișeului, cele două fotografii de identitate, dar faptul că le vedem de-a-ndoaselea putea să mă păcălească în privința asemănării.

Domnul Boussenac mi le întinse cu un zîmbet amabil. De la prima vedere certitudinea mea deveni absolută.

— Aceste fotografii sînt ale mele și nici nu cred să fi avut vreodată altele care să-mi semene atît de bine.

Domnul Boussenac deveni grav și mi se adresă pe un ton ce nu mai avea nimic hazliu, rămînînd totuși conciliant :

— Credeți-mă, domnule, dacă ar fi vorba numai de o asemănare contestabilă, n-am căuta nod în papură. Pe cît posibil, ne dăm cu toții osteneala să ușurăm demersurile pu-

blicului. Dar, cu toată bunăvoința, nu putem accepta aceste două poze. Ar însemna să vă expuneți chiar dumneavoastră la neplăceri. Nu numai că nu vă seamănă, dar e evident că reprezintă un bărbat cu o înfățișare total diferită de a dumneavoastră. E ca și cum eu aș vrea să trec drept doamna Passavent.

Nu găseam mijlocul de a reacționa față de absurditatea situației, toate atitudinile pe care le-aș fi putut adopta fiind evident stupide. Furia dispăruse, dar în adîncul ființei mele se isca o neliniște nemaiîntîlnită. Era în mine, în carnea mea, un soi de avertisment al cărui sens îmi scăpa pînă-n clipa cînd l-am formulat în minte. : „Dar dacă are dreptate ? Dacă nu-mi mai seamănă ?“ Și această idee, care ar fi trebuit să mi se pară ciudată, mă tulbură într-atît încît mă făcu să mă bîlbîi :

— E o păcăleală ! Vreți să mă păcăliți !

În același timp, mi-am înălțat privirea spre domnul Boussenac, o privire ce trebuie să fi fost deznădăjduită și care îl mișcă.

— Haideți, îmi spuse cu glas scăzut, nu vă încăpățînați ! Nu-i nici o rușine să recunoașteți că v-ați înșelat.

— Vă dau cuvîntul de onoare că sînt fotografiile mele ! am replicat cu impetuozitate. E de neînțeles. Nu le-ați văzut bine. Sigur că nu le-ați văzut bine !

— Liniștiți-vă, îmi spuse acest om cumsecade. Nu mă îndoiesc de buna dumneavoastră credință. Se întîmplă ca, într-un moment de oboseală sau de enervare, o eroare să persiste

Clubul cărții digitale 2024

în mintea noastră, în ciuda evidenței. Toți sîntem mai mult sau mai puțin supuși unor amăgiri de genul acesta și nu-i nimic grav în asta. E de ajuns să-i lași adevărului timp să se impună, să-și adune dovezile. Deoarece mărturia mea și a doamnei Passavent nu vă sînt suficiente, vreți să mai chem și alte persoane ?

— Vă rog, am îngăimat.

Chemă pe cele două funcționare de la ghișeele alăturate. Bărbatul cu bastonul deplasîndu-se paralel cu salariata cu care discutase mai înainte, veni lîngă mine și chiar mă îmbrînci ușor. Noile-venite se aplecară fiecare peste cîte un umăr al domnului Boussenac, care le expuse chestiunea în cîteva cuvinte. Le-am simțit privirile ațintite asupra mea și am auzit sentința pe care au pronunțat-o simultan. Nici una, nici cealaltă nu mă recunoșteau în fotografia ce le era arătată. Nu era nimic comun, afirmau ele, între cele două imagini. Nici măcar o singură trăsătură.

— Vedeți ? îmi spuse cu blîndețe domnul Boussenac.

Am rămas mut. Mi-am trecut de cîteva ori mîna peste frunte, așa cum li se întîmplă, în filme sau romane, oamenilor care cred că visează și resping realitatea. Deodată, chiar lîngă mine, răsună o voce ca o trîmbiță furioasă. Era domnul Caracalla, bărbatul cu bastonul, care tocmai examinase fotografia rămasă pe ghișeu.

— Îți baţi joc de oameni, băiete ! Ai tupeul să pretinzi că e fotografia dumitale ?! Ei bine, ai noroc că ai de-a face cu funcționari răbdători. În locul lor, te-aș trimite să te îngrijești. Îmi faci impresia unui june cam ciudat, băiete !

Am schițat o mișcare instinctivă de amenințare sau de apărare, care îl făcu pe unchiaș să se retragă pînă la ghișeul lui, de unde mă observa bombănind mînios.

Într-adevăr, spectacolul pe care i-l ofeream merita toată atenția. Fără să-mi dau prea bine seama, făcusem un pas în direcția lui și mă aflam în fața geamului ce separa, între ghișee, sectorul publicului de cel al funcționarilor. O lumină palidă care luneca pe sticlă îmi stîrni curiozitatea să-mi văd chipul. Însă din cauza modului cum erau dispuse becurile, geamul avea o transparență aproape perfectă și nu reflecta nimic. Fără să-mi pese de uluirea spectatorilor, mă contorsionam ca să descopăr un unghi favorabil, aplecîndu-mă și ridicîndu-mă, depărtîndu-mă și apropiindu-mă. Am reușit în cele din urmă să surprind conturul destul de vag al unui cap și cîteva trăsături disparate ale feței. În aceste fragmente de linii și relief nu m-am recunoscut defel. Deodată umbra unui funcționar se proiectă pe geam, modificînd intensitatea luminii. Pentru o fracțiune de secundă am avut imaginea fugitivă dar netă a ochilor mei, doi ochi mari, de culoare deschisă, cu o căutătură indolentă și visătoare, cu totul diferiți de ai mei, care sînt negri, mici și adînciți în orbite.

Ochii dispăruseră de pe geam și am rămas nemișcat, cu mîinile pe genunchi, dezorientat,

încercînd să nu mă gîndesc la nimic, căci orice gînd n-ar fi făcut decît să-mi sporească descumpănirea. Cînd m-am îndreptat din mijloc, domnul Boussenac și cele trei funcționare se uitau la mine cu tristețe și milă, în vreme ce domnul Caracalla rînjea clătinînd din cap. Revenind la ghișeu, am cerut înapoi hîrtiile.

— Cum doriți, însă mi se pare că nu-i nici o grabă, îmi răspunse domnul Boussenac, cu o solicitudine prudentă, care îmi făcu rău. Puteți foarte bine să ne lăsați hîrtiile și reveniți altă dată, sau să așteptați o clipă, cît să telefonăm la dumneavoastră acasă sau la birou, ca să cerem alte fotografii. E bine așa, nu ? Luați loc, vă rog.

Mă lua, evident, drept un nebun și căuta să cîștige timp ca să înștiințeze familia mea și poate și poliția. Teama îmi dădu puterea să-mi compun o figură mai liniștită și să răspund pe un ton aproape indiferent :

— Sînteți foarte amabil, dar am o întîlnire care nu-mi permite să mai aștept. Iertați-mă, am adăugat zîmbind, atitudinea mea a putut să vi se pară ciudată, însă încep să înțeleg ce mi s-a întîmplat. Una din rudele mele mi-a făcut o farsă azi la prînz și mi-a schimbat fotografiile. Mărturisec că farsa i-a reușit peste așteptări.

Dacă te gîndești puțin, explicația nu valora mare lucru, însă tonul meu păru să-l liniștească pe domnul Boussenac. Îmi înapoie hîrtiile, după care mai schimbarăm cîteva cuvinte de politețe. În vreme ce mă îndreptam spre ieșire, am simțit că mă ia cineva de braț și cu

greu mi-am stăpînit o tresărire de spaimă. Nu era însă decît domnul Caracalla. S-a proptit în fața mea și, privindu-mă cu o compasiune insultătoare, mi-a propus cu o voce dulceagă, de infirmier :

— Nu s-a întîmplat nimic. Dar veți fi, cred, suficient de rezonabil să-mi permiteți să vă întovărășesc pînă acasă. Rezonabil, am spus, da ?

Privirea lui încărcată de ură mă surprinse, atitudinea mea nejustificînd nici un moment un asemenea sentiment. Mai văzusem ura nuanțată de invidie oglindindu-se la fel în ochii unor bătrîni atunci cînd îi priveau pe tineri. Eu însă nu eram tînăr.

— Vă rămîn îndatorat, am spus, însă locuiesc tocmai la periferie. Mă tem că ați ajunge tîrziu acasă și v-ați expune mustrărilor menajerei dumneavoastră.

Răspunsul meu, care provocă rîsul discret al domnului Boussenac și al funcționarelor, îl făcu aproape să turbeze pe domnul Caracalla. Se strîmbă și, în vreme ce mă îndreptam spre ușă, îl auzii scrîșnind în spatele meu :

— Ai să mi-o plătești !

II

Ieșind din biroul domnului Boussenac, am luat-o pe jos cu intenția de a ajunge în strada Quatre-Septembre, cu o haltă la jumătatea drumului, la un client care mă aștepta, pe la

orele trei, ca să studiem împreună un contract de publicitate. Mă gîndeam destul de vag la mijloacele de a obține contractul. Într-un cuvînt, se părea că viața își reluase cursul normal. Fără să fi uitat cu totul de incidentul cu fotografiile, nu eram cîtuși de puțin descumpănit. Abia dacă resimțeam — inconștient aș spune — o ușoară neliniște. Imposibilitatea de a se fi produs ceva de felul acela contrabalansa în mintea mea amintirea ciudatei aventuri. Mă adăposteam astfel în spatele barierelor realului, dar fără prea mare curiozitate, căci aveam un mijloc foarte simplu să-i încerc trăinicia. Mă gîndeam să mă opresc în fața unei vitrine și să-mi privesc chipul în oglindă. Numai că tocmai asta evitam, neîntorcînd capul spre magazine, silindu-mă să merg la marginea trotuarului. Din cînd în cînd, îmi apărea în minte imaginea celor doi ochi deschiși la culoare, proiectați pe geamul de la birou. În acele momente mi se strîngea inima de spaimă, dar imediat după aceea puneam vedenia pe seama unei tulburări halucinatorii și mă gîndeam cu dezinvoltură că va trebui să mă duc la doctor. Mi se întîmplă chiar să privesc cu o ironie amuzată șocul prin care tocmai trecusem. Mă și imaginam povestind incidentul soției mele sau unui prieten : „Mi s-a întîmplat o aventură bizară pe care nu reușesc să mi-o explic". Fraza asta, care-mi făcea plăcere s-o repet, avea în ea ceva foarte liniștitor. Îmi aminteam c-o mai auzisem de-o mulțime de ori, chiar cu aceleași cuvinte. Oricine — îmi spuneam — și-ar putea descoperi în amintire „o aventură

bizară pe care nu reușește să și-o explice". Nimic mai banal. În clipa cînd o trăiești e tulburătoare, uneori chiar înspăimîntătoare, dar povestită, nu mai rămîne nimic din toate astea. În realitate, nici n-a fost nimic.

Sfîrșitul de septembrie, cald și luminos, semăna cu o reîntoarcere a verii. Plutea în aerul străzii un vag miros de vacanță, pe care îl sorbeam cu nesaț. Pățania mea îmi apărea din ce în ce mai mult ca un eveniment dintr-o altă epocă. În timp ce coboram strada du Bac, o mulțime adunată pe trotuar, în jurul unui taxi, mă împiedică să-mi continui drumul. Se iscase o ceartă între șofer și client în momentul cînd acesta din urmă trebuia să achite cursa.

— Sînt sigur că ai învățat să citești la școala de orbi, spunea șoferul, arătînd contorul mașinii. Nu vezi că acolo-s marcați paișpe franci ?

Clientul, un bătrînel scund, cu favoriți și cu melon bej, riposta cu o voce de fetiță :

— Vizitiu, poți să faci ce-oi face ! Mașinăria dumitale o să fie totdeauna mai puțin sigură decît vechea mea experiență de parizian. Iată, deci, zece franci și socot că ești plătit cu prisosință.

Tonul discuției urcă imediat cu o octavă pentru că șoferul se simți jignit de apelativul vizitiu. În fața mea, de cealaltă parte a cercului de gură-cască, am observat o tînără elegantă și cu o figură încîntătoare care mă privea cu un interes, aș zice, tandru și nu pe furiș, ci într-un mod insistent sau, mai exact,

ca și cum ar fi fost fermecată. Trebuie să spun că femeile nu m-au răsfățat cu astfel de atenții și cum natura m-a înzestrat din leagăn cu un chip ingrat nu puteam nădăjdui să le trezesc interesul decît prin asiduitate. Dealtfel, îmi iubesc soția, țin la mare preț îndatoririle mele de tată și de soț și aproape întotdeauna am rezistat tentației aventurilor. Într-un cuvînt, nu risc mare lucru cînd hazardul mă pune în asemenea situații. Pot chiar să mă mîndresc de felul în care nu m-am lăsat dus în ispită în ocazii mult mai ademenitoare. Asta nu înseamnă că femeile mă lasă indiferent, dimpotrivă, și adesea părerea de rău față de plăcerile refuzate stăruie îndelung în sufletul și în trupul meu, atît de vie încît niciodată nu mă simt mai slab, mai vulnerabil, ca după ce mi-am înfrînt slăbiciunea. Am încercat întocmai acest soi de tulburare de îndată ce am pierdut-o din vedere pe frumoasa necunoscută, în vreme ce-mi continuam drumul spre chei. Privirea aceea surprinsă, de vietate tandră, pe care o ațintise asupra mea mă mișcase și-mi imaginam cu o adevărată dezamăgire ce-ar fi putut urma. Uitasem incidentul cu fotografiile. Bîntuit încă de păreri de rău, traversam Sena fără grabă, lăsîndu-mi timp să contemplu perspectiva fluviului și țărmurile sale în plină toamnă. Ca să trec drumul la capătul podului, a trebuit să aștept să se scurgă un șir lung de mașini. Lîngă mine, un autobuz aștepta de asemenea semnalul de liberă trecere și-am băgat de seamă că două călătoare, foarte drăguțe, mă priveau prin geam, prima languros, a doua

sorbindu-mă din ochi. Ar fi trebuit să mă mir, dar, încîntat că mă plăceau, mă gîndeam pur si simplu că există totuși femei în stare să mă înțeleagă la prima privire. Cum îmi întorceam cu modestie capul, l-am văzut lîngă mine pe camaradul meu Julien Gauthier, stînd și el la marginea trotuarului. De pe timpul cînd, la douăzeci și cinci de ani, înainte de a ne consacra altor activități, lucram împreună în biroul unui notar, relațiile noastre au fost destul de distante, însă ne făcea întotdeauna plăcere să ne întîlnim. Cu privirea pierdută peste mulțimea mașinilor, Gauthier visa poate la o nouă profesiune, căci de cînd renunțase la notariat, cu aproape un an înaintea mea, a îmbrățișat succesiv carierele de jucător de fotbal, de librar, de croitor, de director de cabaret artistic și actualmente de impresar. Bătîndu-l pe umăr, l-am trezit din visare și i-am spus afectuos :

— Noroc, bătrîne ! Ce mai faci ?

Gauthier se întoarse spre mine și fizionomia lui, anticipat cordială, se schimbă pe dată făcînd loc mirării. Mă măsură o clipă cu privirea apoi, cu un zîmbet politicos, nu cine știe ce amuzat, îmi spuse rece :

— Fără îndoială că vă înșelați.

Julien Gauthier e un băiat serios, prea puțin înclinat spre glume. Era evident că nu mă recunoștea.

Fu o adevărată lovitură pentru mine, și teama care mă paralizase în biroul domnului Boussenac, mă năpădi din nou. O adevărată panică, un prăpăd care-mi distrugea toate pozițiile mele de apărare, pînă la cea mai mică

îndoială de care m-aş fi putut agăţa. Am început să tremur şi chipul meu trebuie să fi fost înspăimîntător, căci Julien începu să-mi vorbească cu blîndeţe. Îl priveam fix, fără să-i aud cuvintele şi vedeam lumea clătinîndu-se în ochii lui care nu mă mai cunoşteau. Luînd spaima drept nebunie, mi-a pus mîna pe umăr cu un gest prietenesc, dar şi cu o oarecare fermitate convingătoare, care-mi păru periculoasă, făcîndu-mă să bănuiesc că voia să mă conducă la un agent sau la un comisariat. Mă eliberai cu o mişcare bruscă, spunîndu-i cu o voce joasă, răguşită de spaimă :

— Nu, Julien. Dă-mi drumul ! Te rog, Julien !

Lăsîndu-l năucit, m-am repezit printre maşini, fără să ţin seama nici de înjurăturile şoferilor, nici de fluierul agentului de circulaţie. Fugind întruna, am traversat grădina Tuileries şi nu m-am oprit decît sub arcadele străzii Pyramides, în faţa unei prăvălioare cu obiecte de fildeş. Înainte de a-mi privi chipul într-una din oglinzile care încadrau vitrina, m-am forţat să-mi orînduiesc, dacă nu mintea, cel puţin figura, ale cărei trăsături le simţeam alterate de frică. Ajutat de curiozitate, am reuşit să-mi redobîndesc un calm aparent.

Privindu-mă în oglindă, nu m-am putut împiedica să nu arunc o privire peste umăr, ca să mă asigur dacă nu era vreun străin în spatele meu. Am deschis gura, am strîmbat din nas, am mişcat sprîncenele, şi chipul necunoscut a deschis şi el gura, a strîmbat din nas şi a mişcat din sprîncene. În pragul uşii, proprietarul prăvălioarei şi o tînără vînzătoare făceau haz de grimasele mele, şi curiozitatea lor ironică m-a pus pe fugă. Părerea pe care putuseră să şi-o facă despre purtarea mea îmi păru atît de importantă încît mă gîndeam serios să mă întorc şi să le ofer o explicaţie cît de cît plauzibilă. Încercam, pentru prima oară, acel sentiment de teamă şi de umilinţă ce-l provoacă unei anumite categorii de nebuni conştiinţa unei stări excepţionale, ce scapă aprecierii raţionale şi care-i face să-şi dorească mai presus de orice să treacă drept fiinţe normale.

Fugind de privirile celor doi, care ar fi putut depune mărturie despre ciudăţenia atitudinii mele, am apucat-o pe strada Saint-Honoré şi din acel moment am înţeles că toate eforturile mele vor avea drept scop de acum înainte păstrarea aparenţelor unei vieţi normale. Mă va apăsa pînă la moarte greutatea unui adevăr inadmisibil. Voi suferi în tăcere că sînt acel soi de paria pentru care legile naturale cele mai simple, cele mai evidente, au ajuns la o ruptură secretă. Natura mă alesese martor şi instrument al unei erori monstruoase şi necesitatea de a trăi mă transformase în complice. Simţeam pericolul ce-l comporta pentru mine această metamorfoză parţială şi instinctul de conservare mă obliga să mă şi gîndesc la posibilitatea de a o completa. Trebuia să evit dubla existenţă, cu alte cuvinte, să nu las să se vadă în mine prezenţa a două personaje al căror dezacord, dacă devenea prea vizibil, putea

uşor să mă conducă la închisoare. Vocea mea, care nu se schimbase, scrisul meu, obiceiurile, relațiile, anumite feluri de a simți și de a reacționa erau tot atîtea capcane de temut. Trebuia, pe cît posibil, să-mi formez o personalitate care să fie pe potriva noului meu chip.

Mă lăsam în voia acestor reflecții într-o sală dosnică a unei mici cafenele din apropierea bisericii Saint-Roch. După ce m-a servit, chelnerul m-a lăsat singur și am putut să mă examinez pe îndelete în oglindă. Nici măcar o singură trăsătură din noul meu chip nu-mi amintea de cel dinainte. Am luat una din fotografiile de indentitate ca să-mi dau seama mai bine de transformare. Cîștigasem mult, trebuia să recunosc, în materie de tinerețe și seducție. Mă vedeam acum sub înfățișarea unui om de cel mult treizeci de ani, cu un chip fin și grațios, cu trăsături distinse, ferme, dar totodată și molatice, proprii persoanelor foarte bine hrănite și cu o viață lipsită de griji, care, de obicei, au mare trecere la femei. Ochii mei, de un cenușiu-albastru foarte deschis. radiau o blîndețe încîntătoare, iar părul meu, altădată negru, devenise castaniu și părea mai bogat, mai suplu. Nu rămăsese nimic din adevăratul meu chip, nici măcar o expresie, dar asta nu era surpriza cea mai mare. La urma urmelor, o expresie a chipului nu este decît reflectarea unei stări de conștiință.

Stăteam în genunchi pe banchetă, cu fotografia în mînă și cu nasul lipit de oglindă, ștergînd uneori de pe aceasta aburul respirației. În nenorocirea mea, găsisem totuși o mîngîiere

relativă, gîndindu-mă că, în loc de acest chip atrăgător, puteam fi năpăstuit cu o față respingătoare, de bețivan, sau chiar cu un cap de măgar, cum se întîmplă în *Visul unei nopți de vară.* Am ajuns să-mi privesc fostul chip cu o simpatie aproape înduioșată. Fața asta mare, turtită, pe care o observam în fotografie, maxilarul ăsta și nasul de buldog, brăzdate, posomorîte, ochii ăștia mici, negri, înfundați în orbite, cu privirea vie și neîncrezătoare, nu-i mai văzusem niciodată cu atîta detașare. Priveam acest chip, care nu mai era al meu, ca și cum ar fi fost al unui prieten absent, cu distanțarea datorată despărțirii, iar caracterul meu, atitudinea mea în fața vieții îmi apăreau sub niște trăsături îngroșate, ce nu erau prea măgulitoare. Descopeream sau credeam că descopăr în adevărata lor lumină acea constantă preocupare pentru echitate, care adesea mă făcea meschin și nedrept, teama de a nu fi tras pe sfoară, care se prefăcea într-un soi de înfumurare agresivă, o necesitate vanitoasă de a-mi pune la încercare autoritatea, exercitînd-o asupra celor din jur, o supunere prea exagerată față de bani, de putere, de ideea că inegalitatea condițiilor este resortul lumii, dar și un robust simț al datoriei, al onestității, considerată ca un plasament, un devotament fidel față de cei dragi, o generozitate reală, care ar fi fost și mai eficace dacă n-ar fi fost temperată de o prea mare neîncredere. Mai simțeam cumpănind încă în mine defectele și calitățile întipărite pe vechiul meu chip, însă modificate deja, pierzîndu-și în parte conver-

gența și solidaritatea care făceau din ele o sinteză și-i confereau ansamblului o individualitate. De parcă le-ar fi lipsit deodată elementul coordonator. Chipul nu este numai o oglindă reflectînd gîndurile și sentimentele noastre, ci reacționează asupra acestora și se plămădește odată cu ele. Fiecare știe, de exemplu, cît poate datora caracterul unei femei ideii ce și-o face despre frumusețea ei. Trăim aproape în permanență cu o anume viziune despre noi înșine. Pentru mine, dacă o problemă de conștiință mă face să ezit, chipul meu îmi apare ca un judecător sever, și nu iau o hotărîre decît după ce i-am supus-o aprobării sau, mai curînd, după ce m-am asigurat că-i „vine bine", cam ca o pălărie nouă. Cel puțin așa era odinioară.

Mă concentram asupra acestor corespondențe, ca și cum nimic n-ar fi fost mai important pentru mine într-un asemenea moment. De fapt, era un artificiu, o hotărîre de a proceda progresiv, de a nu intra decît puțin cîte puțin în nenorocirea mea, lăsînd în urmă punctele cele mai dureroase. Și mai ales alungam cu vehemență gîndul la soție și copii. Aș fi voit, ca să scap de asta, să mă cufund într-o teamă religioasă față de absurd ; mă stăpînea însă o teamă foarte omenească, teama față de viitorul imediat, a cărui perspectivă îmi frîngea inima. În cele din urmă m-am așezat pe banchetă, ca să nu-mi mai văd fața, și încercam să-mi imaginez că nu mi se întîmplase nimic, dar nu mă puteam împiedica să mă gîndesc că de-

seară, peste cîteva ceasuri, trebuia să mă întorc acasă, să-mi îmbrățișez soția, fiica și fiul. Ce-aveam să fac ? Să-i explic soției că-mi schimbasem chipul ? Imposibil. Ca să accepte o asemenea istorie, ar fi trebuit să nu fie zdravănă la minte. La drept vorbind, credulitatea ei ar fi fost mai puțin surprinzătoare decît metamorfoza mea, dar asta, oricum, n-avea nici o importanță. La drept vorbind, eram preocupat de caracterul accidental al absurdului. După ce-i furnizase realității un punct de plecare pe coordonate noi, dispărea discret. Această convingere, gratuită, era încă o exigență a rațiunii mele care fusese, totuși, constrînsă să admită inadmisibilul.

Am ieșit la ora trei și un sfert, fără să fi hotărît nimic. Nu era prea tîrziu pentru întîlnirea de la ora trei, dar cum, oare, să mă înfățișez unui client, care mă cunoștea ? Mașinal, mi-am îndreptat pașii spre strada Quatre-Septembre, unde era biroul meu. Pe cînd mergeam, mi-a venit ideea că metamorfoza mea mă priva de afacerea pe care o inițiasem și care îmi asigura pîinea. Aceasta din urmă nu exista decît prin mine, prin încrederea pe care anumiți indivizi și anumite cercuri o acordau persoanei mele. Intermediar în publicitate, hazardul profesiunii mele mă pusese într-o zi în legătură cu importatori de metal, și ajunsesem astfel să anexez primei mele îndeletniciri un birou de vînzări de cositor și plumb, treabă care ajunsese să-mi absoarbă cea mai mare parte din activitate. Punerea pe roate a acestui oficiu de vînzări îmi dăduse multă bătaie de

cap şi, deşi satisfăcut de primele rezultate, eram îndreptăţit să sper mai mult într-un viitor apropiat. Şi, deodată, totul se sfîrşea !

Am ajuns în dreptul clădirii unde se afla biroul meu, dar ce mai căutam acum acolo ?

Secretara m-ar fi primit ca pe un străin. Am trecut prin faţa uşii aruncînd o privire timidă spre intrare şi mi-am continuat drumul spre Bursă. Astfel, noul meu chip se interpunea între mine şi viaţa mea ca un zid fără ferestre. O ştiam, dar examinarea realităţii de zi cu zi îmi dăduse încă o dovadă zdrobitoare, şi mai agresivă, provocîndu-mi un acces de furie. M-am revoltat, refuzînd să abandonez totul şi să mă las îngropat de viu. Nu există închisoare de unde să nu poţi scăpa, şi eram gata să risc totul. Aveam nevoie să lupt, chiar fără speranţă.

Furia îmi ascuţise parcă mintea. Desigur, situaţia mea rămînea aşa cum era. Întrevedeam însă unele posibilităţi de a supravieţui discret, de a continua cîtva timp să exist sub numele meu adevărat şi cu poziţia mea socială, fără să las să se bănuiască ce mi se întîmplase. M-am întors, hotărît să mă duc la birou.

III

Bătrînul ascensor hidraulic mă ridică încet la etajul trei, aşa încît am timp să pun la punct unele detalii ale riscantului plan pe care tocmai îl urzisem. Ajuns la etajul trei, mă opresc un

minut pe sală, cu urechile ciulite, cu inima cît un purice. Nu aud nimic. Biroul meu e alcătuit dintr-un vestibul, amenajat ca sală de aşteptare, şi două camere, dintre care una are şi un mic oficiu. Aceasta din urmă, cea mai mare şi mai frumos mobilată, constituie biroul meu propriu-zis. În cealaltă, se află secretara şi o dactilografă, a cărei măsuţă e aşezată în dreptul unui ghişeu care dă spre vestibul, chiar în faţa uşii de la intrare. Îmi e imposibil să intru fără să fiu văzut de doamna Lagorge, dactilografa ; dar sper, totuşi, să-i păcălesc vigilenţa. Mă tem, însă, să nu întîlnesc în vestibul un vizitator care să mă cunoască, sau pe una dintre funcţionare în trecere spre toaletă. Atunci nu mi-ar mai rămîne decît să fac cale-ntoarsă, după ce voi fi întrebat dacă domnul Cérusier mă poate primi.

Deschizînd uşa, scot batista şi cîteva monede pe care intenţionat le las să cadă pe podea. Nici n-apuc bine s-o văd la faţă pe doamna Lagorge, că mă aflu în patru labe, căutînd monedele şi bombănind furios.

Deşi de la înălţimea ghişeului doamna Lagorge nu-mi vedea decît spatele, mă recunoscu după voce, după carură şi după îmbrăcăminte, căci scoase o serie de exclamaţii pline de solicitudine. Nu-i nimeni în vestibul, îl străbat şi ajung la uşa biroului meu cu spatele la ghişeu. Acest prim succes mă încurajează, dar sînt puţin neliniştit că n-am auzit vocea secretarei mele ţinînd isonul doamnei Lagorge. Mi-e teamă că Lucienne se află chiar în biroul meu, unde îndatoririle o cheamă destul de des în

lipsa mea. La amiază, în clipa cînd se pregătea să plece, o rugasem să-mi pregătească cît mai repede un dosar ale cărui acte erau împrăştiate prin sertarele mele. Pentru orice eventualitate, mi-am tras pălăria pe ochi, are însă borul rulat şi nu ascunde mare lucru. Pentru mai multă siguranţă, îmi ascund faţa în batista complet despăturită şi intru în birou, prefăcîndu-mă că-mi suflu nasul. Acest exces de precauţie mă împiedică şi pe mine să mai văd ceva. Întreb cu glas scăzut : „Nimic nou ?“ Nici un răspuns. Deci, sînt singur. Mă duc direct la dulap, unde am obiceiul să-mi pun documentele privind anumite afaceri în suspensie şi întredeschid cele două uşi în aşa fel încît să-mi asigur un refugiu în conul lor de umbră. Mă aşez apoi la birou cu intenţia să semnez un cec. Lucienne poate să bată la uşă dintr-o clipă în alta. Mă grăbesc, dar din precauţie mă străduiesc să fac cît mai puţine mişcări. N-am timp să verific situaţia contului meu la bancă, ştiu însă că-mi mai rămîn vreo cincizeci de mii de franci. Semnez un cec de patruzeci de mii pe numele Luciennei, care e cunoscută la bancă. Aşadar casierul nu-i va face nici o dificultate. Nu termin bine de scris numele beneficiarului, cînd aud bătînd la uşă. Nu răspund decît după cea de-a doua bătaie şi, lăsînd cecul semnat pe masă, fug pînă la dulap. Înghesuit între cele două uşi, e imposibil să vadă din mine altceva decît spatele şi totuşi nu mă simt chiar la adăpost de Lucienne. Lucrăm împreună de peste cinci ani şi, la sfîrşitul anului trecut, a

fost amanta mea. Legătura noastră n-a durat dealtfel decît vreo cincisprezece zile, căci ideea că-mi înşelam soţia îmi era insuportabilă. Teama de a fi bănuit şi o autentică remuşcare m-au făcut să trăiesc aceste două săptămîni ca şi cum aş fi fost bolnav. Lucienne a înţeles foarte bine motivele mele de a rupe şi mi-a declarat că se aştepta la asta chiar din prima zi. Nu pot spune că mi-a fost ruşine de comportarea mea faţă de ea. Fata asta de douăzeci şi cinci de ani, frumoasă şi bine făcută, a acceptat cu o seninătate care m-a făcut să mă simt la largul meu acest sfîrşit brusc al primei aventuri din viaţa ei. Adevărul e că îşi ia nişte revanşe ciudate, care mă lasă neliniştit şi umilit. Într-adevăr, cînd lucrăm la masa mea, unul în faţa celuilalt, i se întîmplă să-şi lase calm stiloul sau hîrtia, să-mi ia faţa în mîinile ei mari şi calde şi să mă privească pătimaş în adîncul ochilor, înroşindu-se toată, fără să scoată o vorbă, ca un bărbat. Copleşit, cu respiraţia tăiată, aştept ordinele ei. Doresc chiar să-mi dea ordine. Ea o ştie, însă dacă risc să fac un gest, se întoarce la lucrul ei cu un surîs binevoitor. De fiecare dată mă cuprinde o decepţie nespusă, care se atenuează de îndată ce rămîn singur şi devine chiar un motiv de mulţumire atunci cînd mă aflu lîngă soţia mea.

Imediat ce Lucienne intră, încep să vorbesc, controlîndu-mi debitul verbal, căci mă tem de perspicacitatea ei. Fără să încetez a vorbi pe tonul meu, de obicei grav şi agreabil,

trebuie s-o fac să ghicească în vorbele şi-n glasul meu o voioşie discretă.

— Lucienne, plec imediat la Bucureşti. Tocmai l-am întîlnit pe tînărul Mayerhold de la B.B.S., care m-a prezentat lui Brown de la Metal Union. Am şi avut cu Brown o lungă convorbire pe tema unor anume posibilităţi pe care le oferă în clipa de faţă piaţa balcanică, şi ne-am gîndit să lucrăm împreună.

Inventez o poveste care să facă plauzibilă o călătorie de două-trei săptămîni în străinătate.

— De la Bucureşti, am să mă duc probabil şi în Iugoslavia. Am să-ţi explic îndată. Du-te însă repede să-mi încasezi cecul pe care ţi l-am pregătit pe masă. Să nu închidă banca.

Pe jumătate băgat în dulap, îmi fac de lucru cu nişte hîrtii. Mocheta înăbuşă zgomotul paşilor Luciennei, totuşi o aud apropiindu-se de mine. Mi-e teamă ca nu cumva să vrea, înduioşată de ideea plecării mele, să-şi exercite încă o dată puterea şi, de data asta, chiar să-mi dea ordine. Mi-e teamă şi totodată mă simt ispitit.

— Căutaţi ceva? mă întreabă. Aş putea, fără îndoială, să vă evit pierderea de timp.

— Mulţumesc. Caut nişte însemnări pe care le-am făcut acum o lună în legătură cu unele cumpărări efectuate de Poulet-Bichon în România. S-ar zice că prevăzusem afacerea de azi. Lasă, reuşesc eu să dau de ele. Du-te repede.

— Bine. Dealtfel am tot timpul. E fără douăzeci.

Se apropie şi mai mult de mine. Îi aud respiraţia.

— Te rog, i-am spus, nu mă face să stau cu sufletul la gură. Banca o să-nchidă.

— Bine. Plec.

A ieşit. Am la dispoziţie cel puţin zece minute. Mă aşez la masa mea şi-mi permit luxul de a-mi scoate pălăria, căci sînt lac de năduşeală. Trecîndu-mi mîna peste faţă, mă surprinde forma nasului. N-am uitat schimbarea survenită, ci mai curînd ciudăţenia ei, ca şi cum acest eveniment tulburător n-ar mai avea pentru mine decît gradul de prezenţă al lucrurilor celor mai familiare. Uimirea propriei mele mîini îmi redă conştiinţa situaţiei în care mă aflu, dar numai pentru scurt timp. Înainte de toate, trebuie să fac faţă dificultăţilor de moment, care sînt departe de a fi rezolvate şi, cum amintirea metamorfozei mele începe să mă sîcîie din nou, o alung cu un gest agasat. În acest moment periculos, ideea că trăiesc în absurd mi se pare metafizică. Refuz să văd altceva decît realitatea în tot ce are ea mai actual şi mai strict.

Mi s-a întîmplat de multe ori să plec în călătorie aşa, pe nepusă-masă. Nu-s mai mult de trei săptămîni de cînd am plecat la Londra cu avionul, fără să mai am timp să trec pe acasă. Plecarea mea precipitată la Bucureşti nu are deci nimic suspect pentru secretara mea. Totul are să meargă bine dacă reuşesc să nu-mi vadă chipul. În mai puţin de cinci minute, se va înapoia de la bancă. Cum s-o

primesc ? Doar trebuie să-i dau instrucțiuni detaliate, să-i fac recomandări, și nu pot să m-apuc iar să scormonesc prin dulap. Dealtminteri, va veni și clipa cînd să-mi iau rămas bun. Toate astea nu pot fi făcute întorcînd spatele. Mă gîndeam la oficiul a cărui ușă se află în fundul biroului. E o odăiță fără fereastră, cam de un metru și jumătate pe doi. E întuneric acolo, dar cu condiția să nu aprinzi lumina, și asta are să pară cel puțin ciudat. În plus, nu văd cum aș putea să-i explic secretarei prezența mea în locul acela, unde femeia de serviciu își rînduiește măturile și alte ustensile pentru curățenie, printre anuare telefonice, ziare vechi și grămezi de dosare privind afaceri de mult clasate. Îmi frămînt mintea, doar-doar o țîșni vreo idee, dar nu-mi vine nici una și simt că-mi pierd cumpătul. Mă împotrivesc dorinței să-mi iau pălăria și să dau bir cu fugiții.

Aud trîntindu-se ușa de la intrare. Lucienne e în vestibul. Mă năpustesc în oficiu și, cu inima bătînd nebunește, stau nemișcat în întuneric, fără să-ndrăznesc să-nchid ușa după mine. Bate. Intră. Sînt pierdut !

— Iată, spune Lucienne, treizeci și nouă de bancnote de cîte o mie, și zece bancnote de cîte o sută.

Cred că mă caută între ușile deschise ale dulapului. Îmi manifest prezența tușind și trîntind o mătură.

— Ia te uită ! Sînteți în oficiu ? Nu aprindeți lumina ?

Prin ușa abia întredeschisă, zăresc silueta înaltă a Luciennei, care înconjoară masa și se îndreaptă spre mine. Îmi storc creierii, degeaba. Atîta pagubă. M-am ars ! Gîndul ăsta mă eliberează de un soi de presiune interioară, care mă împiedica să judec ca lumea.

— N-ai avut neplăceri la bancă ? Complimentele mele. Aproape că mă așteptam la un telefon de la ei. Spune, nu-i stupid ? O dată intru și eu în porcăria asta și nu merge lumina ! Dealtfel, nu mă deranjează. Știi ce fac ?

— Nu. Sînt chiar curioasă să aflu.

— Mă schimb, fiindcă mă tem că n-o să mai pot trece pe-acasă. Vezi ce bine fac că am întotdeauna aici lucruri de schimb ? Ca să nu pierdem vremea, am să-ți fac ultimele recomandări. Întunericul îmi îngăduie să las ușa întredeschisă.

Era să adaug : „fără să fiu indecent“, dar bag de seamă că și așa am insistat prea mult. Ca toți oamenii grijulii să nu atragă atenția asupra ciudățeniei comportamentului lor, simt și eu nevoia să dau multe explicații și să pun punctele pe i. Ar trebui să țin minte că acțiunile cele mai banale nu au adesea nici o justificare aparentă, de care dealtminteri nici n-au nevoie, fiecare avînd în mod subconștient încredere în bunul simț al celorlalți. În ceea ce mă privește, nu prea profit de această încredere. O onestitate de cîine care frizează servilismul mă obligă să dau cărțile pe față în fiecare moment, deși nimeni nu mi-o cere.

Vărul meu Hector, care e un băiat foarte instruit, avînd multe relații în cercurile inte-

Clubul cărții digitale 2024

lectuale, îmi spunea adesea că sufăr de un complex. Dacă-i adevărat, atunci trebuie să se manifeste acum mai mult ca oricînd, căci sînt conştient că trăiesc ca un contrabandist al raţiunii. Între timp, Lucienne se rezemase de peretele de lîngă uşa oficiului, în aşa fel încît acoperea cu partea dreaptă a trupului uşa întredeschisă. Pentru orice eventualitate, luase de pe masa mea un creion şi un bloc-notes, ca să nu piardă nimic din ce i-ar putea fi util din recomandările mele. Îi vorbesc despre principalele afaceri în curs şi, mai întîi, despre întîlnirea pe care am ratat-o adineauri. Mă las cu plăcere în voia acestei convorbiri de lucru, fără să fie nevoie să mă prefac sau să-mi supraveghez cuvintele. Arăt numai ceva mai multă vioiciune ca de obicei. În ajunul ieşirii la pensie, bătrînii funcţionari, care-şi trăiesc ultima zi de muncă, trebuie să cunoască o exaltare asemănătoare cu a mea. Niciodată inteligenţa mea n-a fost mai promptă şi mai lucidă. Găsesc, una după alta, două soluţii practice pentru o problemă pe care Lucienne şi cu mine o tot suceam şi învîrteam de vreo cincisprezece zile. Ea îmi admiră claritatea expunerii, vigoarea motivărilor, o uşurinţă în exprimare puţin obişnuită mie, deoarece, fără voie, mă supraveghez continuu. Nu exagerez dacă afirm că Lucienne e pur şi simplu vrăjită. Lucrul acesta mi-e cu atît mai agrebil cu cît chipul meu n-are nici un amestec.

Pe nesimţite şi, desigur, fără să se gîndească, Lucienne se răsucise astfel încît, sprijinită de canat, îşi proiecta acum întregul trup în deschizătura uşii. Din trei sferturi, uneori din profil, silueta ei se profilează împotriva luminii, iar eu, la adăpostul întunericului, îmi desfăt privirile fără nici o reţinere. Sînt destul de aproape de ea ca să-i respir mirosul candid de apă de colonie şi de blondă lăptoasă, care de obicei mă ducea cu gîndul la o fermieră model sau la o instructoare de gimnastică suedeză. N-am decît să întind mîna ca s-o ating, şi nu rezist ispitei. Îi prind braţul, apoi talia, o atrag în întuneric. Lucru ciudat, conştiinţa de soţ nu-mi face reproşuri şi trec cu uşurinţă peste înţeleptele mele hotărîri, gîndindu-mă că, înainte de a mă despărţi pentru totdeauna de această fată, îi sînt dator un adio tandru. Dealtfel, după răsturnarea survenită în viaţa mea, nu mai pot avea pretenţia să mă ghidez după aceleaşi principii. Dacă nu vreau ca exilul meu să fie complet, trebuie să mă hotărăsc să adopt o morală de şmecher. Dar Lucienne îşi fereşte obrazul şi, cu un gest ferm, se depărtează de mine, rostind cu tonul cel mai netulburat din lume :

— Nu trebuie să întîrziaţi. E cel puţin patru şi un sfert.

Protestez că n-are importanţă şi că în clipa asta afacerile nu mai contează. Cum ea rezistă în continuare, trag uşa şi ne aflăm amîndoi în cea mai completă obscuritate.

— Fii rezonabil, îmi spune Lucienne, nu putem reveni la fiecare cincisprezece zile

asupra unei hotărîri luată o dată pentru totdeauna.

Încearcă să mă îndepărteze cu fermitate. O strîng la piept, imobilizîndu-i brațele. Ca un bărbat de puternică, ea reușește să și le elibereze și rezistă metodic. Soneria telefonului sună în birou și ne separă brusc.

— Du-te și răspunde, îi șoptesc. Spui că nu sînt aici și te întorci.

Lucienne deschide ușa fără să fi promis ceva. Se așază pe colțul mesei, lîngă cei patruzeci de mii de franci, și ridică receptorul. Nu mă satur să-i admir robustețea trupului și prospețimea tenului.

— Doamna Cérusier dorește să vă vorbească, spune, întorcîndu-se spre oficiu.

Nu-i nici cea mai ușoară ironie în tonul ei dar mă prefac că nu bag de seamă.

— Spune-i că vin imediat.

Lucienne transmite, apoi se îndepărtează cu discreție, dar fără afectare. N-am s-o mai văd, căci am să profit de dispariția ei ca s-o șterg de îndată ce voi fi vorbit cu Renée.

— Alo, Raoul ? Mă aflu la Saint-Germain cu copiii. Îți telefonez pentru că e patru și jumătate și unchiul Antonin mai vrea să ne conducă la Pontoise, să cunoaștem niște vechi prieteni de-ai lui. Mi-e teamă c-o să întîrziem. Ce zici ?

— Pontoise e cam departe. În orice caz, nu te grăbi din cauza mea. Peste trei sferturi de oră iau avionul spre București.

Renée scoate o exclamație. Îi expun motivele plecării mele.

— Ești sigur, mă-ntreabă, că nu te vîri într-o afacere periculoasă ?

Grija asta mă înduioșază. O recunosc pe deplin pe soția ordonată, prudentă și chibzuită de care sînt mîndru. Draga de ea ! N-am făcut niciodată un plasament bănesc fără s-o consult și întotdeauna am nimerit bine. Cînd mă gîndesc că acum o clipă îmi strîngeam în brațe secretara pe întuneric, roșesc de rușine. Oricum, sînt un personaj jalnic ! Să nu fi fost teama că-mi mîhnesc soția, i-aș fi mărturisit tot. Remarcabil cum doar sunetul glasului ei e de ajuns să-mi stîrnească o dorință năprasnică de puritate. Renée vorbește și îndată tot ce putea pluti în mintea mea în materie de chipuri de femei, picioare, plete, șolduri, se micșorează, se strînge ca o prăjeală într-o tigaie, pînă nu mai rămîne nimic. Draga mea Renée ! Niciodată n-am să mă mai las în voia acestor jocuri revoltătoare, a căror amintire, într-o clipă ca asta, mă umilește și mă crispează de teamă. Abia în momentul în care te pierd înțeleg toată frumusețea datoriei mele de bărbat credincios.

Renée mă întreabă dacă socot c-am să lipsesc mult timp. Asta depinde de cum se vor desfășura afacerile la fața locului. Nu pot spune nimic sigur. Am să mă străduiesc să meargă repede. Dealtfel, am să scriu foarte regulat (ceea ce-i mai ușor de spus decît de făcut). Renée se smiorcăie. Biata de ea și bietul de mine ! Sărută copiii. Am un nod mare și dureros în gît. Înainte de a mă smulge de la telefon, zbier în aparat : „Draga mea !“

Bag cei patruzeci de mii de franci aduşi de Lucienne în buzunar şi mi se pare că sînt pe cale să mă fur pe mine însumi.

IV

După ce părăsisem biroul cu precauţii de spărgător, am luat hotărîrea să merg la mine acasă, socotind că slujnica nu se va fi sfiit să profite de lipsa soţiei mele ca să lase casa baltă. În taxiul care mă ducea în strada Caulaincourt, mi-a venit pentru prima dată ideea s-o seduc pe Renée. Eşecul unei asemenea tentative îmi părea evident, însă, cu puţin noroc, aş putea s-o înduplec să accepte o amiciţie discretă. Femeile poartă adesea recunoştinţă celor ce le dau prilejul să-şi pună în evidenţă virtutea. Şi, mai tîrziu, peste doi-trei ani, cînd amintirea soţului ei va fi totuşi mai puţin vie, poate că Renée se va gîndi să le dea un tată copiilor ei.

După cum prevăzusem, servitoarea nu se afla în apartament. Am putut, fără să fiu deranjat, să-mi iau lenjerie, obiecte de toaletă şi un costum. Ieşind din imobil, am remarcat deasupra uşii de la intrare anunţul : „Apartament de închiriat“, şi aceste trei cuvinte, toate cu majuscule, erau însoţite de menţiunea „mobilat“, scrisă cu cretă. M-am dus la *Manière*, care e cafeneaua cea mai renumită de pe strada Caulaincourt, şi mi-am lăsat valiza, pardesiul şi pălăria. Temperatura aerului era destul de agreabilă ca să-mi permită să ies în talie şi cu capul descoperit. Precauţia asta era dealtfel de prisos, căci aveam aproape certitudinea că portăreasa nu mă văzuse nici intrînd, nici ieşind din clădire. Era ora cinci şi jumătate cînd m-am dus să bat la uşa portăresei. Am vizitat apartamentul mobilat de la etajul cinci, adică la etajul de deasupra locuinţei mele şi, la ora şase, mă instalam în noua mea locuinţă, sub numele de Roland Colbert, nume care-mi permitea să-mi păstrez iniţialele. Preţul de nouă sute de franci pe lună, pe care îl acceptasem, era destul de rezonabil. Locuinţa, compusă din trei camere, bucătărie şi baie, era mobilată confortabil şi cu mult mai mult gust decît apartamentul meu. De la fereastra dormitorului, care dădea spre stradă, dominam balconul mare de la etajul patru, unde chiar în acea dimineaţă fumasem o ţigară după micul dejun şi unde vedeam acum păpuşa de cîrpă a Toinettei. Aplecîndu-mă, vedeam marginea covorului din dormitorul nostru, care se afla chiar dedesubt. Mai tîrziu, aveam să refac de mai multe ori următorul vis : în picioare, pe pervazul ferestrei, mă îndepărtam mergînd în gol, cu spatele, pînă cînd ajungeam la o distanţă destul de mare ca să văd interiorul apartamentului de la etajul patru ; cel mai adesea însă, obloanele trase mă împiedicau să văd ceva şi mă îndepărtam la nesfîrşit, pînă-n provincie, în satul meu natal, sau pluteam deasupra străzii aşteptînd să se deschidă obloanele, şi oboseala mă făcea să mă umflu

așa de mult, încît pînă la urmă — enorm, umflat, scrofulos — rămîneam prins între cele două rînduri de case, și viața nu mai avea nici un preț.

M-am plimbat un timp dintr-o cameră într-alta, dezorientat și neștiind ce să fac. Aranjarea mobilei fusese probabil concepută de o femeie, căci se aflau acolo o mulțime de oglinzi dispuse armonios. Am putut să mă văd din față, bust și profil. Mi-am părut mai puțin seducător decît la cafeneaua din strada Saint-Honoré. Toate trăsăturile chipului meu erau de o frumusețe remarcabilă și se armonizau perfect. Lipsea doar un nu-știu-ce neprevăzut, un defect sau o asimetrie care ar fi putut să dea însuflețire acestei fizionomii cam șterse. Există în perfecțiune o regularitate în afara vieții care o împiedică să se contopească cu ea. Am făcut efortul de a rîde și de a zîmbi în oglindă, din față, din profil, și chipul meu se lumina de o distincție leșioasă. E drept că nu pusesem deloc suflet. Dar, chiar ținînd seama de o anume stare de abrutizare, ce trebuie să mi se fi reflectat pe chip, îmi descopeream un aer de o moliciune insuportabilă. „Nu pot spera să-i plac lui Renée cu mutra asta, gîndeam. Dacă i-ar veni vreodată ideea — sărăcuța de ea ! — să manifeste preferințe pentru un anume tip de bărbat, e sigur că nu pe ăsta l-ar alege." Și regretam bietul meu chip de odinioară, posomorît, încăpățînat, neprietenos, dar ale cărui trăsături se însuflețeau, pline de viață, la cea mai ușoară emoție.

Pe la șapte fără un sfert, am ieșit să fac o scurtă plimbare prin împrejurimi, sperînd să asist la întoarcerea soției și a copiilor. Strada Caulaincourt, care descrie o curbă la poalele colinei Montmartre, e cea mai frumoasă stradă din Paris. Seamănă cu o cale a paradisului, căci pornește de la un cimitir, cimitirul Montmartre, și urcă în serpentine spre cer, iar arborii ei sînt tineri și proaspeți în toate anotimpurile. În partea cea mai nobilă, adică spre capătul de sus, nu se încrucișează cu nici o altă stradă. Pe o lungime de cel puțin două sute de metri e complet încadrată de două rînduri de case cu fațadele boltite. Străinul, care rătăcește în această trecătoare adîncă, fără alt bagaj decît speranța de a ajunge la Sacré-Coeur, se-nfioară la gîndul vreunei vrăjitorii și întreabă cu modestie pe unde s-o ia. Două rînduri de mașini, imobilizate de-a lungul trotuarului, urmează curba străzii și se întîlnesc la infinit. Aparțin locuitorilor înstăriți care le lasă acolo, în vreme ce-și duc cîinii să-și facă nevoile pe pragul dughenelor negustorilor mărunți, atît pentru a cîștiga stima celor cîțiva băcani, cît și pentru plăcerea lor personală. Particularitate foarte rară, și poate chiar unică în cartierele de nord ale Parisului, în această zonă nu există nici cafenea, nici măcar o cîrciumioară, și trebuie să urci pînă la *Manière* ca să-ți potolești setea, acolo unde strada străpunge zidurile și se lărgește amestecîndu-și copacii cu copacii de pe Avenue Junot, umflîndu-se, croindu-și

spații. La această răscruce, locuiam de doisprezece ani împreună cu familia mea.

Coborîi agale pînă aproape de cafeneaua *Paul* de la intersecția Lamarck, dincolo de care strada Caulaincourt își schimbă înfățișarea și devine asemănătoare cu celelalte străzi ale cartierului. Oamenii care mă salutau de obicei acum nu mă mai recunoșteau, dar în gingășia acestei seri de toamnă, locurile și lucrurile îmi rămîneau credincioase. Vreau să spun că nu mă simțeam deloc străin și că regăseam instinctiv rutina plimbărilor mele cu aceeași curiozitate pentru aceleași prăvălioare și aceleași peisaje. Am descoperit acest lucru după ce rămăsesem cîteva minute în contemplație în fața străzii Saules, care urcă în pantă și care întotdeauna a fost pentru mine ca un frumos peisaj japonez, atît de adevărat încît mi s-a întîmplat să-l văd pe un fundal de crater înzăpezit. Mi-am spus că am de fapt, cu strada Saules, cu vitrinele magazinelor, aceleași relații ca în trecut și că deci în mine nu se schimbase mai nimic. Doar că viața mea domestică urma să devină dublă datorită faptului că aveam să locuiesc de-acum încolo la etajul de deasupra apartamentului familiei mele. În doi-trei ani, cînd îmi voi fi făcut o situație înfloritoare, capabilă să tenteze o mamă prevăzătoare și cînd, redevenit, sub un alt nume, soțul soției mele, aveam să reintegrez etajul patru, totul avea să fie ca și cum nimic ciudat nu s-ar fi întîmplat.

Calmat și mai puțin atent la dovezile nenorocirii mele, m-am întors spre casă. Se înnopta. Unele din femeile care treceau pe lîngă mine erau frumoase, dar bărbații nu le vedeau, ținînd în mînă ziarul și holbîndu-se cu ochi injectați la titlurile lui de-o șchioapă. Eu însă, care nu citeam nimic, am remarcat că multe dintre ele îmi aruncau priviri admirative și chiar întorceau capul după mine. În dreptul imobilului din colț, care avansează ca prova unei corăbii în interesecția străzilor Junot și Caulaincourt, o femeie tînără, pe care o văzusem pe-acolo adesea, coti chiar în fața mea. Brunetă, cu ochi negri, cu pieptul și șoldurile cam pline, purta haine bine strînse pe talie și avea picioare frumoase. O întîlnisem chiar în ajun și, ca de fiecare dată, o privisem pe furiș. Ea nici nu se uitase la mine. Nu se uita niciodată la mine. Îmi venea uneori pe limbă o vorbă de ocară. Cînd mi se întîmpla să mă gîndesc la ea, în afara acestor întîlniri fulger, și asta se întîmpla foarte rar, îi spuneam Sarrazine, fără-ndoială datorită ochilor ei negri și a acelei ușoare unduiri a șoldurilor. Dar în seara asta, în vreme ce dădea colțul străzii Caulaincourt, Sarrazine mă privi, și nu din întîmplare, ci în mai multe rînduri și insistent. Această privire, care răspundea deodată atîtor întrebări mute, făcu să-mi clocotească sîngele. O clipă Sarrazine merse alături de mine și, cum mă cerceta cu pudice precauții, eram cît pe ce să intru în vorbă cu ea, dar gîndul la nevasta mea mă opri. O lăsai să mă depășească și, văzînd că se îndreaptă spre cafeneaua *Manière*, m-am întors din drum. Reflectînd cu sînge rece,

am înțeles ce sursă de tulburări putea deveni în viața mea seducția noului meu chip. Disciplina pe care mi-o impusesem odinioară nu mai avea nici o valoare. Mă simțeam puțin ridicol. Săracul se poate mîndri că rezistă tentațiilor în fața cărora sucombă cei bogați. În realitate, el nu știe ce-nseamnă să fii tentat să abuzezi de propria-ți bogăție. Există cel puțin două trepte ale tentației, cea de-a doua fiind la același nivel cu Infernul. Pe vremea cînd eram urît, sau, mai bine zis, cînd aveam o figură comună, eram mîndru că mă simt la adăpost de Sarrazine. Mi se părea că-mi stăpînesc emoțiile cînd de fapt întîlnirile noastre nu puneau nici o problemă.

Se făcea tîrziu și soția mea nu se mai întorcea acasă. Iluminatul străzilor gonea ultimele licăriri ale zilei, iar trecătorii se răreau. Am intrat la *Rêve*, cafenea cu fațada îngustă dar care domină întreaga intersecție. Așezîndu-mă chiar lîngă geam, puteam fi sigur că n-am să ratez întoarcerea soției mele.

Intram întotdeauna cu o oarecare jenă la *Rêve* unde vii în contact cu o lume care miroase a sudoare și unde se obișnuiește să ciocnești cu patronul. Întîmplarea făcuse să cunosc cîțiva artiști din cartier și uneori îi însoțeam în cafeneaua asta mică și consumam împreună cu ei, la tejghea. Nu simțeam nici o plăcere dar mă amuza să mă laud față de prietenii mei, fiind o ocazie să le dau de înțeles că aveam de-a face cu artiști de renume și că ajunsesem eu însumi la o situație destul de importantă ca să-mi

pot permite să intru să beau la *Rêve*, fără să fiu luat drept un vînzător ambulant de articole de damă sau un șofer în haine de duminică. Vara, cînd aveam invitați, Renée nu pierdea niciodată ocazia să le arate, de la balconul apartamentului, mica terasă a cafenelei și să le spună rîzînd : „Iată clubul soțului meu. Poate fi văzut de aici, în acest stabiliment, rezemat în coate la tejghea, împreună cu artiștii". Invitații binevoiau să se strîmbe de rîs, ca și cum ideea prezenței mele acolo, la *Rêve*, le-ar fi sugerat un contrast extraordinar de comic. Rîdeam și eu cu ei.

Negăsind un loc mai comod, m-am instalat la tejghea. Lîngă mine Joubert, un sculptor de pe strada Girardon, stătea la taclale cu un locatar din imobilul meu, pe nume Garnier. Ascultam conversația lor cu o ureche distrată, căci supravegheam cu atenție strada. Tot sporovăind, vecinii mei își lăsau privirile să rătăcească pe trotuar, și așa se face c-o văzură trecînd pe femeia noastră din casă, cu șorțul ei alb, care se întorcea acasă cu brînză și șuncă învelite în hîrtie albă.

— Ia te uită, spuse Joubert, sculptorul, uite-o pe menajera lui Cérusier. Apropo, ce-o fi cu bietul Cérusier ?

— Bietul ?! protestă Garnier. Nu-i deloc de plîns.

— Nu spun c-ar fi de plîns, dar e totuși un nenorocit.

Orice-ar fi spus, tonul lui exprima o compătimire profundă față de persoana mea. De

data asta, Garnier nu mai protestă și nici nu-și dădu osteneala să aprobe. Era un omuleț slab, cu obrajii scofîlciți, cu ochi vii și sinceri. Deși locuia la același etaj cu mine, îl vedeam rar, căci, fiind administrator la un teatru, de obicei nu era acasă între șase seara și miezul nopții. Îmi fusese întotdeauna simpatic. Evident, însă, afirmația lui Joubert i se părea indiscutabilă. Am avut o tresărire, aproape o amețeală.

În clipa aceea am văzut mașina unchiului Antonin înconjurînd piața ca să oprească în fața casei mele și-am ieșit numaidecît afară. Tulburat de cele ce auzisem, luasem fără să vreau ziarul lui Joubert de pe tejghea. După cum se va dovedi, avea să-mi aducă apreciabile servicii. Mașina unchiului Antonin, care ne dăduse destulă bătaie de cap mie și lui Renée, îmi procură de data asta o plăcere deosebită. Adăpostit în spatele ziarului lui Joubert, pe care mă prefăceam că-l citesc, zîmbeam înduioșat. Unchiul Antonin, unchi al soției mele, exploata o crescătorie de porci la Chatou și avea mania să-și construiască singur automobilele din piese disparate, cumpărate la fiare vechi. Cu o mie două sute sau o mie trei sute de franci, își fabrica singur o mașină care, în mintea lui, era „cochetă, rezistentă, economică și chiar, sub multe aspecte, superioară unor mașini noi de serie“ Unchiul Antonin era un om încîntător și ne iubea mult, dar Renée îl ținea la distanță din pricina rablelor lui, care nu ne făceau deloc cinste în ochii vecinilor. Renée a avut întotdeauna un simț, aș zice, arhitectural al societății, mai ales la scara familiei. Deoarece cîștigam binișor, ea credea, cu multă înțelepciune, că existența noastră trebuie să se rînduiască în funcție de cîștig pînă la cele mai neînsemnate accesorii, și că trebuie, fie că e vorba de serviciul pentru friptură sau de jartiere pentru șosetele mele, să te arăți demn de rangul tău. De exemplu, Renée nu voia să mă lase să cumpăr o mașină, deoarece nu aveam posibilitatea să cumpărăm una de paisprezece cai putere și socotea că n-ar fi fost onorabil să circulăm cu una mai de duzină. Asemenea griji pot părea meschine, ridicole sau chiar odioase unor oameni ca Garnier sau Joubert, sculptorul, însă eu, chiar și-n clipa de față, sînt aproape convins că n-au dreptate. Tocmai grijile astea îi dau vieții o savoare aspră, dar puternică, aceea a realităților domestice care ne răvășesc fierea și va conține poate, pe patul de moarte, toate certitudinile noastre.

Departe de a bănui măcar că nepoatei sale îi era jenă să meargă într-o mașină de mai puțin de paisprezece cai putere, unchiul Antonin îi telefona o dată pe săptămînă și, cu nevinovăție, îi propunea să vină să plimbe întreaga familie cu ultima lui creație. Trebuia totuși să accepte, măcar o dată pe an. Biata Renée ! Tot ceea ce genul comic al cinematografiei americane a putut imagina în materie de rable, n-a egalat niciodată realizările unchiului Antonin. De fapt, nu avea decît o singură mașină căreia îi aducea mereu îmbună-

tățiri și despre care el însuși spunea că se schimbă mai repede decît un purcel de trei luni. Unul din secretele hazliei reușite consta în contrastul dintre proiectele lui ambițioase și modestia mijloacelor folosite pentru a le realiza. Cînd unchiul venea la noi, puteai vedea adesea o gloată strînsă în jurul mașinii lui. Renée suferea mult. Prin intermediul portăresei, și ca să atenueze scandalul, răspîndise în imobil și în vecini zvonul că proprietarul acelei ciudate mașini era un om foarte bogat, un bătrîn celibatar maniac și cam excentric.

Ultima mașinuță a unchiului nu era cu nimic mai prejos decît celelalte. Caracteristica ei principală îmi păru a sta în faptul că roțile din spate erau cu mult mai înalte decît cele din față. Unchiul Antonin coborî cu o mutră răscolită, cu mustățile-i lungi fîlfîind pur și simplu în aerul serii și iată ce făcu : înălțîndu-se pe vîrfuri, ca să ajungă la bucata de mica semitransparentă care servea drept portieră pentru locul din spate, strigă cu o voce tunătoare : „Nu mișcați !", apoi ocoli mașina fără să se grăbească, deoarece sosirea lui nu trecuse neobservată și, în vreme ce ferestrele de la etajele casei se deschideau, un prim grup de curioși se stringea pe trotuar. Mă oprisem pe loc, atent să nu pierd nimic din spectacol, căci știam că sosirile și plecările rezervau de obicei cele mai plăcute surprize. După ce cîntărise importanța publicului, unchiul sări călare pe capotă astfel încît să

poată vedea parbrizul, iar pasagerilor, care rămîneau invizibili în interior, le adresă un zîmbet și un gest de încurajare.

— Dac-am socotit că e necesar să încalec capota, le explică el spectatorilor, e pur și simplu pentru că trebuie să ajung la cele două plăcuțe ce se găsesc de fiecare parte a motorului.

Se apleacă spre parbriz, dar, răzgîndindu-se :

— Aceste două plăcuțe, adăugă, le-aș putea trage una după alta. Efectul dorit s-ar obține atunci în doi timpi. Dar amîndouă deodată, e mai frumos.

Plonjă iarăși, cu brațele deschise, vrînd parcă să îmbrățișeze mașina. Îndată se auzi un zgomot de plesnitoare acoperind pe cel al motorului, care continua să funcționeze. Deodată capota mașinii, făcută dintr-un material negru, impermeabil, întins pe niște arcuri, se strînse în față ca burduful unui aparat fotografic, în vreme ce spatele caroseriei, constituit dintr-un ecran vertical, din același material, se lăsă în jos, disciplinat. Atunci apăru familia mea, împietrită de ordinul „Nu mișcați !" emis de unchiul Antonin. Fiul meu, Lucien, se afla în față, iar soția mea, alături de Toinette și de cîinele unchiului, se afla cocoțată pe un soi de scut înalt, căci din cauza înălțimii roților partea din spate a mașinii era atît de mult ridicată, încît ar fi fost periculos pentru Renée să coboare singură. În asistență se produse un murmur de veselie, la care mă asociai fără voie. Ingeniozitatea unchiului Antonin îmi tăie emoția revederii.

Mă simţeam, dealtfel, în acea stare de exaltare proprie bărbaţilor scăpaţi pentru cîteva zile de privirea soţiilor şi rîdeam cu uşurinţă. În acelaşi timp, înţelegeam şi deplîngeam martiriul soţiei mele. Draga de ea, prizonieră în maşinăria aceea aducînd a scut, roşie ca focul sub privirile străzii Caulincourt, neîndrăznind nici măcar să întoarcă capul. În fine, unchiul veni s-o elibereze. Apăsînd din nou pe un buton, făcu să basculeze un panou a cărui faţă interioară era prevăzută cu o scară pliantă.

— Simplu, nu-i aşa ? făcu el întorcîndu-se spre grupul curioşilor. Celelalte maşini în nici un caz n-au aşa ceva.

Renée, nervoasă, îşi zorea copiii cu îndemnuri scurte, evitînd să privească în jurul ei. Pe cînd o aşteptam să se întoarcă, planul meu fusese să manevrez în aşa fel lucrurile încît să mă aflu împreună cu ea în lift şi, chiar din seara asta, să ne cunoaştem cel puţin din vedere. Am renunţat însă, şi bine am făcut. Nu mi-ar fi iertat niciodată că o văzusem cocoţată pe maşinuţa unchiului. Mă ascunsei în spatele ziarului meu, cu părerea de rău că nu putusem nici măcar să-i întîlnesc privirea. Ea se şi afla la uşa de la intrare, împreună cu copiii, cînd am avut de suportat un asalt neaşteptat. Texas, cîinele unchiului, mă recunoscuse după miros şi, sărind pe mine, vru să mă lingă pe faţă.

— Iată un animal care vă iubeşte, observă unchiul Antonin luîndu-l de zgardă. E chiar surprinzător din partea lui. Eu îi sînt stăpîn şi abia de-mi acordă încredere.

În vestibulul imobilului, unchiul îşi luă rămas bun. Îi văzui pe copii sărindu-i de gît cu o impetuozitate afectuoasă care mai că mă făcu gelos. În timpul acesta, Renée împingea grupul spre fundul vestibulului, căci sărutările în văzul trecătorilor o jenau. Nu mai vedeam pe nimeni, auzeam însă vocea puternică a unchiului Antonin, care acoperea pînă şi radioul portăresei.

— Am să vin să vă iau duminică dimineaţă. Să nu protestezi, draga mea. Absenţa soţului tău îmi creează obligaţii. Dealtminteri, cu mine n-ai de ce să te jenezi. Deci, ne-am înţeles. Cum ? Dar, fir-ar să fie, dacă-ţi spun că rămîne hotărît ! Ţi-aş putea făgădui să vin mai curînd, însă am nevoie de timp ca să-mi reechipez maşina. O decapotabilă e grozavă pe timp frumos...

Ieşind din vestibul şi ajungînd sub copaci, scuipă în sus. Ochise o creangă şi, deoarece nu reuşise din pricina înălţimii, se exersă din nou. Roşu la faţă, cu ochii scăpărînd de mînie, reîncepu de patru ori. În sfîrşit, putu să răsufle şi, văzîndu-mă lîngă maşina lui, îmi spuse :

— Am reuşit, totuşi. Ciudat, nu ştiu dacă aţi observat, dar sînt zile cînd unele lucruri nu-ţi reuşesc.

— Nici nu era prea uşor, am observat, schimbîndu-mi vocea.

— Adevărat. Mai ales pentru mine, care sînt matinal. Ah ! Trebuie să mă vedeţi dimineaţa ! E de necrezut la ce înălţime pot să scuip. Dar, ia staţi, pot să vă conduc. Mă îna-

poiez la Chatou prin Étoile. Bineînțeles, dacă mergeți undeva în centru, pot să fac un ocol.

— Sînteți foarte amabil, i-am spus. Tocmai voiam să vă-ntreb dacă nu mergeți spre Étoile.

V

Mașinuța se opri de-a lungul trotuarului care servește de alee pentru călăreți. În afară de cîteva mașini, bulevardul își pierduse toată animația, iar aleea călăreților era pustie.

— Nu v-am rugat să opriți aici pentru că aș vrea să cobor ci pentru că vreau să vă fac o mărturisire, i-am spus.

Pronunțînd aceste cuvinte, revenisem la vocea mea normală. Unchiul tresări de uimire și aprinse o lanternă de buzunar ca să-mi vadă mai bine fața.

— Dumnezeule, aș fi putut jura că am auzit vocea nepotului meu !

— Vocea lui Raoul ? Ei bine, nu te-ai înșelat. Unchiule Antonin, eu sînt nepotul dumitale, Raoul. Ți-o jur, unchiule Antonin ! Sînt Raoul Cérusier. Ai văzut, adineauri, Texas m-a recunoscut. Eu sînt acela care m-am căsătorit cu Renée Rabilleur, fiica surorii dumitale Thérèse. În după-amiaza asta mi s-a întîmplat un lucru cumplit. Așa, deodată, fără să pot spune exact în care moment anume, mi-am schimbat înfățișarea.

— Ia te uită ! murmură unchiul. E uimitor !

— Nu mă crezi, unchiule Antonin ?

— Bineînțeles că da, de vreme ce mi-o spui. Dar am, totuși, dreptul să afirm că e uimitor. Pe cuvîntul meu, ai vrea oare să mi se pară ceva firesc ?

Unchiul reflectă o clipă și admise dînd din cap :

— La urma urmei, nu-i chiar așa de extraordinar. Metamorfozele, în general, au loc pe nesimțite, dar se întîmplă să fie și fulgerătoare. Îmi aduc aminte că odată, mașina mea...

Ca să mă facă să înțeleg că tot ceea ce poate realiza îndemînarea omului bunul Dumnezeu o poate face și el, și încă de o mie de ori mai mult, unchiul îmi povesti cum, într-o dimineață de aprilie își modificase mașina în așa fel încît după-amiază trecuse de unsprezece ori pe lîngă ea fără s-o recunoască. Și mi-o descrise cum era înainte și cum era după, trecu apoi la motor, lăudă în termeni tehnici avantajele invenției lui și, dorind să mă facă să apreciez cît de grozave îi erau cîrpăcelile, porni din nou mașina.

— De fapt, unde trebuie să te las ? mă întreabă, intrînd în pădure, căci uitase de metamorfoza mea. Puțin vexat, i-am spus scurt și rece :

— Îți amintesc că sînt nepotul dumitale, Raoul.

Încurcat, unchiul se scuză și opri lîngă lac. În ce mă privea, începeam să regret că nevoia de a-mi deschide inima mă împinsese să-i fac mărturisiri acestui om atît de bun. Mă întrebam dacă bunătatea și amabilitatea

lui puteau să-mi apere secretul împotriva zăpăcelii lui.

— Noul tău chip nu-i rău deloc, adăugă unchiul, ca să-mi cîștige bunăvoința. Ce spune Renée ?

— Dar ea nu știe nimic !

— Da, e adevărat, n-ai avut cînd. Haide repede să i-l arătăm...

— Să i-l arătăm ?! Dar nu-i cu putință !

— De ce ?

— Pentru că n-o să creadă niciodată că s-a putut întîmpla așa ceva.

— Eu am putut să cred, răspunse unchiul.

— Bineînțeles, dar cu dumneata nu-i același lucru.

— Aha ! Eu sînt un idiot. Hai, spune-o !

— Dimpotrivă, unchiule. E tocmai invers. Cum să-ți explic ? Ideea de a-ți mărturisi dumitale mi-a venit dintr-odată, atunci cînd te-am văzut călare pe capota mașinii. Îți rîdeau ochii. Minunatele dumitale mustăți fremătau ca niște antene. Am simțit că-n fața unei realități greu de crezut ești omul care se poate lipsi de consimțămîntul rațiunii. Mi-am spus că unchiul Antonin admite ceea ce sufletul lui acceptă. Asta-i o predispoziție rară, mult mai rară decît ne închipuim. Ai să-mi vorbești de poeți... O, la, la ! Pentru ei absurdul e himeră, negură în cămașă de noapte, chestii care se dezumflă întotdeauna în ultimul moment. Un poet rătăcește în spatele propriei rațiuni pe care se preface că o boicotează, avînd însă mare grijă să n-o calce pe coadă. Nu, probabil că dumneata ești singurul care puteai pricepe. Și cum țin mult la dumneata, ți-am povestit totul. Asta-mi face bine. Mă liniștește. Oh, știu că nu-mi poți fi de nici un ajutor ! Tot ce-ți cer este să nu mă trădezi, fără să vrei, din neatenție. Înțelege, te rog, dacă aș pretinde în public că sînt Raoul Cérusier, aș fi cu siguranță internat în spital.

— Mă iei drept fraier ? protestă unchiul Antonin. Înțeleg foarte bine că te afli într-o situație delicată. Fii liniștit, nu-s eu omul să comit o gafă. Dar greșești dacă crezi că nu pot face nimic pentru tine. Știi ce-am să fac ? Am s-o găsesc pe Renée și am s-o pun la curent. Pe mine, unchiul ei, are să mă creadă.

Era tot mai limpede că nu mă puteam aștepta din partea lui decît la isprăvi din cele mai boacăne. Eram disperat. M-am supărat :

— Dacă faci vreodată așa ceva, mă urc în tren, plec în străinătate și abandonez totul. Înțelege odată că metamorfoza mea e un lucru inadmisibil. Și așa și trebuie să fie, altfel orice păduchios, după ce l-ar face să dispară pe Aga Khan, ar putea să-i uzurpeze persoana și bunurile, sau oricare haimana ar putea să se strecoare în culcușul unei femei frumoase la care rîvnește.

— Ai dreptate, Raoul, ce-i drept, e drept.

— Cu condiția s-o dovedești măcar pentru unii. Bineînțeles că dacă două-trei mii de persoane s-ar pune de acord să declare că aventura mea e veridică, Renée ar crede-o. Și chiar și atunci ar mai avea îndoieli, că doar îmi cu-

Clubul cărții digitale 2024

nosc bine nevasta. Ea nu ține deloc la certitudini care n-au curs pretutindeni.

— Nu trebuie să spui asta, Raoul !

— Uite, să presupunem că, în adîncul sufletului, ar fi încredințată că sînt soțul ei ; ei bine, sînt aproape sigur că s-ar face că nu crede. Și-ar avea dreptate. Nu era prevăzut în contract. Pentru ceilalți, pentru prieteni, ar face impresie proastă. La fel și pentru copii. Nu poți să-i crești pe copii în ideea că ordinea naturală a lucrurilor ar putea fi schimbată și că trebuie să ții cont de absurd. Nu, crede-mă, trebuie să renunți o dată pentru totdeauna s-o pui la curent pe Renée, sau pe oricine altcineva. Știi oare la ce ne-ai expune pe amîndoi, ținînd-o morțiș că sînt Raoul Cérusier ? N-ar fi casa de nebuni, ci direct pușcăria. L-ar căuta pe sus-numitul, nu l-ar găsi și ne-ar acuza că l-am făcut să dispară.

Unchiul Antonin oftă, șocat și descurajat de viziunea unei lumi ca o plasă deasă, care nu lasă defel loc pentru adevăruri de circulație prea restrînsă.

— Cînd îți spuneam că nu poți face nimic pentru mine, am adăugat, mă înșelam. În realitate, vei fi singurul meu refugiu, vei fi singura ființă pentru care nu voi înceta de a fi Raoul Cérusier. Vezi, nu-i nici o jumătate de zi de cînd sînt în exil și am și simțit nevoia să-ți destăinui nenorocirea mea. Mai e și un alt aspect al singurătății mele. Ajung ca un naufragiat într-o lume care nu mă cunoaște. N-ar fi rău pentru mine să am un garant.

Unchiul îmi oferi să locuiesc la el, la Chatou. L-aș putea seconda în activitatea de creștere a porcilor care sînt — spunea el — creaturi demne de îndrăgit. Ca să mă seducă total, îmi făgădui să-mi fabrice o mașină de cinci cai putere, elegantă și confortabilă. I-am mulțumit și i-am împărtășit hotărîrile pe care le luasem deja. Proiectul de a-mi seduce nevasta i s-a părut admirabil și de un comic irezistibil. Cu capul dat pe spate, se porni să rîdă cu rîsul lui cel mai sonor, care răsună în pădurea pustie ca o orgie de sunete de armoniu într-o biserică goală. Și asta dură un timp. Din cînd în cînd, își trăgea sufletul și răcnea cît îl ținea gura :

— Să te strîmbi de rîs, nu alta ! Biata Renée, ce-are să se mai bucure să cadă-n brațele cui ? ale soțului ei ! Ah, nu, mor de rîs, nu alta !

Și se pornea să rîdă și mai tare iar eu încercam în van să-l potolesc. Ridicam zadarnic vocea — rîdea atît de tare încît nu auzea nimic. Noi amîndoi făceam o gălăgie de să trezim și lebedele de pe lac, ceea ce mă cam îngrijora. În stînga mașinii, pe asfalt, am văzut deodată licărind o lumină nedeslușită. Burdușii zdravăn coastele unchiului Antonin, dar prea tîrziu. Doi agenți cicliști se apropiaseră alertați de zgomot și de aspectul mașinuței.

— N-aveți lumini de poziție, observă unul din ei, pe un ton mai degrabă patern.

— Ia te uită, e adevărat, recunoscu unchiul. Cînd ne-am oprit aici, abia înnopta și locul era luminat.

Greșeala odată îndreptată, agenții poate c-ar fi plecat, însă unchiul, gîndindu-se din nou la nepoata lui, izbucni într-un enorm hohot de rîs gîlgîitor, și asta în fața biciclistului care era încă aplecat spre portieră.

— Arătați-mi permisul dumneavoastră, spuse acesta pe un ton sec.

— Iată-l, răspunse unchiul, cu o ironie agresivă, în vreme ce scotocea într-unul din buzunarele interioare ale vestonului. Negăsind acolo permisul de conducere, exploră celălalt buzunar, apoi reveni la primul, înjurînd printre dinți. Simțeam cum se apropie catastrofa. Își uitase iarăși și permisul și actul de proprietate al mașinii. O să ajungem la jandarmerie, acolo au să-mi ceară actele și ar fi un miracol dacă unchiul Antonin n-ar face vreo reflecție de natură să trezească bănuieli. Ce demon mă-mpinsese să-i fac mărturisiri? Vedeam cum aventura mea se sfîrșește lamentabil. Unchiul ajunsese la buzunarul de la spate al pantalonilor și bodogănea cu un glas din ce în ce mai ridicat împotriva „puiului de vrăjitoare care-i rătăcise permisul".

— Nu-l găsiți ? întrebă agentul cu o blîndețe revoltătoare.

Aplecat în față, cu o mînă pe fesă și asudînd ca să-și descheie buzunarul, unchiul se îndreptă, cu ochii injectați, și răcni :

— Permisul vostru, vreți să știți ce fac eu cu permisul vostru ?

Se întrerupse. Mă pregăteam să deschid portiera și s-o iau la goană spre partea cea mai stufoasă a pădurii. Se întrerupse și fața i se lumină de un zîmbet. Scoțînd din buzunarul de la spate un portvizit, reluă, pe un ton nepăsător :

— Permisul meu ? Ei bine, iată permisul meu !

După ce-l examină, agentul notă ceva și ne informă :

— Sînteți contravenient pentru că lumina de poziție nu era aprinsă.

Unchiul răcni din nou. L-am făcut să tacă pocnindu-l peste picioare și de cum plecară bicicliștii, am vociferat la rîndul meu :

— Faci într-adins, nu-i așa ? Te-ai jurat să atragi atenția asupra mea prin toate mijloacele ? Ai hotărît să mă distrugi ? Ah, dac-aș fi știut. Dumnezeule ! Haide, condu-mă la Étoile. Pentru azi e prea de-ajuns.

Demară rușinat. Îmi arunca din cînd în cînd priviri temătoare și dezolate, dar eu continuam să fiu furios. În cele din urmă se oferi să mă conducă acasă.

— Pentru ca Renée sau copiii să mă vadă coborînd din mașina dumitale ? Asta ar fi culmea !

I-am permis totuși să mă lase la colțul străzii Caulaincourt. Pe drum, mă întrebă dacă putea să spere să o să mă revadă curînd.

— Am avut o zi proastă, conveni el. A fost cu ghinion, ce mai ! Dar fii liniștit, dragul

meu. Ai să vezi, sînt sigur c-au să-mi vină niște idei grozave.

— Atunci, așteaptă pînă ne vedem ca să mi le împărtășești. Și, mai ales, să nu vii să mă vezi. Am să-ți telefonez. Și nu uita că de-acum încolo mă numesc Roland Colbert.

Cînd să ne despărțim, mă întrebă dacă n-aveam nevoie de bani. E suficient să-mi spui. La revedere, unchiule. Am luat-o pe strada Caulaincourt. Lungă și cu ocolișuri, abia zărești cerul, iar iluminatul e ca-n provincie. Cei cîțiva trecători se ivesc în cercul de lumină al unui bec, dispar în noapte și reapar sub alt bec. Credeam că visez. Lumina străzii era cea din visele mele, care nu-i nici de zi, nici de noapte, o lumină denaturată, în care lucrurile apar ca printr-o sticlă fumurie. Mergeam, ființă minusculă, între două rînduri de ziduri nesfîrșite, căci gîtuirea perspectivei se îndepărta pe măsură ce înaintam pe curbă și urmărirea asta făcea și ea parte din vis. În sfîrșit, imposibila mea metamorfoză îmi dovedea că visez. Întinzînd mîna, aveam să ating umărul cald al lui Renée și, eliberat de povara spaimei, aveam să recunosc, în stare de semitrezie, propriul meu pat. Îmi era totuși foame și m-am bucurat zărind luminile de la *Manière*.

Intrînd în sala lungă și îngustă a cafenelei-restaurant, eram puțin orbit de lumină și nu am văzut la început decît grupuri confuze. Patru-cinci mese erau ocupate. M-am așezat fără să aleg și, după ce mi-am întocmit meniul, am început să mă gîndesc, cu coatele sprijinite de masă, la Renée și la copiii mei care luau cina

la o sută de metri de acolo, vorbind de călătoria mea la București. Cu aperitivele pe masă, aruncai o privire prin local. În apropierea mea cina o pereche de străini de vreo cincizeci de ani, în costume sport croite din stofă din Europa Centrală. În șirul de mese din fața mea am recunoscut cîteva mutre din cartier. Pictorul și desenatorul Chasord, la locul său obișnuit, tortura amical un comesean cu întrebări nevinovate și totodată perfide, a căror ironie rămînea incertă pentru victimă. La masa vecină, niște cineaști vorbeau de imagine și de montaj. Și, puțin mai încolo, Sarrazine, stînd pe banchetă, alături de o femeie tînără, cu ochii ațintiți asupra mea. Mîncau amîndouă în fața unui bărbat chel și corpolent, care stătea cu spatele la mine. Fixam grupul lor luîndu-mi un aer indiferent, distrat. Am examinat-o o clipă pe Sarrazine, prefăcîndu-mă că nu-i văd direcția privirii, ca și cum silueta ei n-ar fi fost decît un accesoriu al meditației mele. Avea o față plină, căreia o osatură marcată și un profil fin îi dădeau totuși un relief dur, puțin masculin, accentuat și mai mult de două bandouri simetrice de păr foarte negru, pieptănate în sus. Ochii ei negri nu erau umezi, ceea ce le-ar fi dat blîndețe, ci străluceau cu reflexe de antracit. Mătasea grea a corsajului părea agățată de sînii puțin cam mari, dar duri și sus plasați. Bărbatul așezat în fața ei privea probabil drept în decolteu. Ea nu înceta să mă privească nici cînd mînca, nici cînd vorbea. Chiar cînd întorcea capul spre femeia de alături, ochii ei nu mă părăseau. O clipă am vrut

să-i întîlnesc privirea. Ochii îi străluciră și mai puternic și-am avut senzația că sînt prizonier. Schiță un zîmbet cînd mă văzu roșind și roși ușor ea însăși, dar era clar că nu din timiditate. Aceste schimburi de priviri începuseră să fie remarcate în sală. Cu ochii în farfurie, mi-am făcut morală. Renée, copiii, principiile sănătoase, datoria de a-mi rămîne credincios mie însumi, pericolul de a complica o aventură și așa tragică. Nu mă puteam însă împiedica să gîndesc că-n seara asta eram liber, că nimeni n-o să-mi ceară socoteală de timpul meu. Virtutea soției mele îmi furniza chiar motive de a ceda ispitei. Ca să-i înving scrupulele, n-ar fi trebuit oare să dobîndesc o tehnică de seducător? Dar întîmpinam o puternică împotrivire și obișnuințele mele de soț onest și timorat sfîrșiră prin a avea cîștig de cauză. Întîlnind încă o dată, fără voia mea — sau cel puțin așa mi s-a părut — ochii Sarrazinei, mi-am întors privirile spre ceafa bărbatului care mînca la masa ei, examinînd-o cu o insistență pe care o voiam agresivă. După luciul părului său alb și după ceafa roșcovană și cu porii delicați, am tras concluzia că era probabil bogat. Un domn foarte bine, cu posibilități de a întreține o femeie frumoasă. Mi se păru că Sarrazine schițase un gest de ciudă, ca și cum ar fi ghicit sensul reflecțiilor mele. Foarte satisfăcut, am revenit la farfuria mea, evitîndu-i privirea și m-am apucat să citesc ziarul. Aproape c-o uitasem pe tînăra femeie. Tocmai mi se aducea o porție de camembert cînd cei doi de la masa ei se sculară gata să plece. Inima îmi bătu cu violență pentru că ea nu se ridicase de pe banchetă. „Chiar nu vii la teatru?“ întrebă bărbatul cu ceafa roșcovană. Ea se scuză pretextînd o durere de cap. Ceilalți doi se aplecară spre ea și-i șoptiră ceva hazliu probabil, dar eu nu auzeam ce spun. Ea rîse cu ei, mai tare chiar decît ei, și rămase pe loc. Privirea ei îi urmări pînă la ușă și, odată rămasă singură, își dădu capul pe spate și, privindu-mă printre gene, suflă fumul țigării spre mine, fum care se spulberă exact deasupra camembertului meu. Am mai spus-o, femeile nu-și prea dăduseră osteneala cu mine. Chemarea asta m-a răscolit pînă în adîncul ființei mele. Cu priviri care ardeau, am măsurat-o pe Sarrazine de la picioare pînă la ochii ei de antracit. M-am grăbit să termin de mîncat. Cînd am isprăvit, ea ieși din cafenea.

Mergea încet, pe sub copacii străzii Caulaincourt, pe marginea trotuarului. Ajungînd-o din urmă, m-am scuzat cu stîngăcie, adăugînd că pentru prima oară în viața mea — ceea ce era adevărat — acostam o femeie.

— Scuze? a spus ea. Dar chiar eu te-am invitat s-o faci prin felul în care te-am privit. Sper chiar c-ai să uiți asta. Cum te cheamă?

Vorbea cu o voce puțin răgușită dar tulburătoare și cu o remarcabilă stăpînire de sine. I-am răspuns că mă numesc Roland Colbert și că locuiesc în cartier.

Cum încercam să schimb subiectul vorbindu-i despre piesa de teatru pe care o pierduse, ea observă :

— Nu prea ai chef să vorbeşti despre dumneata. Nici despre mine. Nu mă întrebi cum mă cheamă ?

— Nu, pentru că de foarte multă vreme ţi-am şi dat un nume.

— De foarte multă vreme ? Dar nu te-am văzut niciodată înainte de seara asta !

— Eu însă te cunosc. Acum cincisprezece zile purtai o rochie mov, cu garnitură albă. Te-am botezat Sarrazine. Care-i numele dumitale adevărat ?

— Pentru astăzi, Sarrazine. Mi se pare că mi se potriveşte.

Rîse, arătînd două şiruri de dinţi albi şi strînse cu putere vîrful degetelor mele în mîna ei înmănuşată. Ne oprisem sub un copac. Cu un ton sec, opri avansurile mele şi preluă iniţiativa conversaţiei. Avea un fel cam băieţesc de a se exprima sau, mai degrabă, de celibatar inveterat, însă fără vulgaritate. Mă privea cu o curiozitate lacomă şi binevoitoare, fără cochetărie, tratîndu-mă — deşi ea avea douăzeci şi şase de ani iar mie îmi dădea treizeci şi doi — ca pe un văr mai tînăr cu care aştepţi să petreci momente plăcute, dar faţă de care ai şi răspunderi de verişoară mai mare. Îmi plăcea că mă luase sub tutelă. Mergeam printre copaci, oprindu-ne din cînd în cînd. Începu să vorbească de un oarecare dezacord pe care-l şi observase între

felul meu de a fi şi înfăţişarea mea, ca despre un lucru ce trebuia schimbat. Surprins de această remarcă, emoţionat chiar, mă oprisem să-i răspund, cînd am auzit zgomotul sec şi grăbit al unor pantofi cu toc înalt şi, din umbră, unde ne aflam, o văzui pe Renée, care cobora strada Caulaincourt. Trecu pe lîngă noi fără să ne vadă şi, puţin mai încolo, traversă pe partea cealaltă. Renée nu ieşea niciodată seara fără mine, cel puţin după cîte ştiam eu. Gîndul că profita de o despărţire, care ar fi trebuit s-o doară, lăsîndu-i singuri acasă pe cei doi copii ai noştri ca să se întîlnească cu un amant, şi asta chiar din prima zi, mă umplu de mînie şi de ură. Sarrazine mă privea mirată de tăcerea mea neaşteptată şi poate şi de expresia feţei mele. I-am prins cu brutalitate obrajii în palme şi strivind-o sub greutatea mea cu o violenţă ce semăna a antrenament de asasin, i-am şoptit gură-n gură ! „Mîine, la *Manière*. Acum trebuie să plec".

Mergeam fără zgomot, căutînd zonele întunecoase. În faţa mea, Renée mergea pe celălalt trotuar. N-o pierdeam din ochi şi auzeam sunetul paşilor ei vioi şi apăsaţi. Îmi veneau în minte cele mai groaznice injurii, pentru ca alteori să mă înduioşez pînă la lacrimi. În josul străzii Caulaincourt, Renée se opri şi am văzut-o sunînd la o uşă. O imensă uşurare mă cuprinse. Cu sufletul despovărat, recunoscui casa în care locuiau prietenii noştri, soţii Marion. Îmi amintii că unul din copiii

lor se îmbolnăvise cu puțin timp în urmă. Fără îndoială că îi telefonaseră lui Renée sau ea lor, și venea să-l vadă pe micuțul bolnav. Fericit și copleșit de o tandră remușcare, mă învinuiam c-am putut bănui o soție perfectă, în vreme ce eu eram gata să cad în brațele primei venite. Era clar că nu meritam o soție ca Renée.

N-a stat mai mult de o jumătate de oră la soții Marion. Am lăsat-o s-o ia înainte pe strada Caulaincourt și, cînd era gata să ajungă acasă, am grăbit pasul ca să sosesc odată cu ea în fața ușii. Am deschis-o și i-am făcut loc să treacă, fără să reușesc însă să-i atrag atenția asupra mea. Atît de prezentă și atît de inaccesibilă ! Resimții, aproape la fel de violent ca și la începutul după-amiezei, monstruozitatea unei aventuri cu care mă și obișnuisem și ideea acestei obișnuințe mă umplu de oroare. Renée avea un aer trist și preocupat pe care-l atribuii plecării mele și inima mi se strînse de emoție. Înainte ca ascensorul să pornească am întrebat-o la ce etaj merge. Răspunzîndu-mi că la al patrulea, ochii ei cenușii, puțin cam reci, se opriră asupra mea și o clipă mi se păru că figura mea i-a trezit interesul. M-am gîndit că vocea mea păstra pentru ea inflexiuni cunoscute, deși noua conformație a gurii și-a maxilarelor îmi dădea posibilitatea să mi-o schimb. Dealtminteri, Renée nu-mi mai aruncă nici măcar o privire. Intră la noi. Intrai la mine.

VI

A doua zi, prima mea grijă după ce m-am trezit a fost să mă uit în oglindă. Văzui aceeași figură ca în seara precedentă. Afară, vreme posomorîtă, ploaia măruntă alterna cu rafale de vînt rece. M-am uitat pe fereastră de cîteva ori, dar n-am văzut pe nimeni dintre ai mei pe balconul de la etajul al patrulea. În timp ce mă spălam și mă îmbrăcam în grabă, am trecut din nou în revistă cea mai mare parte a reflecțiilor pe seama metamorfozei mele și înțelesei că mă aștepta o zi lungă și greu de umplut. Neavînd nici un mijloc de a provoca întîlnirile cu soția mea și fiind silit să mă las la voia întîmplării, nu puteam să-mi găsesc în asta o ocupație. În așteptarea unor împrejurări favorabile — dacă aveau să se ivească vreodată — care să ne apropie din nou, Renée era tot atît de departe de mine ca și cînd aș fi fost realmente plecat în călătorie. Și la București aș fi putut la fel de bine să-mi imaginez viața cotidiană de la etajul patru. După un timp, ideea acestei vecinătăți inutile deveni obositoare, chiar plicticoasă, ca o problemă distractivă cu care ți-ai stors creierii îndelung fără să întrevezi vreo soluție. Imaginea Sarrazinei pe care, de cînd mă deșteptasem, o alungasem de mai multe ori, revenea cu insistență și pînă la urmă am acceptat-o. Reproșurile pe care mi le făcusem în ajun în privința ei îmi păreau din ce în ce mai neîntemeiate. În singurătatea mea inumană, de om invizibil, dragostea unei fe-

mei devenea în ochii mei nu numai un drept, ci și o necesitate. Am mai spus, și cred că-i bine să reamintesc, că m-am conformat întotdeauna îndatoririlor mele de bărbat și că n-am știut niciodată să mă descurc cînd era vorba de compromisuri cu propria mea conștiință. După cum încep confesiunile de față s-ar putea crede că aceste înclinații nu sînt decît superficiale. Dar nu e așa. Eram un om robust, din fericire foarte obișnuit, născut pentru muncă, devotament, prietenie, exaltări patriotice, supunere, căsătorie, pe care dubla anarhie a trîndăviei și celibatului l-a azvîrlit dintr-odată în ghearele demonilor ei. Mai ales anarhia celibatului. Trebuie să fi fost în situația mea, adică eliberat de legăturile căsătoriei, dar continuînd să crezi în realitatea ei, pentru a înțelege tot ce-i datorează un bărbat. Despotismul soției — care-l dirijează, îi pune ochelari de cal, îi frînează defectele agreabile sau inutile, îl hărțuiește pînă și în periculoasele sale reverii, forțîndu-l astfel să reușească în arta de a cîștiga bani, — e o binefacere de neînlocuit. Mă întrebam adesea de ce mă căsătorisem cu Renée. Era drăguță, dar mai era încă o sută de mii ca ea, și nici bogată nu era. În afara unor surprize, care coincid rar cu ideea de a întemeia un cămin, odată trecut de douăzeci și cinci de ani nu te-ndrăgostești decît dacă vrei. Asta nu compromite ideea de demnitate a căsătoriei Alegerea, care are o importanță decisivă, implică o libertate de judecată pe care pasiunea n-o favorizează defel. În noul meu apar-

tament de celibatar, înțelegeam instinctiv că mă căsătorisem ca să încredințez cuiva o parte a vieții mele, cea mereu nesigură, schimbătoare, visătoare, încurcă-lume, generoasă, pradă demonilor care împing băiatul de familie bună să se-nscrie în partidele care provoacă dezordine și pe celibatarii în vîrstă să se scoale la miez de noapte și să dea tîrcoale pe străzi. Profitînd de sentimentul pe care mi-l inspirase, o alesesem pe Renée pentru a-i încredința cheile dulapului cu surprize, și acum, cînd metamorfoza punea din nou totul în discuție, mă gîndeam să-i încredințez Sarazinei aceste chei, înspăimîntat fiind pînă și de idea de a le avea din nou în posesia mea. Ceea ce întrezărisem în ajun, din caracterul ei despotic, mă incita puternic să fac asta.

La opt și jumătate, oră la care de obicei plecam la birou, eram îmbrăcat și gata să ies. Deși nu-mi băusem cafeaua obișnuită, nu eram grăbit să cobor pe stradă, unde n-aveam ce face. Am explorat încă o dată cele trei camere ale apartamentului. Cărți erau puține. În salon, operele lui P. Massillon și Istoria Franței în douăsprezece volume de R.P. Daniel, toate legate în piele de vițel, de să ia ochii, ocupau un raft întreg al etajerei. Speram să găsesc un roman de Dumas în vreun dulap, dar nimic. Am văzut telefonul și, după ce m-am convins că funcționează, mi-a venit ideea să-i telefonez lui Renée. După cîteva exerciții vocale, am făcut numărul.

— Alo ! răspunse Renée ; iar eu, cu o voce piţigăiată :

— Montmartre treizeci şi doi ? Sînteţi chemată.

O tăcere ; numărai pînă la douăzeci şi reluai cu vocea mea normală, puţin în surdină :

— Alo, Renée ? Aici Raoul. Îţi telefonez de la Bucureşti. Călătorie excelentă. Alo ! Te aud prost.

— Mă bucur, dragul meu. Eram neliniştită. Călătoria asta cu avionul ! Nu ţi-a fost rău ?

— Nici un moment, draga mea. Cum a fost plimbarea cu rabla ?

— M-aş fi lipsit. Unchiul Antonin mi-a telefonat azi-dimineaţă la şase. Ca să-mi vorbească de tine şi de nu ştiu ce schimbare care s-ar putea petrece cu tine, în timpul călătoriei. N-am înţeles nimic din tot ce-a spus.

— Bietul de el ! Nu voiam să ţi-o spun, dar am remarcat în mai multe rînduri că o ia razna. Dacă te plictiseşte, trimite-l la plimbare. Copiii sînt bine ?

— Da. După-amiază am intenţia să-i duc la muzeu. Dac-ai şti ce pustiu e aici de la plecarea ta ! Dragul meu, cred că vorbim cam de mult. De la Bucureşti minutele costă scump. Să fim rezonabili.

— Ai dreptate. La revedere, draga mea. Am să-ţi scriu.

Grija asta pentru valoarea timpului, atunci cînd ar fi trebuit să se lase pradă emoţiei, mi se păru puţin meschină, dar îmi fu de folos. Mă simţeam rechemat la ordine, strunit şi deci capabil să mă concentrez asupra problemelor practice pe care le punea metamorfoza mea. Mi-era ruşine că-mi fusese teamă de plictiseala unei zile prea lungi. N-aveam oare nimic mai bun de făcut decît să mă ocup de femei, fie chiar şi de soţia mea ? Cei patruzeci de mii de franci pe care-i luasem în ajun, şi cei şaizeci şi ceva de mii de franci economisiţi, de care Renée putea dispune, n-aveau să dureze o veşnicie şi de-acum înainte familia urma să trăiască cu cheltuială dublă, sau aproape. Aşadar, trebuia să m-apuc să muncesc, fără să mai pierd un minut, ca să-mi fac o situaţie nouă. Minutele costă scump. Am coborît la *Rêve*, am înghiţit o cafea la bar, ca un om grăbit, şi-am luat autobuzul. Pe drum, am descoperit cum să-mi fac o situaţie. Simplu ca bună ziua : n-aveam decît să mă prezint secretarei mele cu o recomandare scrisă de propria mea mînă.

Pe la unsprezece, m-am dus la birou. Lucienne era ocupată cu un client, aşa că a trebuit să fac anticameră. Aşteptarea era melancolică. Aveam impresia că sînt un colonel reangajat ca simplu soldat. Doamna Lagorge, căreia, din pricina slăbiciunii ei îi spuneam uneori scoaba, îmi zîmbi în mai multe rînduri prin ferestruica ghişeului, într-un fel rezervat probabil solicitanţilor celor mai recomandabili. După o jumătate de oră, am fost introdus în biroul meu. Lucienne era tot cea din ajun, numai că avea o expresie mai fericită, o privire mai luminoasă, şi asta, fără îndoială, pentru că oricît de drag i-ar fi fost patronul, era totuşi uşurată că nu-i mai stă-

tea pe cap. M-am prezentat și i-am dat scrisoarea pe care tocmai o întocmisem la un oficiu poștal. Mă invită să iau loc și, după ce luă cunoștință de conținut, se așeză în fotoliul de director din fața mea.

— L-am întîlnit pe domnul Cérusier, prietenul meu, ieri-seară la aeroportul Le Bourget, unde mă dusesem să conduc o rudă. Am stat de vorbă și i-am mărturisit că în clipa de față mă aflu la strîmtoare.

— Înțeleg. Și doriți să lucrați pentru domnul Cérusier. În ce domeniu ?

— Domnul Cérusier mi-a indicat vînzarea metalelor și, în subsidiar, publicitatea.

— Ar fi fără îndoială preferabil să vă ocupați de un singur lucru, cel puțin la început. Aveți, firește, o idee, cel puțin aproximativă, despre acest gen de muncă ? Pot să vă întreb ce-ați făcut pînă acum ?

Am răspuns că mă ocupasem cu vînzarea textilelor. Lucienne mă asculta cu un aer distant, cu ochii în jos, jucîndu-se cu un coupe-papier. Ghiceam, din atitudinea ei, hotărîrea definitivă de a termina repede cu mine și de a repara ceea ce i se părea o regretabilă slăbiciune sufletească a patronului ei față de un camarad nu foarte apropiat. Mutra mea de băiat frumos îi inspira prea puțină încredere. Mă auzise adesea spunînd că numai naturile foarte înzestrate se pot împărți între muncă și femei. Pe de altă parte, se gîndea — pe bună dreptate — că un om cu o activitate nulă sau mediocră ar fi dăunat treburilor noastre, iar unul prea des-

curcăreț ar fi putut să ne părăsească într-o bună zi, răpindu-ne o parte din clientelă. Într-adevăr, la scara asta modestă, afacerile mele cu vînzarea metalelor nu erau interesante decît cu condiția să rămînă în mîinile unui singur om.

— Într-un cuvînt, spuse Lucienne privindu-mă, nu aveți nici o pregătire specială pentru felul de muncă de aici. Mi-e teamă că în cursul unei convorbiri prea scurte domnul Cérusier n-a avut timp să vă informeze suficient și nici să se informeze el însuși asupra posibilităților dumneavoastră.

Am vrut să protestez.

Vocea Luciennei s-a înăsprit :

— Vi se pare poate că-i vorba să faceți o treabă de comis-voiajor. E cu totul altceva. Nu se vînd tone de metal cum se vinde o bucată de stofă de la Paris. Trebuie să ai relații, să cunoști anumite cercuri. E o muncă ce pretinde o îndelungată pregătire înainte de a deveni productivă. Presupunînd că aveți unele aptitudini și multă perseverență, va trebui să așteptați șase luni, poate și mai mult, ca să începeți să cîștigați.

Făcu o pauză ca să aprecieze efectul cuvintelor ei. Îi admiram luciditatea și mai ales îndîrjirea cu care îmi apăra interesele. I-am răspuns fără să vreau, cu un entuziasm secret :

— Bine-nțeles !

Văzînd că cedez atît de ușor, mă privi cu compătimire, dar nu renunță la hotărîrea de a mă desființa.

— În afară de asta, reluă ea, procentajul comisioanelor pe care-l veți primi de la noi are să fie, fără îndoială, mult inferior față de așteptările dumneavoastră, față de ce ar putea fi de la o firmă mai importantă decît a noastră. În cel mai fericit caz, tot nu puteți nădăjdui să trăiți din asta. Dar dacă doriți într-adevăr să mergeți pe calea asta, atunci ar fi mult mai bine să lucrați în contul unei întreprinderi ale cărei posibilități să nu fie așa de reduse. Dealtfel, pot chiar să vă ajut în sensul ăsta. Și pot s-o fac imediat. Vreți ? Vă pot înlesni o întrevedere cu directorul adjunct de la Stube.

Era gata să ridice receptorul. Logic, ar fi trebuit să mă înclin, căci în sinea mea eram de acord cu toate argumentele ei și nu aveam nici un contraargument valabil, dar trebuia să-i dau o lecție. Am făcut-o sec, umilit fiind de puțina importanță ce o dădea scrisorii mele. Am oprit-o cu un gest și i-am spus :

— Sînt de prea puțină vreme în această întreprindere pentru a putea aprecia argumentele dumneavoastră la justa lor valoare, dar i-am făgăduit domnului Cérusier tot concursul meu. Cred că vă informează despre asta în scrisoare.

— Bine, făcu Lucienne fără să clipească. Cînd vă apucați de treabă ?

— Chiar azi.

— Am să vă dau cîteva indicații utile. N-are să dureze mult.

Scrise pe o foaie de hîrtie numele companiilor importatoare a căror marfă urma s-o vînd, prețurile limită de vînzare la fiecare categorie și alte cîteva amănunte secundare. Toate astea doar pe o jumătate de pagină.

— Iată, spuse întinzîndu-mi foaia. Acum puteți lucra.

Se ridică. Eu continuam să stau jos.

— Iertați-mă, am spus, dar aș mai avea nevoie de informații asupra clientelei.

— Clienții deja cîștigați nu pot fi de resortul dumneavoastră. Ar însemna un profit mult prea lesnicios.

— Necunoscîndu-i, risc să-i contactez fără să știu că sînt clienții firmei.

— Mă-ndoiesc, spuse Lucienne pe un ton ironic. Nu vă rămîne decît să-mi comunicați proiectele dumneavoastră și, în funcție de ele, am să vă furnizez informațiile necesare.

De partea cealaltă a mesei, făcu o mișcare către ușă. Nu mă clintii din loc.

— Domnișoară, în cazul în care unul din viitorii mei clienți v-ar cere relații despre mine, pot să vă întreb dacă i-ați da referințe convenabile ?

Eram stupid. Avînd asupra ei avantajul de a cunoaște reversul medaliei, ar fi trebuit să mă amuz în sinea mea de primirea puțin amabilă ce mi se făcuse. Intram însă atît de bine în pielea noului personaj, încît atitudinea ostilă a Luciennei mă mîhnea și mă irita în același timp.

— Nu-nțeleg această întrebare, spuse Lucienne, roșind ușor.

— Se pare că prietenii domnului Cérusier nu vă inspiră prea multă încredere, am adă-

ugat rînjind. Recunosc că mă făcuse să sper într-o primire mai călduroasă.

— Nu sînt decît secretara lui. Nu e de datoria mea să vă stimulez vocația.

Privirea cu care mă măsura pronunțînd aceste cuvinte mă făcu să-mi ies din fire. Nu mai distingeam prea limpede adevărata mea personalitate. Nenorocirea provocată de metamorfoza mea și cea a personajului pe care-l întruchipam se amestecau în mintea mea, și această confuzie, pe jumătate intenționată, dădu naștere sentimentului violent și dureros că sînt un osîndit. Mai intervenea, fără îndoială, și părerea de rău că nu puteam să mă fac recunoscut de această fată frumoasă, pe care o iubeam. Cu pași rari, Lucienne înconjură demn masa, cu ochii țintă la ușă, subînțelegînd că întrevederea luase sfîrșit. Sîngele îmi năvăli în obraji, ochii mi se injectară probabil și mă proptii în fața ei mormăind furios :

— Nu-i nevoie să mi-o spuneți. Nu, nu e de datoria dumneavoastră să stimulați vocația unui om nefericit, care a pierdut totul și care nu mai are nimic de așteptat de la viață. Aveți dreptate, nu acordați simpatia dumneavoastră unui nenorocit, unui sărman. N-ați avea nimic de cîștigat. Dați-l la o parte din calea dumneavoastră prin toate mijloacele și, dacă din întîmplare i-ar mai rămîne o șansă, o șansă cît de mică, faceți tot ce puteți ca să i-o distrugeți. Împingeți-l la disperare. Spuneți-i : ți-ai pierdut soția, copiii, averea, n-ai

nici un ban, nici o slujbă, ei bine, crapă, nici un pahar cu apă, nici un os, nu prețuiești nici cît un cîine, crapă, crapă, la gunoi cu tine, nu mai ești nimic, nimic !

Cuvintele îmi zgîriau gîtlejul, simțeam că mă înăbuș. Am izbucnit în lacrimi. M-am întors cu spatele și am fugit la fereastră, unde am plîns în hohote care-mi zguduiau tot trupul și se sfîrșeau uneori într-un vaier dureros. Cînd eram copil, am auzit asemenea bocete la căpătîiul unui mort. Și asta timp de cîteva minute. Mi se părea că lacrimile n-au să-mi mai sece niciodată. Simțeam, dealtfel, un soi de ușurare sufletească, de ameliorare a echilibrului interior, ca și cum o asemenea disperare ar fi fost o manifestare pe măsura incredibilei mele aventuri. Între timp, Lucienne se apropiase în tăcere de fereastră și stătea în spatele meu. Am auzit-o șoptind :

— Am greșit. Vă cer iertare.

N-am răspuns imediat. Trebuia să dau drumul la încă două-trei suspine.

— Am greșit, a repetat ea. Îmi pare sincer rău.

— Nu, eu sînt stupid, am răspuns fără să-ntorc capul. Ați făcut ce trebuia să faceți.

— Nu trebuia să vă descurajez așa cum am făcut-o. N-am nici o scuză.

Urmă un schimb de proteste politicoase, eu smiorcăindu-mă și continuînd să stau cu spatele la ea. Mi-era rușine de accesul de disperare în care intra și o doză bună de comedie. Am executat o întoarcere bruscă și, tra-

Clubul cărții digitale 2024

versînd biroul cu pași mari, m-am îndreptat spre ușă.

— Îmi pare rău că m-am dat în spectacol. Să-ți spuneți domnului Cérusier că am renunțat la proiectul nostru.

— Dar, vă rog ! spuse Lucienne, care venise după mine. Fiți generos, uitați ce s-a întîmplat. N-am să mi-o iert că v-am primit așa de prost, și domnul Cérusier n-are să mi-o ierte nici atît.

Mă ajunse în dreptul ușii. Ochii ei buni, onești, i se umeziseră de părere de rău, de tandrețe. Am lăsat capul în jos, ca și cum aș fi ezitat.

— Reveniți după-amiază sau mîine. Am să vă dau indicații mai amănunțite care să vă ușureze sarcina. Există un mecanism al afacerilor noastre pe care e indispensabil să-l cunoașteți. Vedeți bine, adăugă zîmbind, recunosc cum nu se poate mai sincer că am greșit.

— Măcar dac-aș fi sigur că ați greșit ! am murmurat. În fine, vom vedea. Și pentru că mi-o propuneți cu atîta bunăvoință, am să revin, dar numai după ce am să obțin măcar o comandă.

Ne despărțirăm cu o strîngere de mînă emoționantă, Lucienne dovedind un elan aproape matern. Era spre amiază. Am luat prînzul într-un restaurant din apropiere, unde mîncam uneori cînd n-aveam timp să ajung în Montmartre. Era întotdeauna plin, în cea mai mare parte cu oameni de afaceri din cartier, care-și aveau acolo tabieturi mai mult sau

mai puțin regulate. Ajunsesem să-i cunosc pe mulți dintre ei și nu intram niciodată fără să schimb cîteva saluturi. M-am așezat la o măsuță, avînd ca venin pe un oarecare Couesnon cu care anul trecut întreținusem relații de afaceri. Mă privi trecînd, fără să mă vadă. În timp ce mîncam cu poftă, mă gîndeam cu un soi de spaimă la marea scenă pe care o jucasem în biroul meu. Ceea ce mă înspăimînta nu era atît criza de plîns, cît abilitatea feminină cu care o manevrasem pe Lucienne. Fără să vreau cu tot dinadinsul, jucasem un joc echivoc, de femeie șmecheră și cochetă, acela care constă în etalarea unei slăbiciuni dezarmante, făcută încă și mai emoționantă de niște ochi frumoși, pentru a cîștiga protecția unei inimi virile. În loc să mă fi simțit jenat că recursesem la o primă înșelătorie, o mai complicasem cu încă una inutilă și suspectă. Mă întrebam cărei noi necesități îi răspundea această duplicitate și acest mîrșav comportament de femeie mincinoasă. Fusesem pînă atunci un mascul cam greoi, conștient de demnitatea mea de bărbat, și dacă vreodată, fie chiar într-o împrejurare foarte gravă, mi-ar fi venit ideea să recurg la subterfugii de genul celor care îmi reușiseră atît de bine cu Lucienne, le-aș fi înlăturat dezgustat, preferînd mai degrabă să joc rol de fraier. Și totuși, metamorfoza mea nu era decît exterioară. Aveam dovezi suficient de convingătoare în acest sens. Mi-era de ajuns să trec în revistă simpatiile, gusturile și aversiunile mele ; fie că era vorba de băr-

bați, de femei, de politică, de lecturi sau de bucătărie, nimic nu se schimbase. Trebuia deci să admit că această tendință, atît de puțin conformă cu caracterul meu viril, exista, nebănuită, dinaintea metamorfozei mele. Noul meu chip, sau mai bine zis faptul că devenisem conștient de el, trezise la viață această temă melodică ascunsă, înăbușită de-a lungul întregii mele vieți de bărbat de celelalte tendințe mai conformiste care știuseră să se impună. În esență, ceea ce se întîmplase confirma presentimentele mele din ajun. Între chipul unui om și viața sa interioară există realmente anumite acorduri și reacții, proiectări ale unuia asupra celeilalte. Aceste gînduri mă făceau să-mi fie teamă de viitor. Cînd noile mele trăsături îmi vor deveni mai familiare, pînă unde voi merge oare pe regretabila cale pe care mă angajasem cu puțin înainte, pînă la ce abjecție mă voi coborî ? Examinai, cu coada ochiului, mutra vecinului meu Couesnon, o față lată și osoasă, cu fălci puternice pline de țepi roșcați, care scăpaseră aparatului de ras, o moacă de șmecher, cu ochi de vulpe și un nas mic, lacom. Deoarece îl frecventasem, îl știam brutal, avid, șiret, lipsit de scruple, dar nu fundamental rău. Mi-l aminteam în momente de melancolică uitare de sine, care-l împingeau către un soi de generozitate rușinată, ca și cum sufletul lui s-ar fi săturat să tot fie de acord cu fața sa de brută. Îl priveam mîncînd, în timp ce se răstea cu aroganță la un chelner, și încercam să-i modelez o altă figură, care ar fi

făcut să iasă la iveală o ființă mai bună, dormitînd învăluită în tenebre în subconștientul lui.

Am ieșit din restaurant și, dorind să aud o voce prietenă, îi telefonai unchiului Antonin.

— Alo, zise unchiul, tu ești, Raoul ?

— Da, dar ai și uitat recomandările mele. Îți repet că mă numesc Roland Colbert.

— Chiar așa, Laurent Gilbert. N-am uitat, dar am crezut că la telefon n-are nici o importanță. Dragul meu, mă bucur că te aud. Am o veste grozavă pentru tine. I-am telefonat soției tale azi-dimineață.

— Da, știu. Mi-a spus ea.

— Ți-a spus ea ?

— I-am telefonat ca și cum aș fi chemat-o din București.

— Asta-i bună, murmură unchiul, grozavă idee ! Mie nu mi-ar fi trecut prin cap.

— O idee care nu rezolvă nimic. Unchiule, vreau să te întreb ceva foarte important. Gîndește-te bine înainte de a-mi răspunde. Spune-mi, ce impresie ți-a făcut noua mea față ?

— Excelentă, răspunse unchiul fără nici o ezitare. Ai aerul unui băiat încîntător, doar că ai o fizionomie așa, nu știu cum să-ți spun... Uite, cu fața de acum și așa cum de fapt te cunosc eu, îmi aduci aminte de mașina mea, astă primăvară, cînd o echipasem cu un motor de șase cilindri. Nu știu dacă ți-o mai amintești, elegantă cum nu-i alta, dar delicată și ușoară. Nu ți-ai fi imaginat că poate

suporta un motor atît de puternic. Şi, de fapt, într-o bună zi, a şi făcut explozie. Nu ştiu dacă ţi-am povestit. Era pe şoseaua spre Orléans...

— Ştiu, mi-ai povestit. Acum sînt edificat asupra impresiei dumitale. Altceva ?

— Nimic nou. Ah, ba da ! Tocmai începusem să-ţi spun adineauri. O idee uluitoare: Dragul meu Raoul, vreau să spun Gontran, sînt sigur c-o să rămîi cu gura căscată. Mi-a venit aşa, deodată, azi-dimineaţă, la ora şase. Mă gîndeam la tine şi la faptul că în treaba asta, cel mai surprinzător lucru este că te-ai schimbat brusc. Asta e ceea ce-ar putea să-i pară de necrezut lui Renée. Dar dacă transformarea s-ar petrece lent, de exemplu în timpul celor trei sau patru săptămîni ale călătoriei tale la Bucureşti, lucrul ar fi mai uşor de admis.

Cîteva secunde m-am lăsat sedus de logica unchiului Antonin, dar apoi am ridicat din umeri. Noţiunea de măsură nu se aplică minunilor. Este o chestiune de esenţă. Dacă în loc să fi fost totală, metamorfoza n-ar fi afectat decît partea de sus a figurii mele, ea n-ar fi fost mai puţin miraculoasă, şi n-ar fi avut nici o importanţă dacă se întîmpla într-o lună sau într-un minut.

— Aşadar i-am telefonat lui Renée, continuă unchiul, ca s-o pregătesc pentru ideea că o să-i pari schimbat la întoarcerea din călătorie. Bineînţeles că, fiind o primă încercare, am luat-o foarte pe ocolite.

— Îmi dau seama. Nu ţi-e teamă că Renée ar putea fi surprinsă de acest talent de ghicitor al dumitale ?

— Asta nu, pentru că mă feresc să-i prezic ceva. Nu fac decît să-i sugerez lucrurile.

Şi unchiul adăugă cu o evidentă satisfacţie :

— Asta, fireşte, aşa, ca din întîmplare.

Ezitam dacă să-l descurajez să persiste în această direcţie. Neliniştit de tăcerea mea, mă întrebă :

— Eşti mulţumit ?

— Bineînţeles, unchiule, bineînţeles.

— Ceea ce mă mai satisface la ideea mea este că-ţi permite să renunţi la proiectul tău de a o seduce pe Renée. Băiat drăguţ cum eşti acum, ai fi fost în stare să reuşeşti şi ar fi fost întristător şi pentru ea, sărmana, şi pentru tine. Aşadar îmi dai mînă liberă, nu ?

Bietul de el, nu s-a gîndit nici o secundă că sînt vecinul soţiei mele şi că ea mă va întîlni de cel puţin o sută de ori în ascensor, în timpul pretinsei mele călătorii. Mă feresc să-i spun că peste puţin timp mă voi duce la muzeu cu speranţa de a face cunoştinţă cu Renée.

VII

Vagabondam printre scheletele monştrilor antediluvieni, gîndindu-mă la istoria lor, justificabilă prin prisma ştiinţei, era mai puţin uluitoare decît a mea. Ideea mă flata şi priveam cu bunăvoinţă saurienii şi ierbivorele gi-

gantice ale căror carcase aminteau de un șantier naval unde se executau carenaje. Țineam ostentativ în mînă un carnet în care luam note și schițam uneori falca unui brontozaur sau tibia unui pterodactil, elemente de regie care trebuiau, după părerea mea, să trezească interesul soției mele și să-mi ofere, poate, ocazia de a intra în vorbă. Dealtfel, mai ezitam încă dacă să mă dau drept un naturalist sau drept un arhitect, căutînd inspirația în acele momente ale primei ere a vieții. Profesiunea de arhitect, căreia caracterul artistic nu-i compromite demnitatea, i-ar plăcea lui Renée. Pe de altă parte, ca naturalist, scontam pe un efect de surpriză favorabil mie, știind că ea își reprezenta această specie de savant sub aspectul unui bătrîn cu părul lung și cărunt și cu ochelari cu ramă de aur.

I-am zărit mai întîi pe copii. Contemplau toracele cît o corabie al megateriumului.

— E formidabil, zise Lucien cînd am ajuns lîngă ei. Și cînd te gîndești că nu halea decît iarbă. Și femelele, ia gîndește-te, ce de lapte trebuie să fi dat !

— Femelele ? întrebă Toinette, ridicînd capul ca să-l privească pe fratele ei mai mare, de doisprezece ani.

— Vacile, dacă preferi.

Folosii pretextul acestei reflecții ca să-mi manifest prezența :

— Într-adevăr, am spus, vacile din această specie erau bune de lapte. S-a putut calcula că dădeau între o mie două sute și o mie cinci sute de litri de lapte pe zi.

Mă hotărîsem pentru naturalist.

— Formidabil ! murmură Lucien cu o simpatie respectuoasă, destinată mai degrabă megateriumului decît mie.

Am simțit că voia să-mi pună unele întrebări, dar, fiind timid, nu îndrăznea. Toinette, puțin sensibilă la enormitatea cifrei, ridică spre mine frumoșii ei ochi căprui și, văzînd că o privesc prietenos, îmi zîmbi încrezătoare. Am început să tremur de emoție. Aș fi vrut să-i strîng la piept, să le sărut obrajii. Acasă nu mă ocupam decît de ei, ascultîndu-le cu răbdare întrebările, ajutîndu-i să-și facă temele pentru școală și participînd la jocurile lor. Cînd soseam, Toinette îmi sărea de gît, lipindu-și obrazul de al meu, încolăcindu-mi pieptul cu piciorușele, și acum totul se terminase ; și totuși era aici, lîngă mine.

M-am întors cu spatele la ei ca să-mi ascund emoția și am zărit-o pe Renée, care se afla la cincisprezece metri de mine, între membrele anterioare ale unui monstru, ca sub portalul unei catedrale. Discuta cu o persoană pe care tibia uriașului mi-o ascundea în parte. Prezența unui al treilea îmi contraria planurile. Totuși, m-am îndreptat spre ea, continuînd să iau note. Ratasem ocazia, și cel mai bun lucru care-mi rămînea de făcut era să trec pe lîngă Renée făcîndu-mă că n-o observ. Dacă mă recunoștea, îi atrăgeam cel puțin atenția asupra mea. În ultimul moment, însă, am scos o lupă din buzunar și, fără să mă gîndesc la faptul paradoxal că examinam un megaterium cu lupa, m-am aplecat spre degetele de la la-

bele scheletului. Cînd m-am ridicat, dădui nas în nas cu unchiul Antonin, care părea foarte interesat de manevrele mele. Surprins, lăsă să-i scape :

— Ia te uită, e Raoul !

— Raoul ?! am spus, aruncîndu-i o privire furioasă.

— Gontran am vrut să spun, se corectă unchiul Antonin, dar ce naiba faci aici ?

Îmi venea să-l omor. M-am forțat să-i răspund pe un ton politicos :

— Domnule, vă cer scuze, dar nu mă cheamă nici Raoul, nici Gontran. Și-am adăugat către Renée, cu un surîs amabil : Numele meu este Roland Colbert.

— Asta era. Laurent Volbert, dar mă întreb...

Dîndu-și probabil seama că noua mea înfățișare ar fi trebuit să rămînă un secret pentru Renée și văzîndu-și toate planurile date peste cap, unchiul făcu un gest de disperare și înjură printre dinți.

— Nu sînteți cumva profesorul Urusborg din Stockolm ? întrebai. În ultima lui scrisoare...

— Ce ? Profesor ? Nu există nici un profesor, aici nu există decît unchiul Antonin. Acum, că s-a dus naibii totul, comedia asta nu mai are nici un rost.

Am ridicat din sprîncene, manifestîndu-mi surpriza provocată de aceste cuvinte, și m-am prefăcut că ezit asupra atitudinii pe care se cuvenea s-o iau. În sfîrșit, m-am hotărît, ca și cum numai prezența unei femei încîntătoare m-ar fi împiedicat să-l pun la punct pe bădăran.

— Încă o dată, scuzele mele, am spus, adresîndu-mă lui Renée. Sînt naturalist și convenisem în principiu asupra unei întîlniri aici cu un corespondent suedez pe care nu l-am văzut niciodată. Acum înțelegeți confuzia făcută. Mă iertați de încurcătură.

Renée nu putu decît să protesteze politicoasă :

— Profesiunea dumneavoastră trebuie să fie pasionantă, adăugă ea cu vocea aceea mondenă, care mă deranja întotdeauna cînd primeam prieteni. Sînteți specializat în paleontologie ?

Era mîndră de cuvîntul paleontologie. Am știut să subliniez, cu un zîmbet de complicitate respectuoasă și cu un ton mai încrezător, că această erudiție mă făcea să mă simt la largul meu în domeniul meu profesional.

— Nu, de paleontologie nu mă ocup decît în mod excepțional, dar sînt pe cale să pregătesc o lucrare despre ceea ce eu numesc evoluția vertebratelor spre stadiul omnivor. La prima vedere, e o teză pe care mulți o vor considera, poate, îndrăzneață, dar am argumente puternice. Dealtfel, am venit aici ca să confrunt unele din intuițiile mele cu realitatea și mărturisesc că nu sînt satisfăcut pe deplin. Dar dumneavoastră, doamnă, păreți foarte la curent cu aceste probleme, după cîte văd.

— Oh, foarte la curent... Adică mă interesează foarte mult, răspunse Renée, care n-a știut niciodată să deosebească o albină de un bărzăun.

Părerea bună pe care mă prefac c-o am despre cunoştinţele sale a încîntat-o în aşa măsură încît obrajii i s-au îmbujorat de plăcere. Simt, cu oarecare nelinişte, că mă găseşte încîntător. Între timp, unchiul Antonin, care încă nu m-a iertat că i-am stricat jocul, începu să bombăne :

— Naturalist ! Ce mai e şi asta ? Eu eram pe drumul cel bun, nu... Naturalist ! Hm !

— Unchiule, îi spuse Renée, vrei, să vezi dacă nu se depărtează prea mult copiii ?

În vreme ce unchiul plecă bombănind, ea se scuză pentru familiaritatea cu care unchiul Antonin mă interpelase mai devreme şi pentru reflecţiile sale nelalocul lor. Îmi vorbi de o oarecare ciudăţenie a unchiului şi se strădui să-mi dea o explicaţie satisfăcătoare, care să fie onorabilă pentru familia ei. Nu trebuie să se presupună că unchiul e pe jumătate nebun. Cum se descurcă destul de greu, îi întind un colac de salvare.

— Unchiul dumneavoastră îmi pare un original delicios.

Am spus exact ce trebuia spus. Măgulită, destinsă, Renée îmi serveşte cîteva anecdote care demonstrează, într-adevăr, originalitatea unchiului. Toate sînt mai mult sau mai puţin născocite şi astfel îmi dau seama că face eforturi să-mi placă, pentru că, de obicei, nu prea e înclinată către minciună sau exagerare. Notez că n-a făcut nici o aluzie la maşina unchiului ei.

— Aveţi un fel încîntăor de a povesti, şi asta ar fi destul ca să-l facă simpatic pe unchiul dumneavoastră. Dar trebuie să vă mărturisesc că dumneavoastră mă interesaţi mult mai mult decît acest om excelent. Pentru că am aproape certitudinea că v-am mai întîlnit. Îmi permiteţi să vă întreb dacă nu cumva eraţi alaltăieri la cocteilul contesei de Valdoie ?

Cu regret, Renée îmi spuse că nu, şi-i citesc în priviri că în viaţa ei a intrat aventura. Nu că ar fi snoabă sau sentimentală, dar îi plac garanţiile, referinţele frumoase. A avea un amant reprezintă o mare risipă de linişte, de scrupule. Pentru preţul acesta îi trebuie un amant care să prezinte toate garanţiile.

— Vă vorbesc de acest cocteil pentru că e primul la care am luat parte de la întoarcerea mea la Paris. Săptămîna trecută m-am înapoiat dintr-o călătorie în Afganistan.

Această călătorie, simt eu, îmi întăreşte şi mai mult poziţia. Vorbesc destul de distrat despre Afganistan şi deodată, am o revelaţie. Îmi amintesc că ne-am întîlnit într-un ascensor. Totul se lămureşte şi descoperim că sîntem vecini. Soţia mea pare tulburată şi jenată de această coincidenţă cam suspectă. Mă prefac şi eu intimidat, ca şi cum aş fi comis vreo indiscreţie, şi cîteva secunde rămînem tăcuţi. Readuc conversaţia la vertebrate, vorbesc despre megaterium şi despre alte specii dispărute pentru că nu au înţeles că viitorul aparţine omnivorelor. Mi se pare că Renée mai mult mă priveşte decît mă ascultă. Ochii ei cenuşii, de obicei reci şi lucizi, strălucesc calzi şi umezi, aşa cum nu i-am văzut niciodată. În această privire încărcată de o arzătoare melancolie,

ghicesc neliniştea femeii de treizeci şi patru de ani, care nu e sigură că place unui bărbat ca mine, tînăr şi frumos. Renée a rămas totuşi drăguţă. Faţa ei delicată, cam fadă şi copilăroasă la douăzeci de ani, cîştigase în frumuseţe cu trecerea anilor. Unele contururi şterse şi puerile se cizelaseră, în vreme ce obrajii, prea slabi, se împliniseră şi ajunseseră la o maturitate care i se potrivea de minune. În ansamblul trăsăturilor, ca şi în trupul ei puţin cam uscat, regăsesc echilibrul facultăţilor sale spirituale. Îl regăsesc şi în toaleta ei de o eleganţă calculată, care nu lasă nimic la voia fanteziei. Între timp unchiul Antonin, însoţit de copii, ni se alătură. Pare să se fi resemnat cu ideea prăbuşirii planului lui şi dovedeşte un zel stingheritor în a ne arunca unul în braţele celuilalt.

— Vorbiţi tot de ştiinţe naturale? E ceva ce mă interesează al naibii. Trebuie să ştiţi că şi eu lucrez în acelaşi domeniu. V-a spus nepoata mea?

— Unchiul meu este crescător, mă informează Renée, care nu ţine deloc să mai facă şi alte precizări.

— Mă ocup de porci. Am nişte animale magnifice. Trebuie să veniţi să le vedeţi într-una din zile. Renée o să vă însoţească, sau, mai bine zis, vin eu să vă iau cu maşina. Ei, ce zici, drăguţă?

Renée, furioasă, protestează împotriva acestei invitaţii indiscrete. Se simte umilită că e nepoata unui negustor de porci şi mă tem că n-o să mi-o ierte. Încerc s-o calmez.

— Cunosc bine această meserie pentru că a fost şi a tatălui meu şi uneori regret că n-am urmat acelaşi drum. Dealtfel, tovărăşia animalelor în anii copilăriei a contat foarte mult pentru vocaţia mea de naturalist.

Am fost bine inspirat. Renée se liniştise imediat şi citesc în ochii ei că admiră naturaleţea şi simplitatea cu care un tînăr savant răsfăţat de contese îşi mărturiseşte originea modestă. Şi nu sînt departe de a crede că nici ea nu va mai roşi din cauza maşinii unchiului Antonin, care e probabil parcată la intrare. Mă sustrag politicos invitaţiei de a vizita crescătoria de porci de la Chatou, sau mai degrabă accept în termeni foarte vagi, grăbindu-mă să vorbesc de altceva. Mă interesez de copii şi relatez mamei lor, care se amuză, discuţia cu ei despre capacităţile megateriumului de a da lapte. Toinette mă ascultă cu un aer serios şi am senzaţia că prezenţa mea în grupul familiei îi inspiră o oarecare nelinişte. Unchiul Antonin ne învăluie, pe soţia mea şi pe mine, cu o privire tandră, plină de complicitate, şi dorinţa lui de a ne vedea mergînd drept la ţintă devine din ce în ce mai evidentă. Din cînd în cînd, i se întîmplă să mă tutuiască şi, cînd Renée se miră, îi face cu ochiul şi-i răspunde că mă consideră ca făcînd parte din familie. Nu ştiu ce atitudine să adopt. În clipa cînd mă întorc către copii pentru a-i răspunde lui Lucien, care mă întrebase ceva despre data probabilă a dispariţiei megateriumului, îl aud pe unchiul Antonin murmurînd:

— Băiatul ăsta e îndrăgostit de tine, faptul sare în ochi... Crapă, ce mai...

Renée îl mustră, dar majoritatea cuvintelor ei îmi scapă. Dealtfel, n-am impresia că ar fi cu adevărat iritată. Cînd privirile ni se încrucişează din nou, o luminiță veselă străluceşte în ochii ei. Mă întreb ce vede ea în ai mei. Ca şi cum n-ar mai fi nici un minut de pierdut, unchiul propune să ducă copiii să mănînce ceva şi să ne lase singuri o oră sau două, zice el, ca să putem schimba păreri despre evoluția vertebratelor. De data asta Renée e pe punctul de a se supăra, dar o scutesc de o criză de furie, luîndu-mi rămas bun. Mîna ei caldă — îşi scosese mănuşa puțin mai devreme, fără îndoială ca să-i pot admira mîna fină şi frumos formată — tremură în mîna mea. După vreo zece paşi, am întors capul. Privirea ei mă urmărea şi, fără a încerca să se ascundă, îmi zîmbi.

Am intrat într-o cafenea de pe bulevardul Saint-Germain. N-o să mai am ce face în după-amiaza asta şi se pare că nici tot restul vieții. Am încercat să descopăr de ce întîlnirea cu Renée mi-a lăsat un gust amar. Nu e vorba de o mare deziluzie fiindcă pare gata să mă trădeze. Ar trebui să sufăr că durerea asta nu e mai profundă. Dar privirea piezişă pe care, la adăpostul metamorfozei mele am aruncat-o asupra centrului existenței mele, mă înspăimîntă. Mi-am văzut locul gol sub soare şi am senzația că aşa a fost mai întotdeauna. Cînd persoana mea fizică nu este prezentă, încetez

să mai exist. Asta e clar. Şi încă nu e sigur că prezența mea, pe vremea cînd se mai manifesta încă, a atribuit existenței mele o realitate solidă. Trebuie să fi avut timp să examinezi propria ta viață cu privirea lucidă de dincolo de mormînt şi de a pătrunde ca un străin în propriile tale secrete, pentru a ajunge să te gîndeşti la asemenea prostii. Ai o soție, copii, o meserie, obişnuințe, deci un univers dens, adînc, opac, în centrul căruia eşti tu însuți, ghemuit sau relaxat şi apoi, deodată, vezi prin toate astea ca şi cum n-ar mai exista. Îmi mai rămîn încă o soție şi nişte copii, dar acel univers care gravita în jurul meu nu mai există. Îmi amintesc de o idee din copilărie care mă obsedase cînd aveam vreo zece ani : lumea se preface că există cu singurul scop de a mă induce în eroare şi, dacă aş putea să întorc capul repede şi pe neaşteptate, în urma mea n-aş găsi decît neant. Automat, întorc capul, dar nu suficient de repede, căci descopăr oglinzi, banchete, consumatori şi, printre aceştia, pe Julien Gauthier, pe care nu-l văzusem intrînd. Dealtfel, nu alesesem această cafenea chiar la întîmplare, ci pentru că ştiam că Julien e unul din obişnuiții casei. Pe vremea cînd eram amîndoi funcționari la un notar, Julien avea o cameră într-un hotel vecin şi, aici, în această cafenea, în lungile seri petrecute în fața unei cafele cu frişcă, visa la un alt destin. Devenit om cu stare, îi mai place încă să vină aici singur, mai cu seamă în momentele de incertitudine. Îl privesc cu o insis-

tență care sfîrșește prin a-i atrage atenția și înțeleg, dintr-o anume expresie a feței, că recunoaște în mine straniul personaj care îl oprise ieri după-amiază pe Pont Royal. De ieri începînd, m-am tot întrebat dacă să-i vorbesc sau nu în caz că ne-am întîlni din nou, și de fiecare dată mă hotărîsem să-l evit, dar mă pomenesc ridicîndu-mă de pe scaun aproape împotriva voinței mele. Julien mă vede venind spre el, fără să arate cea mai mică surpriză, și mă întîmpină cu o privire amabilă.

— Domnule Julien Gauthier, îi spun așezîndu-mă în fața lui, ați judecat probabil foarte sever atitudinea mea de ieri și vă datorez unele explicații, dar mai înainte aș vrea să vă pun o întrebare. Vocea mea nu vă amintește o altă voce pe care o cunoașteți bine?

— Desigur, aveți exact vocea unuia din prietenii mei. O remarcasem de ieri.

— N-ați remarcat și că am aceeași siluetă ca și prietenul dumneavoastră?

— Ei... da, aproximativ. Dealtfel asemenea coincidențe nu sînt rare.

— Și ce părere aveți despre această cicatrice?

Îi arăt, în palma stîngă, un semn ca o virgulă albă, lungă și subțire, amintire a unei tăieturi adînci pe care mi-o făcuse fără să vrea cu cincisprezece ani în urmă, într-o zi cînd eram singuri în biroul maestrului Lécorché, și ne amuzam, cu o umbrelă în mîna dreaptă și un toc în mîna stîngă, mimînd faimosul duel al

lui Jarnac[1]. Era un episod din viața noastră de funcționari pe care i l-am amintit adesea lui Julien Gauthier și, la fel ca mine, nici el n-a uitat forma acestei cicatrice. O privi rece. Îl simt că stă în gardă.

— Trebuie să vezi ca să crezi că un simplu toc a putut să facă această cicatrice, spun. Sîngele a țîșnit stropind originalul unui testament. O adevărată lovitură în stil Jarnac, nu-i așa?

O vie curiozitate însuflețește figura lui Julien și chiar o oarecare surpriză, dar nu stupoarea pe care scontasem.

— Unde vreți să ajungeți? mă întreabă el.

Ezit să-i răspund. Aș vrea să-i amintesc alte lucruri din intimitatea noastră din timpul orelor de lucru pe care le știm numai noi doi, dar presimt că nimic n-ar putea constitui o dovadă în favoarea unui adevăr absurd.

— Ce aveam să vă spun este atît de incredibil încît prefer să renunț. Aș fi dorit totuși să aveți despre mine o părere diferită decît aceea pe care v-ați făcut-o ieri pe Pont Royal, deși, la drept vorbind, nu ăsta e principalul motiv care m-a împins la confidențe.

— Faceți ce credeți de cuviință, îmi spune Julien politicos. Nu vreau să fiu indiscret, dar vă mărturisesc că tăcerea dumneavoastră m-ar decepționa.

---

[1] *Guy Chabot*, baron de *Jarnac*, care l-a învins în duel, în 1547, pe adversarul său printr-o lovitură rămasă celebră, de față cu întreaga curte a Franței.

Ezit încă să mă dau legat, dar diavolul îmi dă ghes :

— La urma urmelor, nu risc mare lucru, de vreme ce ești convins că ai de-a face cu un nebun. Julien, ceea ce am să-ți spun este absurd, monstruos, dar sînt prietenul tău Raoul Cérusier. Cînd te-am întîlnit ieri, îmi schimbasem fără să știu înfățișarea.

Julien n-a tresărit și tocmai asta mă neliniștește. Aș vrea să-mi retrag cuvintele.

— Totul este posibil, murmură el politicos.

— Dar nu, nu se poate să mă crezi ! Nu spune că totul este posibil ! Ai milă și reacționează într-un fel, pune-mi întrebări jenante. Consideră-mă un alienat, capabil însă să raționeze. Cine știe ? poate poți să mă vindeci, să mă convingi că nu sînt Raoul Cérusier. Ia să vedem, ce crezi tu despre vocea și despre cicatricea mea ?

— Evident, sînt niște coincidente ciudate, răspunse Julien, care intră în jocul meu cu o repulsie prost deghizată. Dar nu sînt dovezi.

— Într-adevăr, dovezi nu pot exista. Adineauri am vrut să-ți reamintesc niște lucruri pe care le știm numai noi amîndoi, și apoi mi-am spus : la ce bun ? Pentru tine, ar fi fost doar dovada că sînt bine informat. Sînt sigur că ai fi foarte puțin surprins dacă ți-aș aminti că, într-o seară, chiar aici, la masa aia mică din colț, am tras la sorți o țigară de foi șterpelită din portțigaretul lui Moș Lécorché. Tu operaseși, în vreme ce eu îi distrăgeam atenția, arătîndu-i ciorna unui răspuns la o scrisoare a cumetrei Francgodet, care îi reproșa părtinirea de care dădea dovadă în favoarea vărului ei Maîtrot, în afacerea succesiunii Chenevières. Pusesem țigara între noi, pe un ziar de seară, și convenisem că va fi a celuia care va ghici culoarea bretelelor celuilalt. Tu ai declarat că ale mele erau violet, iar eu că ale tale erau albe. Am cîștigat. Constatînd că purtam bretele ecru, mi-ai spus : „Raoul, te-am subestimat".

Julien aprobă din cap, și privirea îi deveni mai pătrunzătoare.

— Aș putea să continui pînă mîine cu asemenea amintiri, dar recunosc că mi-aș pierde timpul. Cérusier putea să povestească oricui, detaliat, anumite împrejurări din viața lui.

— Dar nici nu trebuie să diminuăm din cauza unei idei preconcepute caracterul straniu al acestor amintiri. Chiar dacă admitem că Cérusier vi le-a povestit, faptul nu este mai puțin tulburător.

— Ar fi și mai tulburător — spusei surescitat — să răspund la întrebările tale. La rigoare, aș fi putut reține în detaliu anumite episoade din viața lui Cérusier, dar nu întreaga lui viață. Întreabă-mă.

— Cu dragă inimă. Deci, într-o dimineață, la birou, am primit, în absența maestrului Lécorché, un notar din Château-Thierry căruia i-am uitat numele...

— Numele ? Poate maestrul Bourquin ?

— Exact. Crezîndu-mă singur, camaradul meu Cérusier a intrat...

— A intrat cîntînd „Ça ira, ça ira[1]... toţi notarii vor fi spînzuraţi!“ Sărmanului notar din Château-Thierry i-a căzut monoclul, iar tu, prefăcîndu-te furios, mi-ai spus: „Domnule Cérusier, ca să vă treacă gustul de glume, am să-l rog pe maestrul Lécorché să respingă cererea dumneavoastră de mărire a salariului“.

— Aşa este, într-adevăr, murmură Julien. Şi dosarul Torcaillon? Avea o anume particularitate...

— Da, cursese nişte cerneală roşie care pătase aproape toate hîrtiile.

— Din ce în ce mai tulburător! Nu cred că este necesar să continui. Ar fi mai bine să-mi povestiţi cum aţi devenit conştient de modificarea trăsăturilor figurii dumneavoastră?

Fără să mă las rugat, i-am povestit incidentul cu fotografiile de identitate, primele mele bănuieli, adormite de setea de linişte, pînă la întîlnirea noastră de pe Pont Royal. Julien îmi urmăreşte cu aceeaşi atenţie vorbele şi privirile.

— Şi iată cum, dintr-o dată, m-am trezit lipsit de propria mea persoană. Şi de prietenii mei, Julien. Dacă am luat hotărîrea să-ţi încredinţez cele întîmplate, dacă am dorit să te conving, asta se datorează faptului că am nevoie să-mi regăsesc un prieten. Singurătatea asta bruscă într-o lume care nu te mai cunoaşte, e ceva înspăimîntător. Julien, nu pot să-ţi ofer dovezi pentru ceea ce afirm şi n-aş

[1] Cunoscut cîntec antiaristocratic din timpul Revoluţiei franceze.

putea niciodată s-o fac aşa cum ai dori. Trebuie să faci tu un pas spre mine. Poţi să-l faci dacă îţi pui simpla întrebare: „Şi dacă spune adevărul?“ Te implor, gîndeşte-te la asta. Imaginează-ţi, numai o secundă, un vechi prieten zidit îndărătul unui chip străin. Julien, îmi amintesc o zi cînd, chiar în acestă cafenea, visînd la mijlocul de a părăsi biroul Lécorché, îmi spuneai: „Nu voi trăi niciodată o aventură îndeajuns de extraordinară care să mă răzbune pentru toţi aceşti ani trişti de conţopeală“. Vezi, aventura incredibilă pe care o doreai ca pe o răzbunare mi s-a întîmplat mie. Ai pierdut tu oare puterea de a o recunoaşte, de a o înţelege? Sau prietenia noastră a ruginit într-atît încît nu poate trece peste această încercare? Dacă am mai avea douăzeci şi cinci de ani, Julien, m-ai crede. M-ai fi crezut încă de la primele cuvinte.

Emoţia mă gîtuie, şi simt că şi Julien Gauthier este mişcat.

— Evident, spune el, ar fi o aventură extraordinară, dar pot să mă străduiesc mult şi bine, tot ce-mi inspiră rămîne la modul condiţional. Ce pot să fac? Ce-mi cereţi dumneavoastră este mai mult decît un act de credinţă, este o schimbare de religie, şi nici Dumnezeu însuşi n-ar putea cere mai mult. Un lucru însă e sigur, şi anume, că sînteţi un om foarte nefericit şi aş vrea să vă ajut. Cum să fac? asta e întrebarea pe care mi-o tot pun de la începutul discuţiei noastre. Poate că cel mai bun lucru ar fi să vă spun deschis ce cred eu despre cazul dumneavoastră. De

Clubul cărţii digitale 2024

vreme ce m-aţi ales drept confident, părerea mea nu vă va fi indiferentă.

— Din păcate, o ştiu. Este părerea tuturor.

— Exact. Mi-e teamă însă că nu v-aţi dat osteneala să ţineţi seama de ea. Pretindeţi că sînteţi Raoul Cérusier. După cum recunoaşteţi chiar dumneavoastră, nu aveţi nici o posibilitate s-o dovediţi, dar se pare că vă faceţi multe iluzii asupra valorii unor prezumţii. Pentru observatorul imparţial, nu există decît o singură coincidenţă, care ar putea fi punctul de plecarea al erorii dumneavoastră, şi anume, asemănarea dintre vocea dumneavoastră şi cea a lui Cérusier.

— Şi amintirile ? Am evocat cîteva foarte exacte, pînă în cele mai mici amănunte.

— Cérusier a putut foarte bine să ţină un jurnal detaliat al vieţii sale pe care să vi-l fi dat dumneavoastră. Datorită asemănării vocilor, aţi fost interesat de aceste pagini şi aţi sfîrşit prin a vă indentifica cu cel care se confesează, mergînd pînă la a vă face chiar o cicatrice în palmă. Cum figura dumneavoastră nu are nimic comun cu cea a lui Raoul, aţi imaginat povestea cu metamorfoza. De fapt, cazul dumneavoastră nu mă miră prea tare. Cred că este vorba despre ceea ce în medicină se numeşte dedublarea personalităţii.

— Mă sfătuieşti să consult un medic ?

Julien nu-mi răspunse imediat. Lasă ochii jos, vocea lui trădează o prudenţă neliniştită.

— Ar fi poate ceva mai bun de făcut. Dacă l-aţi vedea pe Cérusier în carne şi oase cred că

v-aţi vindeca. Vreţi să fixăm o întîlnire cu el ? Hai să-i telefonăm.

— Inutil. Vi se va spune că e plecat la Bucureşti.

— Veniţi, totuşi şi vom vedea.

Tonul e poruncitor. Brusc, înţeleg că Julien mă bănuieşte că l-aş fi omorît pe prietenul lui, ceea ce ar fi într-adevăr logic, dacă aş avea genul de nebunie pe care mi-l atribuie. Ne ridicăm amîndoi în acelaşi timp. Cu un gest îmi arată drumul şi mă invită să trec înaintea lui. În vreme ce coborîm la subsol, unde se află telefonul, mă gîndesc că am uitat să-i arăt o mostră a scrisului meu, dar acum n-aş mai face-o. Ar însemna să-mi agravez cazul. Julien mă împinge în cabină şi îmi întinde unul din cele două receptoare cu care este dotat telefonul.

— Domnul Cérusier a plecat ieri seară la Bucureşti, ne informează vocea lui Lucienne.

— Aveam întîlnire cu el ieri seară, insistă Julien. Mă mir că nu v-a spus să mă anunţaţi de plecarea lui. La ce oră l-aţi văzut ?

— A plecat de la birou la patru şi jumătate.

— Bine. A plecat pentru mult timp ?

— Cincisprezece zile, poate chiar trei săptămîni.

— Cînd se întoarce, spuneţi-i, vă rog, să mă cheme imediat. Am să-i comunic ceva foarte important. Mulţumesc.

Eliberat vizibil de spaimă, Julien închide telefonul şi îmi spune în timp ce părăsim cabina :

— Sper că n-o să mă acuzaţi că aş fi înţeles cu secretara. Aţi auzit, deci, ca şi mine,

că prietenul meu Cérusier se afla încă în biroul lui ieri după-amiază, la ora patru și jumătate, adică cu o oră și ceva după întîlnirea noastră de pe Pont Royal. Vă las să trageți singur concluziile.

Aș putea să-i explic că secretara se lăsase păcălită de înscenarea mea, dar, fericit că scap așa de ușor, mă prefac că sînt încurcat și umil. El are generozitatea de a nu mă face să mă simt și mai prost și se mulțumește să-mi amintească discret, în caz că n-aș fi înțeles, că-și va pune prietenul în gardă contra mea cît de curînd. Înainte de a ne despărți, mă străduiesc să-i las impresia că a avut de-a face cu un maniac inofensiv, cu capacități mentale reduse din cauza abuzului de literatură și stupefiante. Cred că am reușit.

După două ore de mers istovitor prin Paris, ajung la cafeneaua *Manière,* cu dorința de a o găsi pe Sarrazine, dar o aștept în zadar. Mănînc singur, apoi mă duc acasă și, imediat după ce adorm, coșmare înspăimîntătoare încep să-mi bîntuie somnul. Mă străduiesc să trec în ochii soției mele drept vărul meu Hector, și sînt pe punctul de a reuși, cînd Julien și Sarrazine descoperă că în realitate am vocea unchiului Antonin și scrisul megateriumului.

VIII

A doua zi dimineață am luat trenul spre Chatou, cu intenția de a mă instala pentru totdeauna la unchiul Antonin. Perspectiva de

a trăi la Paris într-o singurătate tulburată de fantome ursuze, cu preocuparea permanentă de a ascunde propriul meu cadavru, mă îmbolnăvea. În jurul orei nouă, am coborît în gara Chatou și-am făcut pe jos restul de trei kilometri pînă la crescătoria de porci. Unchiul m-a primit cu mare bucurie. L-am găsit ocupat cu revopsirea panourilor unei camionete destinată livrărilor, pe care, sub numele lui, scrisese „Porcărie de orice fel“. Ideea acestei glume îi venise în timpul nopții și se bucura ca un copil. Avea să-mi spună o mie de lucruri, și mai întîi că Renée era îndrăgostită nebunește de mine. După plecarea mea îl certase și-i reproșase că mă pusese pe goană și se arătase neliniștită de părerea pe care aș fi putut să mi-o fac despre ea și despre familia ei. În fine, cel mai semnificativ i se părea faptul că nepoată-sa refuzase să se întoarcă în Montmartre cu mașina, despre care se exprimase în termeni foarte violenți.

— Asta nu e o dovadă, unchiule. Dealtfel, trebuie să-ți spun că aproape am renunțat la proiectul de a o seduce pe Renée. Ar fi o trădare care nu numai că mă dezgustă, dar mă și sperie. Poate că e ispititor să privești sufletul propriei soții prin gaura cheii, dar nu cred că poți aștepta vreun rezultat fericit. Puținul pe care l-am întrezărit ieri la Renée, m-a pus în gardă. O căsnicie poate fi fericită dacă fiecare din soți închide ochii asupra defectelor celuilalt și dacă sînt animați de voința pașnică de a nu se cunoaște reciproc. Soții sînt ca șinele de cale ferată : merg unul lîngă celălalt, res-

pectînd distanța, și dacă vreodată se întîlnesc, trenul conjugal se dă peste cap. De ce s-o seduc pe Renée ? Ca să aflu că unui amant îi spui lucruri pe care nu i le spui unui soț și altele de felul acesta ? Bănuiesc de pe acum acest lucru, dar îl ignorez cu abilitate și prefer ca și pe viitor să nu știu nimic. Și, pe urmă, știi ceva ? Sînt sătul de toate aceste posibilități de a descoperi cine știe ce secrete inutile pe care mi le oferă situația mea actuală.

— Păcat, zise unchiul. Concepusem un plan minunat pentru fericirea voastră. Urma ca în una din zilele următoare să te culci cu soția ta și, cam peste două săptămîni, aș fi pus la punct o sinucidere de mai mare dragul a lui Raoul. Într-o dimineață, s-ar fi găsit pe malul Senei pălăria și pardesiul lui, cu o scrisoare în buzunar. Iată, deci, o femeie în suferință, nu-i așa, și cu doi copii de crescut. Tu, suflet nobil, vii și spui : dragă prietenă, îți ofer numele și averea mea.

— Mulțumesc, nu-mi plac văduvele.

— O să-i fac zestre lui Renée și o să stau cu copiii în timpul călătoriei voastre de nuntă.

— Sinuciderea lui Raoul Cérusier nu mai este posibilă, ar risca să-mi aducă necazuri. Ieri, după ce ne-am despărțit, am făcut o prostie care mă obligă să fiu prudent.

I-am povestit unchiului discuția mea din ajun cu Julien Gauthier. Indignat, îmi reproșă că nu-i trăsesem palme acestui fals prieten. Apoi începu să mă privească plin de

curiozitate, gîdilîndu-și urechea cu vîrful mustății.

— La urma urmelor, zise el, poate că are dreptate, poate că nu ești Raoul.

Am simțit că pălesc și că îmi stă inima în loc.

— Dealtfel, zise unchiul, n-are importanță. De vreme ce ești sincer, e destul. Zic și eu așa, dar sînt absolut sigur că ești Raoul. În ceea ce-o privește pe Renée, mai gîndește-te. O femeie tînără, al cărei soț întîrzie prea mult, este un pic supusă tentațiilor. Să fie clar că sînt foarte sigur de Renée, dar, în sfîrșit, dacă răul cel mare ar fi să se întîmple, ar fi mai bine să n-ai motiv să regreți.

Și unchiul a început iar să vopsească mașina, vorbind de altceva, dar ultimele cuvinte avuseseră efect asupra mea. A doua zi dimineață m-am întors la Paris. Ziua petrecută la Chatou îmi făcuse bine. Mă sustrăsese unei singurătăți dezolante, datorată prezenței celorlalți, vieții lor prea apropiate și prea familiare mie. Și, mai înainte de orice, unchiul avea un mod liniștitor de a accepta cazul meu. Ascultîndu-l, ai fi putut crede că e vorba doar de un simplu accident supărător, aflat pe cale de a se pierde în cotidian. Primul lucru pe care l-am făcut la întoarcere, a fost să-i telefonez Luciennei, pentru a-i propune numele unui eventual client și, după această formalitate, m-am dus la Clichy, la un industriaș pe care îmi propusesem să-l vizitez. Am stat o oră în biroul lui și am avut noroc, căci am reușit să pun la cale o afacere importantă.

Apoi m-am prezentat la o întreprindere vecină, unde n-am obţinut decît promisiuni vagi. Aceste două vizite m-au reţinut la Clichy pînă la ora unu şi tot restul zilei nu m-am gîndit decît la ele. Absorbit din nou de muncă, nu m-am gîndit deloc la soţie şi am uitat-o pe Sarrazine. Grijile mi se rînduiau, fără nici un efort din parte-mi, într-o perspectivă comodă. E bine să examinezi întotdeauna o problemă dificilă, chiar dacă e vorba de complicaţii sentimentale, prin prisma activităţii profesionale de moment. Munca este pentru om un fel de desfăşurare a sa, o meditaţie pe care o proiectează în exterior şi care se întrepătrunde cu lucrurile şi evenimentele. Să lucrezi bine înseamnă să trăieşti bine. N-ar trebui să survină o metamorfoză ca să înţelegem acest lucru. A doua zi şi în zilele următoare muncii pe rupte, cu aceeaşi voinţă răbdătoare care mă ajutase să trec de anii cei mai periculoşi ai crizei fără să mă duc la fund. În această muncă, adesea ingrată, pe care trebuia s-o îndeplinesc, fără a putea beneficia de autoritatea pe care o dobîndisem în tot acest timp, am regăsit, dacă nu bucuria, cel puţin echilibrul de altădată. Răsturnarea survenită în viaţa mea nu înceta să mă preocupe, dar devenise mai puţin obsedantă. Priveam propria-mi dramă mai degajat, cu oarecare distanţare, transformînd-o într-un fel de fundal de scenă. Fără să fie nevoie să mai analizez problema, ci pur şi simplu pentru că munceam pentru ea şi pentru copii, şi pentru că acest efort impunea, evident, restabilirea

unei legături, hotărîsem că Renée va fi amanta mea şi, dacă va fi posibil, soţia mea.

Cîteva zile la rînd am întîlnit-o pe strada Caulaincourt şi, de fiecare dată, în imediata apropiere a casei. M-am mulţumit s-o salut, privind-o cît am putut de melancolic şi de pasionat. Îmi era recunoscătoare pentru discreţia mea dar, după cum am aflat mai tîrziu, atitudinea mea îi stîrnea şi o oarecare nelinişte.

Într-o după-amiază, aflînd de la unchiul Antonin că avea treabă la un magazin aproape de biserica Madeleine, am aşteptat-o şi i-am ieşit în întîmpinare la ieşire. Mi-a zîmbit şi, într-un elan, mi-a întins mîna cu un aer jenat. Tulburarea pe care i-o provoca această întîlnire neaşteptată era înduioşătoare la această femeie, la care sîngele rece a fost întotdeauna calitatea cea mai de seamă. Eu însă nu eram prea emoţionat, ba chiar aş zice că nu eram deloc. Ideea că o manevram cum voiam, că de fapt luam ceva ce mi se datora mă făcea să-mi păstrez luciditatea. Renée nu mai reprezenta aventura absurdă, ci intra în planul meu de lucru şi rezolvam o problemă de politică internă între două întîlniri de afaceri. După primele fraze de politeţe, i-am vorbit fără nici o reţinere despre dragostea mea, pe care i-am prezentat-o ca pe un sentiment solid, bine cumpănit, pe care doream să-mi întemeiez viaţa mea de celibatar. Îi ceream scuze pentru că îi ofeream o dragoste secretă, dar nu depindea de mine ca unirea inimilor noastre să devină oficială. Hazardul întîrziase la întîlnire. Renée, tulburată,

cu obrajii roșii, mă privea cu o încredere temătoare, sorbindu-mi cuvintele parcă, și totuși, nerăspunzîndu-mi decît pentru a se apăra și protesta.

— Sînt învățată cu o viață fără minciuni. Aș suferi dacă ar trebui să mă ascund de ai mei. M-aș simți mai puțin liberă față de copii, mai puțin liberă oriunde și față de oricine.

— Înțeleg ce-mi spui. Da, cer mult și știu asta mai bine chiar decît tine. Ai dreptate să cîntărești cu grijă aventura. Nu te grăbi să-mi răspunzi. Chiar dacă ai răspunsul gata, te rog să-l amîni cîteva zile. Mi-ar plăcea să cred că, cel puțin aceste cîteva zile, ești stăpîna vieții mele.

Ne despărțim într-o tăcere elocventă. Mă întorc și văd silueta delicată a lui Renée pierzîndu-se în mulțime. Cuprins de remușcări, nu mă pot împiedica să nu mă gîndesc că jucăm un joc inegal. Beția aventurii n-o trăiește decît ea. Îmi reproșez lipsa de exaltare. Imaginația unui soț nu găsește prea des o ocazie atît de stimulatoare. Fără îndoială, metamorfoza mea mă făcuse nesimțitor la situațiile picante și la neprevăzut. Orice-aș face, am impresia că alerg după vechii mei papuci de casă, și mi-e teamă că sînt lipsit de romantism. Pentru buna desfășurare a planurilor mele, e foarte important să fiu un amant incomparabil sau măcar să n-o decepționez pe Renée.

Seara, am cumpărat cîteva timbre românești gata ștampilate, o hîrtie de scris specială, niște lipici și alte cîteva accesorii necesare unui falsificator. Voiam să fabric pentru Renée o scrisoare din România, pe care urma s-o strecor în poșta de a doua zi, fără știrea portăresei. După ce-am ieșit din restaurant, unde Sarrazine tot nu reapăruse, m-am pus pe treabă. Nu confecționarea plicului era partea cea mai delicată. Voiam să scriu o scrisoare care, fără să trezească gelozia unei soții, să evoce seri de bețiveală și de veselie cam deplasată și a cărei vulgaritate afectuoasă să dea loc la comparații deloc avantajoase pentru cel absent. Iată un pasaj :

„La miezul nopții eram cu toții cam cherchelíți. Brown a vrut neapărat să deseneze cu stiloul o clopotniță pe fesele unei fete grase. N-am rîs în viața mea atîta. Se pare că și eu am fost foarte amuzant, dar trebuie să-ți mărturisesc că nu prea mai țin minte mare lucru. ® să crezi că duc o viață cam împrăștiată, dar fii liniștită. Toate astea nu merg niciodată mai departe. Înțelege, mica mea Nénette, că ajungem la o vîrstă cînd trebuie să avem încredere unul în celălalt în orice împrejurare".

Patru zile mai tîrziu, într-o luni după-amiază, m-am întîlnit întîmplător cu Renée la ușa ascensorului. Ne aflam singuri și eram hotărît. Lunea nu putea fi decît o zi prielnică pentru ce aveam de gînd să fac, căci tristele duminici sînt un sfetnic rău pentru soții. Renée nu băgă de seamă că apăsasem pe butonul de la cinci. În timp ce ascensorul se înălța, i-am spus : „Renée, inima îmi ples-

nește, sufăr ca un blestemat, Dumnezeule mare, Renée, nu mai pot să aștept hotărîrea ta, chiar de-ar fi să mor pe loc". Toate astea, pe care le tot repetam de două zile, ieșiră cam răgușit. Îmi spusesem că nu trebuie să mă tem să joc teatru, să scot răgete pasionate și că în orice caz trebuie să evit acea manieră vlăguită și decentă de a subînțelege dragostea, pe care o crezusem foarte elegantă pe vremea logodnei noastre, și care i-ar fi stîrnit amintiri. Renée m-a strîns de mînă murmurîndu-mi numele. Se întîmplă atunci un lucru la care nu mă așteptam. Această consimțire, prevăzută și așteptată, mă făcu furios și nefericit. Am avut un gest de mînie, de disperare geloasă împotriva soției nedemne. O apucai de umeri și, strîngînd-o cu toată forța, ca s-o doară, i-am spus cu o voce sugrumată: „Renée, Renée, nu se poate!" Ea se înșelă asupra sensului vorbelor mele. Ascensorul se opri. Am urmat-o pe palier și-am deschis ușa apartamentului meu. Ezita să înțeleagă că se afla la etajul meu și, uimită, făcu „oh", dînd înapoi speriată. „Ar putea să te vadă cineva, i-am spus, intră repede". Asta o hotărî. Vestibulul apartamentului meu era întunecos și nu vedeam bine fața soției mele, lumina venindu-i din spate. A fost un adevărat noroc, pentru că altfel aș fi putut surprinde vreo lumină tandră în ochii ei care m-ar fi împins la injurii și poate la ceva și mai rău. Ea a avut un încîntător gest de abandon, care aproape îmi smulse un strigăt, cînd își scoase pălăria și o puse pe o consolă. Încolăcindu-și

brațele de gîtul meu, își sprijini capul de umăr și-mi spuse: „Dragostea mea, dragostea mea!" Abia mă abțineam să nu rîd răutăcios, mă mîncau palmele s-o plesnesc și totuși m-am conformat exigențelor situației. Am strîns-o pe Renée cu o furie care ar fi putut fi și iubire, care și era. Tăceam, ceea ce nu era rău deloc. Cu nasul în părul soției mele, priveam mînerul ușii de la cabinetul de toaletă. Mă gîndeam: „Ce poveste nefericită". Avusesem o încredere oarbă în ea. O respectasem și o adorasem cu fervoare. Cînd o înșelam — ceea ce se întîmpla foarte rar — remușcarea mă împiedica să dorm și, poftim, primul papițoi care trece, un individ pe care nu l-a văzut în total o oră, gata i se atîrnă de gît și-i șoptește „dragostea mea"!

Trebuia totuși să fac ce se cădea. Nu puteam sta la nesfîrșit în vestibul. Am condus-o în salon și am poftit-o să ia loc pe divanul deasupra căruia tronau operele legate în piele de vițel ale lui P. Massillon. „Ce drăguț e la tine!" Am replicat tăios. Dar furia mea de soț se risipi curînd. Niciodată Renée nu mi se păruse atît de frumoasă, nici măcar înainte de căsătorie. Încercam să mă conving că nu știusem s-o privesc. Soț fidel, trăisem cu o imagine puțin naivă, care-mi ascunsese adevărata față a soției mele. Existența comună, obișnuința unei prezențe, întrețin asemenea erori. În seara asta Renée era cu adevărat alta, transformată în așa măsură încît mi se părea c-o văd însuflețindu-se pentru prima oară, ca o statuie atinsă deodată de aripa

vieții. Era reflectarea unei vieți profunde, necunoscută mie, și poate nici ei însăși, care se proiecta pe trăsăturile feței, dîndu-i, fiecăreia, o valoare nouă și ansamblului o armonie imprevizibilă. Ochii, reci și limpezi, ochii de maistru, cum spunea pe vremuri taică-său, aveau acum o strălucire nouă, de o tandrețe tulburătoare, puțin animalică. Chiar și vocea i se schimbase. M-am aplecat cu neliniște și teamă asupra acestei mari bucurii de femeie, care trezea și în mine ecouri, dezvăluindu-mi o nouă fericire. Fără să vreau, eram uluit, invadat de această tandrețe arzătoare care o transfigura. Crezusem c-o joc cum vreau eu, dar mă lăsasem prins. Pentru mine era mai mult decît reîntinerirea unei prezențe : era o altă dragoste, în care totul era nou și care mă făcea să mă îndoiesc că o iubisem vreodată pe Renée. Sentimentul robust și sincer, pe care îl nutrisem pînă atunci îmi părea acum meschin și confuz, aproape ridicol : mi se-ntîmplă chiar, de cîteva ori, să-mi fie rușine de el. Într-un moment de exaltare mi-am zis : „Binecuvîntată fie metamorfoza mea, poate abia începe, dar m-a și depășit !"

Hainele noastre erau aruncate grămadă pe un scaun, Renée deschise ochii și obrajii palizi i se colorară. Atent la minunea care se petrecea în mine, mă temeam să nu se destrame, ca o iluzie pe care mușchii mei relaxați n-ar mai putea-o reține. Dar ea dura și asta era o nouă minune. Renée m-a privit îndelung, gînditoare, cu o gravitate aproape se-

veră. Apoi, închizînd din nou ochii, și-a lipit gura de urechea mea și mi-a spus încet :

— Roland, nu știam. Nu știam nimic despre dragoste. Jur. Oh nu, nimic, nimic, nimic !

— Să fie oare cu putință ? am murmurat cu amărăciune.

— Roland, reluă ea tot în șoaptă, vreau să știi pentru ce te iubesc de o mie de ori mai mult decît înainte de a veni la tine. Ceea ce mi se spunea altădată că ar fi dragoste, nu mi se părea altceva decît o corvoadă.

— Renée, nu spune asta. E îngrozitor !

— Nu, e foarte frumos. Dac-ai ști ! Am să-ți povestesc într-o zi.

Telefonul sună pentru prima oară de cînd locuiam în acest apartament. Unchiul Antonin era singurul care avea numărul meu. Aparatul se afla în camera de alături, iar peretele despărțitor era foarte subțire. Stăteam nemișcat. Renée se miră.

— Poate e ceva important. Du-te și răspunde, te rog.

M-am supus cu regret, cu o încetineală calculată, în speranța că unchiul se va plictisi. Mă înșelam însă. De data asta m-ar fi așteptat pînă la sfîrșitul lumii.

— Raoul, tu ești ? Vreau să zic, tu ești, Gontran ? Aici e bătrînul tău unchi. N-ai mai dat nici un semn de viață după ce ai plecat din Chatou. Eram îngrijorat.

— Știți, sînt foarte ocupat. Lucrarea mea despre vertebrate îmi răpește mult timp.

— Ce ? Ah, da, vertebratele, făcu unchiul

izbucnind în rîs. În sfîrşit, bine că te-am prins. Dragul meu, sînt foarte mulţumit şi o să fii şi tu. Imaginează-ţi că azi-dimineaţă mi-a venit o idee extraordinară. Şi mai întîi, tot planul s-a schimbat, s-a dat peste cap. Nu mai e nevoie s-o seduci pe sărmana Renée.

— O să mai vorbim despre asta. Ce mă preocupă pentru moment este adaptarea la mediu a unor anumite vertebrate al căror tip este fixat de multă vreme, de exemplu lemurienii şi imparidigitatele. Înţelegeţi ?

— Ce tot bolboroseşti ? De ce îi tot dai zor cu vertebratele ?

— Pentru că trebuie. Gîndiţi-vă la primate şi la ovidee. Ne aflăm în faţa unui automatism inhibitoriu.

— Dumnezeule ! făcu unchiul Antonin şi coborînd vocea : Ea e acolo, nu-i aşa ? E la tine ? Iar îmi răstorni toate planurile. Totul s-a sfîrşit. Iar am ajuns prea tîrziu, nu-i aşa ?

— Ei bine, da, prea tîrziu.

— Raoul, e josnic ce-ai făcut. Sărmana micuţă ! Ar trebui poate să-i fac o vizită mîine dimineaţă ?

— Nu, nu, în nici un caz. Am să mă gîndesc la obiecţiile dumneavoastră. Bună seara, domnule.

Pun receptorul în furcă şi mă privesc în oglinda fixată pe perete, deasupra aparatului. Îmi privesc ochii frumoşi, de care trebuie, vrînd nevrînd, să leg miraculoasa schimbare petrecută cu Renée, şi această bruscă trezire la viaţă. O figură nouă, o mască, a fost de ajuns. Dragostea este oare un lucru atît de

efemer, de lipsit de rădăcini, sau chipul are o importanţă atît de mare ? Poate că, la urma urmelor, Renée va şti să descopere sub această mască fermecătoare pe bărbatul de odinioară şi nu va mai avea pentru el decît molcomul sentiment de solidaritate afectuoasă pe care îl nutrise de-a lungul celor treisprezece ani de căsnicie. Nu pot să cred, însă că va fi aşa. Trăise revelaţia şi chiar dacă iluzia s-ar spulbera, ceva tot i-ar rămîne. Dar mai ales simt că a descoperit în mine, lăsînd deoparte înfăţişarea, zone virgine în care nu mă aventurasem încă, o sensibilitate sau poate chiar o inteligenţă nouă şi, cred eu, mai subtilă. Cu puţin înainte, lîngă ea, îmi dădusem seama de realitatea unor schimbări al căror punct de început şi sfîrşit se află în mine, la adîncimi necunoscute. E oare chiar aşa de surprinzător ? Revin asupra unor gînduri privind interdependenţa dintre chip şi fiinţa interioară, şi reacţiile lor reciproce. Dacă pentru mine sufletul meu este expresia unui raport între aceşti doi factori, de ce n-ar fi la fel şi pentru cei care mă observă ? Cred cu adevărat că transparenţa unui chip nu este o metaforă goală, chipul omului lăsînd realmente sufletul să transpară, reflectîndu-l în funcţie de indicele de refracţie care îi este propriu. Acest mod de cunoaştere nu are nimic iluzoriu. Soarele ne încălzeşte şi ne luminează în funcţie de starea cerului : limpede, înnorat, pîclos. La fel şi sufletul, înţelegi ceea ce vezi din el.

În oglindă văd ușa deschizîndu-se și pe Renée apărînd timidă în prag, cu paltonul azvîrlit pe umeri.

— Erai neliniștită ? spun. Îmi răspunde că da.

— Nu te mai auzeam. Mi s-a făcut frică. Am început să tremur. La început, m-am gîndit, ce prostie, de vreme ce la telefon vorbeai despre vertebrate. Dar m-am apucat să fac presupuneri. Mi se părea că te văd chibzuind, cu bărbia sprijinită-n palmă. Roland, ce faci aici ?

— Mă privesc în oglindă. Aș vrea să mă văd așa cum mă vezi tu.

— N-ai să poți. Văd atît de departe în adîncul ochilor tăi !

IX

Și dacă aș fi avut certitudinea că m-ar fi crezut pe cuvînt, tot m-aș fi ferit s-o pun pe Renée la curent cu metamorfoza mea. Într-o seară, mă aflam cu unchiul Antonin într-o cafenea de pe bulevardul Wagram.

— Acum, că e îndrăgostită nebunește de tine, îmi zicea el, poți s-o faci să creadă ce vrei tu. De ce să nu-i spui adevărul ?

Am dat din cap. M-am făcut roșu ca focul.

— Situația s-ar simplifica mult, observă unchiul. În loc să vă irosiți timpul și forțele umblînd cu șiretlicuri, fiecare în felul lui, mai bine v-ați pune de acord să găsiți o cale de a relua viața în comun. Ei ? De ce să nu-i spui tot ?

— Nu, niciodată ! am strigat furios.

Surprins, unchiul m-a privit curios.

— Înțeleg, zise zîmbind. Intimitatea amanților are mai mult farmec decît cea dintre soți.

— Nu, nu e asta. Cea mai mare dorință a mea ar fi să reluăm viața în comun, te asigur.

Nu mințeam, dar nici nu i-am spus tot ce gîndesc. El aștepta să continui. Ocolesc răspunsul, invocînd faptul că metamorfoza mea rămîne o aventură incredibilă pentru Renée. Aș putea să-i spun unchiului adevărul, dar e un lucru atît de intim, încît pudoarea mă face să ezit. El n-ar înțelege că ideea de a reintegra personajul Raoul Cérusier îmi face oroare. N-ar înțelege că metamorfoza mea devine pe zi ce trece tot mai profundă și că sînt deja alt om.

Desigur, nu am pretenția că m-am debarasat complet de celălalt. În fiecare clipă, recunosc în mine o sumedenie de moduri de a simți, de a gîndi, dar, cel mai adesea, ele sînt însoțite parcă de reacții noi, încă timide, care uneori nu se manifestă decît sub formă de regrete fugitive, iar alteori se impun cu autoritate. În detaliu și la momentul dat, aceste schimbări sînt subtile și le percep doar în trecere, fără a le putea preciza. Pot emite o judecată mai sigură atunci cînd examinez vreo trăsătură esențială a caracterului meu, de exemplu, sentimentul datoriei care, înainte, era tare ca o stîncă. Acest sentiment mai există în mine, dar mult mai relaxat, mai nuanțat, mai critic ; pe scurt, mai puțin solid,

așa cum avusesem posibilitatea să constat în mai multe rînduri. Dealtfel, sînt destul de circumspect în ce privește aceste transformări secrete, separîndu-le de ceea ce poate fi doar sugestie. Dar unele descoperiri nu înșală și ar fi imposibil să vezi în ele un joc al imaginației ; așa se întîmplă atunci cînd o emoție nouă, un sentiment, un cuvînt auzit sau pronunțat chiar de mine îmi provoacă o bucurie sau o suferință fizică. Fără să vrea, Renée mă ajută adesea în aceste explorări delicate.

Există unele descoperiri pe care nu mă pot împiedica să nu le apreciez după criteriile de odinioară și care mă neliniștesc. Pe de o parte, mă simt mai bine înzestrat pentru a gusta viața, pe de alta, însă, mai puțin înarmat pentru a mă apăra. Dar nu regret nimic, din contră, chiar sînt nerăbdător să văd terminată remodelarea sufletului după chipul meu.

De cînd Renée vine la mine, lucrez mai puțin, pentru că îi consacru majoritatea după-amiezelor mele. Nu mă mai rod deloc remușcările, care, odinioară, îmi stricau plăcerile, furate din timpul orelor de lucru. Conștiința mea de funcționar foarte scrupulos nu e nicicum tulburată și nici cea de cap de familie. Am dobîndit facultatea de a mă detașa cu ușurință de anumite griji, care nu mă mai urmăresc în permanență, ca altădată, acolo unde n-aveam ce căuta. În schimb, am altele, mai egoiste : să mă cunosc pe mine însumi, să iau din viață tot ce-mi poate da, să rămîn mereu în această stare de disponibilitate neliniștită care mă face mai accesibil la emoții

și la senzații. Mi se pare că într-adevăr pasiunea mea pentru Renée este excepțional de puternică și că niciodată n-am mai trăit ceva asemănător. Am momente cînd îmi doresc o ocazie să-mi dau viața pentru ea. Și totuși, mă gîndesc la dragostea noastră ca la un moment din existența mea, ca la o fericire care trebuie consumată. Știu că are treizeci și patru de ani. Cîteodată, în prezența ei, îmi imaginez marea durere pe care va trebui să i-o provoc și, în acele momente, o iubesc și mai mult, dar aceasta nu numai că nu va împiedica deznodămîntul, ci nici măcar nu-l va întîrzia. Îmi văd propria-mi viață continuîndu-se frămîntată, pasionată, iar viața ei pierzîndu-se în triste penumbre. Copiii. Nu-i iubesc mai puțin, dar mă obișnuiesc să-i așez în afara existenței mele. Ceea ce consideram a fi rațiunea mea de a exista, și care realmente era, am tendința să socotesc acum la marginea destinului meu. Aspir la eliberarea de toate constrîngerile pe care le acceptam poate de bună voie.

Față de cît de puțin timp consacru muncii, obțin rezultate destul de satisfăcătoare. Cu mijloace de acțiune foarte reduse, randamentul meu este cel puțin egal cu cel dinainte. De zece zile, de cînd am pornit la treabă, am angajat mai multe negocieri, dintre care trei sînt pe cale de rezolvare, și am încheiat o afacere importantă. Înainte, cînd munceam mai mult și în condiții mai lesnicioase, nu obțineam rezultate mai bune. Reușita mea nu ține de un simț mai ascuțit al afacerilor sau

de o psihologie mai subtilă a clientului. Pe de altă parte, în profesiunea mea, argumentele contează prea puțin și nu-i deloc vorba să-ți pui marfa în valoare. Totul se limitează la a propune un preț și a oferi referințe cît mai exacte. De obicei, nu mă aventuram decît înarmat cu recomandări favorabile, care mă puneau pe picior de egalitate cu gazda, și întotdeauna pe un teren dinainte pregătit. Metamorfoza mă privează astăzi de beneficiul relațiilor și nu pot să pomenesc de ele decît foarte evaziv. Secretul meu este pur și simplu să stîrnesc interesul oamenilor pentru persoana mea. Și reușesc aproape fără eforturi. Oamenii vor să mă revadă, mă invită să revin sau să iau masa cu ei. Noul meu chip joacă, evident, un rol important, dăruindu-mi o degajare pe care n-o avusesem. Și, mai presus de orice, oamenii sînt interesați pentru că simt că eu însumi manifest interes față de propria mea persoană.

Ieri dimineață, m-am dus la birou să raportez o afacere pe care o încheiasem în ajun. N-o mai revăzusem pe Lucienne din ziua cu criza de plîns. Păru mai puțin surprinsă de apariția mea cît de-o anume schimbare care se petrecuse cu mine. Puțin mai devreme, îi telefonasem de la București, pentru a o întreba ce părere are despre prietenul meu Roland Colbert. Îmi vorbise despre el cu compasiune și căldură, regretînd faptul că nu mai apăruse la birou, și manifestînd chiar un soi de grijă maternă în ce-l privea. Bietul băiat, nu era

înarmat suficient pentru o situație atît de dificilă, și cu atît mai puțin pentru a reuși în meseria pe care și-o alesese. Ar fi dorit să-l revadă și să-l îndrumeze în altă direcție.

Am remarcat imediat că era decepționată în pornirea ei miloasă. Purtam un costum nou, de stofă scumpă, cu o linie impecabilă. Eram acolo pentru a-i demonstra că reușisem, în ciuda previziunilor ei, să tratez o afacere. Încercam să-i trezesc din nou simpatia, explicîndu-i că toate astea i le datoram în mare parte : „Am avut o șansă extraordinară, dar n-aș fi știut să profit de ea, dacă n-aș fi fost încurajat de amintirea atitudinii dumneavoastră, atît de cordială și de generoasă“.

— Și totuși, n-ar trebui să fiți chiar atît de mulțumit, observă Lucienne. Dacă aș fi fost cordială de la începutul întrevederii noastre, ați fi putut să începeți lucrul cu o mulțime de informații care v-ar fi simplificat munca. M-am gîndit, dealtfel, să vi le transmit, dar nu aveam adresa dumneavoastră.

— E adevărat, am uitat să v-o las. Cît despre informații, credeți-mă, ar fi fost mai puțin prețioase pentru mine decît dorința de a fi demn de încrederea dumneavoastră. Am vrut atît de mult să mă răscumpăr în ochii dumneavoastră, să vă fac să uitați ridicola și jalinca scenă pe care am jucat-o în fața dumneavoastră !

Mișcată de umilința de care dădeam dovadă și flatată de importanța pe care i-o acordam, Lucienne protestă. Am făcut greșeala să insist. Speculînd, împotriva voinței mele, nevoia

ei de a mă compătimi și proteja, am întreținut-o îndelung despre lipsa de siguranță și de voință care, susțineam eu, constituie fondul naturii mele.

Satisfacția cu care vorbeam despre mine și această etalare a slăbiciunii mele, ostentativ indecentă, trebuie s-o fi șocat pe Lucienne. Nu mi-am dat seama decît după ce ne-am despărțit. Rememorînd ce-i spusesem și-i spusesem, nu glumă, am înțeles că totul suna fals, semănînd cu o incoerentă confesiune literară, aducînd cu madrigalul de proastă calitate. Eram dezgustat și neliniștit. Aveam o părere mai bună despre mine. L-am acuzat pe Raoul Cérusier că operase o supărătoare întoarcere... M-am pomenit chiar gîndindu-mă că toate metamorfozele în profunzime pe care crezusem că le descopăr înlăuntrul meu puteau fi foarte bine doar o iluzie agreabilă, datorită lui Renée. Nu eram decît un amant docil, gata să mă văd și să fiu așa cum mă vroia o femeie îndrăgostită, dar abilă și voluntară.

Pe peronul metroului, unde ajunsesem cufundat în gînduri, m-am oprit în fața cîntarului automat și m-am contemplat îndelung în oglinda fixată în partea superioară. Temerile mele îmi păreau, din păcate, justificate. Acești ochi frumoși, imploratori, îi mai văzusem la anumiți oameni pe care-i rodea dorința de a plăcea, dorință care-i împingea la minciuni de tot felul. Am pierdut prima garnitură de metrou și lîngă mine, cîțiva călători păreau mirați de interesul exagerat pe care-l arătam propriei mele imagini. Am întîlnit în

oglindă privirea insistentă a unui slujbaș de la metrou și, pentru a-mi justifica îndelungata acaparare a cîntarului, introdusei o monedă în aparat. Am constatat că slăbisem șase sau șapte kilograme, fără îndoială din cauza grijilor și emoțiilor provocate de metamarfoza mea. Pe moment, n-am dat atenție faptului. O altă garnitură sosea. Cînd m-am așezat, mi-am amintit de kilogramele pierdute și, brusc îmi veni ideea că mi se schimbase nu numai chipul, ci și corpul, brațele, picioarele, inima, plămînii, creierul, degetele, sistemul nervos, — astfel că, din Raoul Cérusier, nu-mi mai rămînea decît iluzia de a-l continua.

Mi-am privit mîinile. Nu păreau să se fi schimbat. Erau aceleași mîini scurte, cu degete pătrate. Stînga mai avea încă cicatricea pe care i-o arătasem lui Julien Gauthier. N-am vrut să cedez în fața acestui mic argument și-am mîncat în grabă pentru a mă întoarce cît mai repede acasă. În fața oglinzii, am observat că talia și umerii mi se îngustaseră, dar lucrul nu era surprinzător de vreme ce slăbisem șase sau șapte kilograme. Nu prea aveam obiceiul de a mă cerceta astfel în oglindă, sau o făceam distrat și în treacăt. Mi se păru, totuși, că-mi amintesc de o aluniță, care acum nu mai era. Totuși nu eram absolut sigur că o avusesem înainte, și dealtfel, mă sforțam să întrețin îndoiala în cugetul meu, rezervîndu-mi poate latitudinea de a adopta una sau cealaltă dintre personalități, după cum îmi va conveni. În mine se dădea încă o luptă lăuntrică, în clipa cînd Renée urcă în apartamen-

tul meu, după ce copiii plecară la școală. Purta o rochie nouă, foarte drăguță, și nu m-am putut împiedica să mă gîndesc că o fi costat, probabil, o sumă frumușică. I-am spus că-i stă bine. Ea rîse, mulțumită dar deloc veselă și, ghemuindu-se la pieptul meu, murmură :

— Aș vrea așa de mult să fiu frumoasă ! Mi-e teamă, a și început să-mi fie teamă. Mi se pare că nu faci altceva decît să treci, că nu te-ai instalat definitiv aici, că ești plin de incertitudini în ceea ce te privește și în ce privește tot restul. N-am dreptate, spune ?

— Nu, Renée, n-ai dreptate. Sînt ceea ce s-ar putea numi contrariul unui om neliniștit. Am o stabilitate de caracter și de sentimente, un echilibru de care uneori mi-e rușine. Fără îndoială, însă, că în mine s-a schimbat ceva de cînd te cunosc, Renée, ceva ce îmi marchează viața și atitudinile. E adevărat că sînt neliniștit, dar e o neliniște care corespunde exact neliniștii tale. Și mie mi-e teamă. Îmi spun că viața ta...

Ea nu mă lăsă să termin fraza. Oh, nu, nu nu,... și, îndurerată, izbucni în plîns. Îi spuneam nu, sufletul meu, nu trebuie să plîngi. Lacrimile ei îmi udau obrajii, mîinile. Eram tulburat la culme. Îi sorbeam lacrimile. Iubita mea, sufletul meu, dulceața mea, îi murmuram la ureche.

— Roland, iartă-mă, te rog, am fost nefericită. De azi-noapte începînd. Ți-am telefonat, iartă-mă, Roland, ți-am telefonat și nu te-am găsit.

— Cum ? Tu erai ? De două ori, nu-i așa ? Prima dată am crezut că visez. A doua oară, încă adormit, am ajuns prea tîrziu. Doamne, scumpa mea, dac-aș fi știut ! Dar ar fi trebuit să știu, oh, sigur, ar fi trebuit să știu !

— Te rog, nu care cumva să crezi că te-am sunat ca să văd dacă ești acasă la ora unu noaptea. Îți jur că nu. Eram tristă, aveam nevoie să-ți aud vocea, oh, Roland, voiam să te aud rostindu-mi numele ! Azi-dimineață îmi venea să plîng și peste toate astea, a mai venit și scrisoarea.

— O scrisoare ? Mă sperii !

— Nu, să nu te neliniștești, nu-i nimic. O scrisoare de la București, fără importanță, patru pagini insipide, care nu spun nimic, dar am simțit trecînd o umbră, o amenințare. Să nu crezi că întoarcerea lui o să ne împiedice să ne vedem. Nici nu poate fi vorba de așa ceva și, cînd spun amenințare, nu mă gîndesc decît la mine, la întoarcerea lui în viața mea, în fiecare zi a vieții mele. Dacă ai ști, dacă l-ai cunoaște ! Aș fi vrut să nu-ți vorbesc deloc despre el, dar simt că-mi plesnește inima, nu mai pot să tac. Este o ființă odioasă, detestabilă. Ba nu, exagerez, nu spun adevărul. Nici odios, nici detestabil, nici măcar pe de-a-ntregul stupid, trebuie să-i recunosc și unele calități. Bădăran, asta e. Bădăran și necioplit. Și nici măcar nu bănuiești că-i așa. Dealtminteri, nu simte nimic, nu ghicește nimic. Pentru el, nu există decît evidențele solide, sentimentele foarte clare. Îi scapă tot ce nu poate fi exprimat și încă multe altele. Unde am putut

găsi forța și răbdarea de a trăi alături de un om atît de mediocru? Poate numai cu speranța, cu presimțirea întîlnirii noastre. Ce crezi, Roland?

— Se prea poate, Renée. Da, asta trebuie să fie. Femeile au adesea presentimente de felul acesta. Dar să știi că și bărbații.

— Iubitul meu, ești frumos, ești rafinat, ai suflet nobil, poți să înțelegi. Ție pot să-ți spun tot. Cu tine sînt lipsită de pudoare, vorbesc, plîng, iarăși vorbesc, sînt tot timpul Renée a ta. Ce ciudat! E suficient să fii aici și simt nevoia să fiu clară, simplă. Și nici nu-mi știi cealaltă față de femeie casnică, tristă, de mic-burgheză înțepată, vanitoasă, și avară, de soție a unui bărbat, ce mai. Dar sînt așa pentru că trebuie să mă apăr. Bădăran, îți spun, e bădăran. Privește orice lucru ca pe ceva comestibil. În ajunul plecării la București mînca, la prînz, un caltabaș. A zis, cu un plescăit: „O bucată bună de caltaboș e ceva foarte bun ce să mai vorbim". Dumnezeule, nu-i fac vreo vină că-i place caltaboșul și că o spune chiar și plescăind. Dar de ce, de fiecare dată cînd e pe punctul de a deschide gura, trebuie să mă aștept la o frază de genul ăsta? Cel mai rău e, poate, faptul că fiind necioplit și obraz gros, nu i se poate totuși reproșa nimic serios. Jovial și conștiincios, e un tată bun și un soț bun. Face ce poate ca să-mi fie pe plac, nu pot să spun nimic. Dar tocmai asta mă tortu-rează, căci dacă sufăr din cauza atențiilor unui om ireproșabil, pe cine să mustru dacă nu pe mine însămi? Nu pot decît să mă acuz de

oroarea mea, de umilitoarea, de înjositoarea mea oroare. Un bărbat poate foarte bine să se înșele în alegerea partenerei, să trăiască cu ea, să sufere din cauza asta, dar totuși s-o suporte. Pe cînd o femeie care nu iubește un bărbat, îl îndură. Și asta murdărește, și nu există posibilitate de răscumpărare. Mi-e rușine de el, mor de rușine în fața ta, dar mi-e mai rușine de mine, care m-am înșelat. Uită-te la mine, disprețuiește-mă. Aș fi trăit ani în șir încercînd să mă obișnuiesc și să trag foloase din greșeala mea. Abia dacă îndrăzneam să-mi mărturisesc mie însămi ura și înstrăinarea pe care acest om mi le-a inspirat întotdeauna. Și totuși așa e, îl urăsc, îl urăsc!

— Nu trebuie să exagerezi, Renée.

— Da, știu bine, cazul meu e banal, e cazul clasic al femeii care crede că și-a ratat viața și care visează un alt destin, mai frumos și mai demn de ea. Îți dau dreptate că e destul de comic. Ar putea fi ținta săgeților unor oameni de spirit. Dar cînd ești foarte bun și foarte indulgent, te mulțumești să zîmbești: nu trebuie să exagerezi:

Renée avu încă o criză de plîns. De data asta, m-am simțit mai puțin bun și mai puțin compătimitor decît prima dată. Totuși, am făcut tot ce-am putut ca s-o consolez. Fără giugiuleli, ci cuvinte grave, analizînd, puțin pedant, cazul, ceea ce îi flata durerea. Îi înțelegeam tristețea, o resimțeam și eu, căci cunoșteam genul de bărbat din cauza căruia avea de suferit. Cu o delectare amară, am schițat un portret destul de asemănător. Pînă la urmă, era

portretul unui om cumsecade. Renée era de acord, dar îşi lua revanşa dezvăluind trăsăturile ridicole ale personajului, care devenea amuzant de-a binelea. M-am lăsat atras în joc şi rîdeam amîndoi. Simţeam că nu mai aveam realmente nimic comun cu bietul Cérusier.

Pe la cinci şi jumătate, înainte de a coborî la etajul patru, ochii i se umeziră din nou, gîndindu-se la ziua următoare, care era duminică. Copiii nu se vor duce la şcoală şi-i vor răpi toată după-amiaza. O zi fără să mă vadă. Era îngrozitor. Mi-a propus, timidă, să vină la mine după plecarea bonei, cînd copiii vor fi adormit. La aceste cuvinte, conştiinţa mea de tată se revoltă şi, brusc foarte Cérusier, i-am spus nu, niciodată, să-ţi laşi copiii, singuri, se poate întîmpla orice. Dar am adăugat :

— Dacă vrei, iubita mea, Renée, o să cobor eu la tine.

Şocată, mai întîi tresări, apoi acceptă cu ochii strălucind. Perspectiva de a mă introduce clandestin în propria mea locuinţă făcu să mi se-nfioare pielea şi sufletul.

După plecarea lui Renée, m-am apucat să-mi aduc la zi corespondenţa de afaceri, ceea ce mă ţinu în casă pînă tîrziu. Era opt şi jumătate cînd am coborît la cafeneaua *Manière*. Sarrazine, la care nu mă mai gîndisem de o săptămînă, se afla acolo, însoţită. Văzîndu-mă intrînd, îmi zîmbi bucuroasă, iar eu i-am răspuns printr-un zîmbet discret, aproape distant. Întîlnirea mă deranja. Mă gîndeam numai la Renée, la drama de a mă strecura ca un străin în propria-mi casă, în seara următoare, iar întoarcerea Sarrazinei — care nu mă lăsa indiferent — îmi tulbura emoţiile. La masa ei, conversaţia era animată. Participa şi ea la conversaţie fără să mă privească, plină de o însufleţire şi o veselie care mă făceau aproape gelos. Mi se păru mai frumoasă decît în prima seară cînd cinase la aceeaşi masă. Chipul ei frumos, cu trăsături puţin cam masculine, îmi apărea într-o lumină mai blîndă, mai difuză, şi ochii ei negri, ca antracitul, aveau o strălucire mai duioasă. Purta o rochie de stofă groasă, de lînă, de un albastru-închis şi moale, cu nasturi de metal pînă la gît, mulîndu-i pieptul şi mişcîndu-se în ritmul respiraţiei. M-am gîndit mult după aceea şi am descoperit că una din calităţile care o făceau atît de seducătoare era curăţenia, care părea a fi o virtute proprie corpului ei, mai degrabă decît rezultatul unor îngrijiri atente.

Începusem să mănînc, cînd veni să se aşeze în faţa mea. Cu bărbia sprijinită în podul palmei, îmi spuse cu vocea ei puţin răguşită, privindu-mă drept în ochi :

— Aşadar, iată-te. M-ai părăsit cam brusc în prima seară cînd ne-am întîlnit. Asta m-a supărat. Nu voiam să te mai văd. N-am venit la întîlnirea de-a doua zi. Am plecat apoi într-o călătorie şi, acolo, m-am gîndit la dumneata. Eram fericită, dar mi-era teamă că n-o să te mai găsesc. M-ai aşteptat şi dumneata ? Te-ai gîndit la mine ?

— Sarrazine, ce frumoasă eşti !

— Uită-te la masa mea, e o tînără brunetă chiar în faţa dumitale. Într-o seară, la miezul

nopții, m-am dus în camera ei ca să-i spun. Să-i spun că eu sînt Sarrazine și că te iubesc. Am vorbit despre dumneata ca despre un logodnic. N-aveam adresa dumitale, dar ți-am scris scrisori pe care le-am rupt, scrisori ca la șaisprezece ani. Ce schimbată mă simt ! Anne spune că par mai tînără. E adevărat ? Nu spui nimic. M-am întors ieri din călătorie. Plec din nou, în seara asta, pentru cinci zile. Mă întorc cel mai tîrziu joi seara. Vrei să ne vedem joi seara ? la ora opt ? unde ? Bine, la *Junot*. Te iubesc.

X

Primisem aproape cu ușurare acest răgaz de o săptămînă pe care mi-l lăsa călătoria Sarrazinei. În timpul scurtei noastre discuții, făcuse aluzie la un interval de două ore care-i rămîneau între sfîrșitul cinei și momentul plecării la gară. Aș fi putut să-i cer să-mi acorde aceste două ore. Știam că nu m-ar fi refuzat, dar n-am zis nimic. Înainte de a se întoarce la prietenele ei, îmi șoptise aplecîndu-se peste masă : „Nu se vede deloc că ai fi bucuros, dar nu vreau să-mi fie teamă. În timpul călătoriei, o să-mi amintesc aerul dumitale rezervat și o să mă liniștesc gîndindu-mă că întîlnirea noastră este un lucru foarte serios pentru dumneata". La drept vorbind, această aventură nu avea încă mare importanță în ochii mei, dar știam că va avea în ziua în care va începe

cu adevărat. Nemaiavînd o soție, în fața căreia să roșesc din cauza unei minciuni, n-aveam nici o îndoială că mă voi lăsa domesticit de Sarrazine. Mă simțeam cu atît mai dezarmat cu cît în felul acesta urma să am motive solide să uit de Renée și de copii. De aceea, nu eram prea nerăbdător să-i cad în gheare. Nu mă gîndeam să nu mă duc la întîlnire, dar speram, vag, într-un nou răgaz.

Dealtfel, eram extrem de preocupat de cealaltă întîlnire fixată cu Renée, pentru seara următoare. M-am gîndit la asta toată ziua de duminică. Dar în ultimul moment, mă aștepta o deziluzie. Întorcîndu-mă seara acasă am găsit sub ușă un bilet de la Renée, în care-mi scria că o verișoară de-a ei, de la Blois, venită pentru cîteva zile la Paris, se instalase la ea în apartament. O primise întotdeauna cu plăcere și nu era posibil s-o trimită la hotel. În zilele următoare, Renée putu cu greu să-și facă puțin timp liber. Verișoara Janette, care o iubea mult, n-o părăsea aproape deloc. I-am telefonat unchiului Antonin, să vină s-o ia la Chatou măcar pentru douăzeci și patru de ore. Dar mașina era, după expresia lui, într-o perioadă de năpîrlire și nu-l lăsa inima să plece de la crescătoria lui atîta timp cît motorul, roțile, caroseria, desfăcute și risipite peste tot, reclamau toată grija lui. Cu mintea aiurea, se arătă prea puțin interesat de preocupările mele.

Un bilețel de la Renée mă anunță că marți după-amiază, urmînd să-și însoțească verișoara la magazinul *Bon Marché*, va face în așa fel

încît să se piardă în mulțime și să mă întîlnească la o cafenea de pe srada Sèvres. Cînd sosi la întîlnire, trecuse de cinci. Îi fusese foarte greu să înșele afectuoasa vigilență a verișoarei Janette, care o descoperise de două ori în mijlocul mulțimii. Cum așteptarea mi se păruse lungă, dispoziția mea era destul de proastă și nu-mi plăcu deloc faptul că-și cumpărase o haină de panteră. Cu un an în urmă, trebuise să fac pe dracu-n patru ca s-o conving să primească o haină de astrahan, căci i se părea o cheltuială nebunească și inutilă. Pînă la urmă, se resemnase și o alesese pe cea mai ieftină. Costase probabil mai puțin decît această jachetă trei sferturi de panteră, care îmi păru de cea mai bună calitate. Era foarte elegantă, dar nu i-am spus-o deși mă flata interesul pe care-l stîrni intrarea sa printre consumatorii din cafenea. Cu un aer distant, am ascultat văicărelile ei cu privire la verișoara Janette.

— E tîrziu, am făcut după un timp. Dacă vrei, hai să ne plimbăm puțin.

Mergeam în tăcere pe strada Sèvres, Renée rănită de răceala mea și eu de asemenea. Ridică spre mine ochii, pe care-i ghiceam îngrijorați, dar m-am prefăcut că nu observ. Pe strada Dragon, mă luă de braț și-mi spuse timid, cu un ușor tremur în voce :

— Roland, te-am supărat ? Iartă-mă, te rog.

— Nu, nu m-ai supărat. De ce să mă fi supărat ?

Decepționată și jignită de acest refuz de a mă lăsa înduplecat, Renée nu răspunse. Strada

era întunecoasă, cu puțini trecători. Un orgoliu prostesc m-a oprit s-o strîng în brațe și să-i alin supărarea. Îi simțeam mîna tremurînd pe brațul meu. Plimbarea mai continuă cîteva minute, într-o tăcere dureroasă. Ajunsesem aproape de o stație de autobuz de pe bulevardul Saint-Germain cînd Renée, strîngîndu-mi mîna într-ale ei, ridică spre mine chipul răvășit de teamă :

— Roland, îmi spuse, nu s-a terminat, nu-i așa ?

— Cum de-ți trece prin minte una ca asta ? Am fost prost și nedrept. Pedepsește-mă, dar nu te mai teme. Cînd faci să sufere o ființă dragă și cînd ai văzut în ochii ei o spaimă atît de mare, trebuie s-o iubești toată viața.

Chipul i se lumină. Sărută mîneca pardesiului meu și, sprijinindu-și capul de umărul meu, zîmbi fericită. Călătorii care coborau în stație dintr-un autobuz priveau această bucurie atît de pură și, printre ei îl recunoscui exact cînd ajungeam în dreptul lui, pe Julien Gauthier. Mă văzu și el și mă fixă cu o privire aspră și insistentă. Întîlnirea mă sperie puțin. Căci putea face să renască în mintea lui Julien periculoasa bănuială trezită de confidențele mele. Intimitatea cu Renée și faptul că nu făceam nici un efort s-o ascundem nu numai că-l stîrneau, probabil, mai mult împotriva mea, dar îi mai sugerau și faptul că n-aveam motiv să ne temem de soț. De aici, pînă a presupune că-l făcusem să dispară, nu mai era decît un pas. Știindu-mă amantul lui Renée, nebunia mea îi apărea cu siguranță în-

tr-o lumină nouă. Putea foarte bine s-o interpreteze ca fiind un subterfugiu inconștient al unei voințe criminale. Toate aceste gînduri nu durară decît cîteva fracțiuni de secundă. Renée nu văzuse nimic și nici măcar nu știa unde se află. O făcui să grăbească pasul, dar Julien Gauthier, îndoindu-se probabil c-o văzuse pe soția lui Cérusier la brațul meu, ne depăși, întoarse capul și ne examină fără jenă, cu o privire amenințătoare și îngrijorată. Păru să ezite dacă să-i vorbească lui Renée sau nu și cred că numai sentimentul de antipatie pe care soția mea i-l inspirase întotdeauna l-a oprit s-o facă. Îl recunoscuse și ea. Dînd drumul brațului meu, a murmurat speriată : „Un prieten de-al soțului meu. Ai văzut cu ce insistență ne-a privit ? Ce bădăran ! Întotdeauna l-am ținut la distanță, și acum se răzbună". Într-adevăr, Renée se purtase întotdeauna cu el și cu toți amicii mei dinainte de căsătorie cu o ostilitate de principiu, presimțind pericolul pe care-l reprezentau aceste vechi camaraderii, care pot să trezească și la cel mai docil dintre soți amintirea libertății pierdute. Dealtfel, Julien nu făcuse niciodată nimic pentru a învinge această rezistență, căci soția mea îl agasa aproape vizibil, chiar de la începuturile căsătoriei noastre, și ajunseseră destul de repede să se deteste reciproc. Acesta fusese și motivul — cum am aflat mai tîrziu — care-l oprise să se ducă la ea, chiar în ziua în care crezusem că-i pot încredința secretul meu.

Atitudinea lui Renée și neliniștea pe care i-o provoca această întîlnire mă mirară. Din cî-

teva cuvinte care-i scăpară, înțelesei că se temea grozav de o indiscreție din partea lui Julien. Și totuși, cu numai cinci minute înainte, ar fi acceptat cu indiferență să-și vadă căminul distrus, în schimbul unui singur cuvînt de-al meu care s-o liniștească. Mi-am zis că era sfîșiată între rolul de soție și cel de amantă, ca și mine între cele două personaje ale mele, și-am tras concluzia că primul venit putea descoperi în el însuși tot ce-mi revelase mie metamorfoza. În acest timp, Julien mergea cu cîțiva pași înaintea noastră pe strada Saints-Pères, unde îl urmasem ca să-i arăt că n-aveam de ce să mă tem de el. Se întorcea din cînd în cînd și, văzîndu-ne mergînd unul lîngă celălalt la o distanță corectă, putea să creadă că uitarea de sine de adineaori nu fusese decît o aparență. Din ce în ce mai nervoasă, Renée mă luă pînă la urmă la rost :

— De ce ne-am luat după el ? E ridicol, s-ar zice că te străduiești să-l provoci !

Am vrut să-i explic calculul meu, dar nu mă lăsă.

— Firește, nu asculți decît de fantezia ta, fără să-ți pese de urmările pe care le-ar putea avea această întîlnire. Tu ești liber, în timp ce eu am un soț, am copii. Nu e obligatoriu să te intereseze, totuși e viața mea.

— Nu te enerva, Renée. Ar putea să te audă și să creadă că e vorba de o ceartă între îndrăgostiți.

Am rîs sec, cum se rîde la teatru pentru a spori aciditatea unei replici. Renée, îngrijorată și indispusă, nu-mi sesiză intenția. O cotirăm

pe strada Jacob, pierzîndu-l din vedere pe Julien. Mi-a spus, cu un zîmbet tandru : Dragul meu, am fost rea. I-am răspuns : Nu, ești doar lipsită de artificialitate, asta-i tot. Oh, Roland, nu vrei să înțelegi ! Ba da, înțeleg de minune. Și așa mai departe, pînă la șase și jumătate. Pentru mine, adevărata dramă a început către ora nouă seara, în singurătatea apartamentului meu, cînd mi-am pus întrebarea ce avea de gînd să facă Julien Gauthier. Dacă se hotăra să anunțe poliția, eram pierdut. Fără îndoială că nu s-ar putea dovedi că-l omorîsem pe Cérusier, și eram ferm hotărît să neg confidențele pe care i le făcusem lui Julien. Dar n-aveam nici o stare civilă și pe nimeni care să garanteze pentru mine. Actele false pe care mă gîndisem să mi le procur n-ar servi la nimic într-o asemenea împrejurare. Mă mai liniștii la gîndul că Julien credea că are dovada că prietenul său e plecat la București. Se temea, probabil, că la întoarcerea din călătorie Cérusier ar putea fi în pericol de moarte și poate că în seara asta bănuiala devenise certitudine. Dar nimic nu-l îndreptățea să creadă că asasinatul fusese săvîrșit. Rațional, se putea presupune că se va limita la a aștepta întoarcerea lui Raoul, pentru a-l preveni imediat. Poate chiar îi va scrie. În orice caz, dacă anunța poliția, nu va îndrăzni să menționeze trădarea lui Renée, pentru a argumenta niște simple bănuieli. Va trebui deci să se mulțumească să raporteze discuția noastră de la cafenea și să furnizeze o descriere destul de vagă a persoanei mele. Poliția va face o anchetă la mine la

birou, va telefona la consulatul României, unde avusesem grijă să-mi vizez pașaportul, și orice suspiciune eliminată, va clasa afacerea. Cum absența lui Cérusier se va prelungi anormal de mult, va trebui ca, într-o bună zi, să se redeschidă dosarul. Dar, pînă atunci, voi avea timp să iau măsuri. Am dormit foarte prost. Mi-am petrecut o parte din noapte imaginîndu-mi arestarea și, mai ales, interogatoriul meu. — „Deci, îmi spunea comisarul, te-ai născut în localitatea X... la 1 iunie 1900. Bine. Părinții erau ceasornicari în acest oraș. Așa este, da ? — Da domnule comisar. — Iar minți. Nu figurezi nici în orașul X, nici în Y și nici în Z în registrele stării civile. M-am săturat de minciunile dumitale. Brigadier Lefort, ia-l și fă-l să-și declare adevărata identitate. — Domnule comisar, vă spun tot. Am suferit o metamorfoză. — O metamorfoză ? Foarte interesant. Totdeauna m-au pasionat metamorfozele. — Da, într-o zi mi s-a schimbat înfățișarea, așa, deodată, și am luat chipul unui alt om. Nu mai puteam pretinde că sînt Raoul Cérusier. A trebuit deci să-mi schimb și numele. — Ce ciudat ! Brigadier, vino mai aproape. Poate prietenul nostru o să aibă nevoie de dumneata. Așadar, ți s-a schimbat înfățișarea. Trebuie să fi fost foarte nefericit. — Bineînțeles, domnule comisar, gîndiți-vă ce răsturnare a survenit în viața mea. Fii liniștit, tinere, necazurile dumitale vor lua sfîrșit. O să fii bine îngrijit. Cunosc un stabiliment unde doctorii sînt specialiști în metamorfoze. — Nu ! Lăsați-mă să

plec! Nu vreau! Vreau să plec! Nu, nu, nu! — Brigadier cămaşa de forţă."

Această noapte de coşmar mă făcu să mă trezesc cu o stare de nelinişte şi de nervozitate care explică poate strania mea purtare faţă de Lucienne din acea dimineaţă. Munca mea îmi oferea, acum, un motiv, sau în orice caz, un pretext de a mă duce în fiecare zi la birou. Cînd intram acolo şi, în general, cînd mă gîndeam la munca mea, îmi promiteam să păstrez faţă de Lucienne o atitudine care să mă înalţe în ochii ei, dar, în prezenţa ei, dorinţa de a plăcea era mai puternică şi mă întorceam, fără să vreau, la acele mici trucuri abile care mă puneau în postura de protejat. Această dorinţă de a plăcea putea fi scuzată. Era şi dorinţa de a regăsi dragostea şi prietenia unei femei. Simţeam realmente nevoia de a fi protejat împotriva izolării. Această fată frumoasă şi cinstită, cu ochi luminoşi, iradia o forţă şi o blîndeţe care te invitau să te refugiezi lîngă ea, să găseşti salvarea în braţele ei. Totuşi, atitudinea ei din ce în ce mai rezervată, mergînd adesea pînă la răceală, nu mă încuraja deloc la mărturisiri. Mă încumetam să-i spun, cu ochii înotînd în lacrimi, Dumnezeule, ce fermecătoare eşti! sau, citind amîndoi aceeaşi hîrtie, îmi lipeam capul de capul ei sau, sub masă, genunchii. De fiecare dată mă punea imediat la punct pe un ton sec care mă umilea.

În dimineaţa aceea n-am văzut-o pe doamna Lagorge în spatele ghişeului. Am spus, ia te uită, doamna Lagorge nu-i aici? A telefonat cineva din partea ei, chiar adineauri, să-mi

spună că nu se simte bine, a răspuns Lucienne. Faptul că eram numai noi doi singuri mă emoţionă. M-am gîndit imediat la mărturisiri cu glas tare, la vehemente declaraţii pasionate, ca un acord de orgă, care să mături orice rezistenţă. O făceam, însă, în joacă. Pe un ton sobru, am informat-o asupra motivului care mă adusese la birou. Era vorba de un client care ezita şi căruia ar fi trebuit să i se facă un preţ puţin sub limită. Numai ea putea să decidă. Schimbarăm păreri în legătură cu această problemă. Eram amîndoi în picioare în mijlocul camerei. Pledam pentru importanţa afacerii, dar nu cu mare entuziasm, căci eram prea preocupat de Lucienne, de chipul ei senin şi serios, de trupul ei atletic cu parfum adolescentin. Ea îşi scormonea mintea, în căutarea unui precedent pe care să se bazeze, şi efortul de a se concentra o făcea să strîngă din buze şi să se încrunte. Tot privind-o, mă montam din ce în ce. I-am prins obrajii în palme, sărutîndu-i în neştire şi murmurînd cuvinte pline de ardoare, dar ea mă respinse brutal, cu privirea încărcată de mînie. Vocea, în schimb, îi era calmă cînd îmi spuse:

— Eşti complet idiot.

— Lucienne, te iubesc. Te rog, ascultă-mă. Căsătoreşte-te cu mine.

— Imposibil.

— Lucienne, înţelege-mă. Te-ai supărat. Ştiu, sînt neîndemînatic şi reuşesc să mă fac detestat de toţi. Nu spune că e imposibil.

Nu-mi răspunde fără să te gîndești sau dintr-o pornire a mîniei. Tu ești toată viața mea.

— Îți răspund fără mînie de data asta : imposibil.

Tonul era categoric. N-aveam de ce să mai stărui, dar eram prea plin de sentimente mari și iubirea mea mi se părea un lucru foarte frumos. Nu puteam accepta acest refuz brutal, chiar de la început. Îmi trebuia măcar o discuție patetică, ceva care să dea consistență înfrîngerii mele. Profitînd de absența doamnei Lagorge, am început să mă vait în gura mare că viața mea era zdrobită și că fusesem nebun să cred că destinul se putea răzgîndi. Condamnat la nenorocirea singurătății, care îi strînge la piept pe toți monștrii neobișnuiți de felul meu, iată ce eram. Eu, cel atît de mulțumit să trăiesc, blestemai ziua în care mă născusem. Lucienne nu scotea o vorbă. În speranța de a provoca o discuție, i-am reproșat că-și bătuse joc de mine, că făcuse totul pentru a încuraja dragostea mea, cînd, de fapt, căuta un mijloc să mă bruftuiască. Exasperată, se îndreptă spre ușă.

— Te dezgust ?

— Da, puțin, îmi spuse înainte de a trece în camera cealaltă.

Tonul disprețuitor cu care pronunțase aceste cuvinte mă scoase din sărite. Probabil că, în acel moment, se făceau simțite urmările nopții mele de disperare și coșmar. O furie de brută, care îmi lăsa totuși atîta luciditate încît să înțeleg josnicia arătării mele, mi se urcă la cap ca alcoolul. M-am repezit după ea, aproape

să scot ușa din țîțîni. Lucienne ședea cocoțată pe masa ei de lucru, cu picioarele atîrnînd, cu capul întors spre fereastră. M-am apropiat de ea și i-am spus, de data asta fără a striga, dar cu o voce înecată de furie :

— Te dezgust ? Dar Cérusier, el nu te dezgusta, nu-i așa ? El îți plăcea, nu ? Mi-a povestit tot la Le Bourget. Cincisprezece zile a durat legătura voastră. Mi-a spus tot. Într-o zi ca asta, cînd Lagorge nu era aici. Îți petrecuseși dimineața în biroul lui, clasînd hîrtiile și te-a luat în brațe de mai multe ori. La ora prînzului, ți-a șoptit la ureche : „O să încui ușa de la intrare cu cheia“. Te-ai înroșit de emoție, de fericire. Îți spun că mi-a povestit tot.

Lucienne mă privi la început buimăcită, apoi chipul i se înăspri și-am crezut că o să mă pălmuiască, dar întoarse din nou capul spre fereastră. O vedeam clipind des și strîngînd din dinți străduindu-se să-și rețină lacrimile. Prezența mea n-o mai ofensa, iar cuvintele mele nu-i mai răneau orgoliul. Ceva se prăbușise în ea, iar sufletul îi era rănit de moarte. Mi-am dat seama de asta, dar voiam să-i văd lacrimile țîșnind. Așteptam această mărturisire cu un sentiment de aprigă gelozie, amestecat însă cu un altul, de recunoștință și admirație. Dar furia de a distruge, de a murdări, era mai puternică.

— Pot spune că nu m-a scutit de nici un detaliu. Călătoria lui de afaceri la Nancy, unde l-ai însoțit atunci cînd pentru doamna Lagorge erai, chipurile, bolnavă. Cele două zile petrecute acolo. Cele două nopți. Se pare

că aveai o pijama albă încîntătoare. Bătrîne — îmi spunea Cérusier — știi cum e el, cam vulgar — bătrîne, ai fi zis că-i Albă-ca-Zăpada. N-am să-ți repet tot ce mi-a spus, de exemplu, ceva în legătură cu o pereche de ciorapi în prima dimineață la Nancy, sau de o anumită plimbare cu taxiul. N-aș putea s-o fac. Eu n-am norocul să știu să mă fac iubit. Eu nu sînt decît un bădăran, un om de nimic, dar mai există încă lucruri sfinte pentru mine. Te asigur însă că pentru Cérusier așa ceva nu există. Mi-era rușine pentru el și eram trist pentru tine, deși nu te cunoșteam încă. Ce revărsare de amănunte picante ! Și, totuși, nu eram decît un vag camarad, pierdut din vedere de zece ani. Ah, ce rău îl cunoști !

Ea plîngea, cu fruntea sus, cu ochii larg deschiși. Lacrimile îi curgeau pe obraji și cădeau pe gulerul scrobit al bluzei, formînd mici umflături.

— A mers pînă la a-mi spune care au fost primele tale cuvinte, atît de frumoase, după ce ați făcut dragoste : „Ochii tăi..."

Lucienne scoase un oftat, apoi un geamăt abia auzit, un geamăt de copil rănit. Mîna ei mare atîrna descleștată, ca și cum n-ar mai fi avut nimic de reținut și ar fi lăsat viața să se scurgă. Am simțit inima rupîndu-mi-se în piept. Am căzut în genunchi, cerîndu-i iertare.

— Să nu mă crezi ! Raoul n-a spus niciodată nimic. Îți jur ! Am să-ți spun tot într-o zi. Am să-ți scriu cum am ajuns să știu toate astea, dar să fii sigură că Raoul nu mi-a spus

nimic niciodată. Ah, Lucienne, acum nu mă crezi, nu poți să mă crezi, și totuși acum spun adevărul !

— Pleacă, murmură Lucienne. Lasă-mă singură.

M-am ridicat și-am ieșit fără zgomot, mergînd de-a-ndăratelea. Eram disperat și mă năpădise o asemenea oroare față de purtarea mea, față de mine, încît am început să alerg pe stradă, ca și cum aș fi vrut să mă depărtez cît mai mult de această fiară hidoasă, care crescuse în mine. În goana mea, m-am lovit de un soi de hercule în pulovăr care, cu o singură mînă, mă apucă de braț și mă răsuci pe loc : „Hei, artistule, ar trebui să te porți mai politicos". Fără să-mi pese de direcție, și tot alergînd, am făcut cale-ntoarsă și m-am oprit în fața imobilului unde se afla biroul meu. Îmi venise o idee care mă îngheță de spaimă. O lăsasem pe Lucienne într-o asemenea stare de deznădejde, și-i golisem sufletul de un sentiment atît de plin, încît mi se părea că frumosul ei echilibru înnăscut nu va rezista și se va sinucide. Voiam să urc la ea și nu îndrăzneam. Rușinea și teama că prezența mea odioasă ar fi putut să-i întărească hotărîrea mă pironeau în loc. Îngrijorarea mea era probabil vizibilă, căci zdrahonul peste care dădusem adineauri și care tocmai ajunsese în dreptul meu mă interpelă din nou, de data asta cu oarecare simpatie. „Domnul are necazuri ?" zise el fără să aștepte răspuns. După cîteva minute de

ezitare, m-am hotărît să recurg la subterfugiul de a-i telefona de la Bucureşti.

— Alo ! Doamna Lagorge ?

— Nu, îmi răspunse o voce gîtuită pe care am recunoscut-o cu greu.

— Lucienne ? Cérusier la aparat. Îţi telefonez de la Bucureşti, unde m-am întors după o călătorie la Sofia. Ce faci, bine ?

— Da, mulţumesc.

— Nimic nou la birou ? Afacerile merg ? Şi cel nou, face treabă ?

— Da, face treabă.

— Lucienne, ai o voce ciudată. S-ar zice că eşti cam supărată. Ţi-am telefonat fiindcă aveam chef să-ţi vorbesc, să fim împreună.

Am auzit un suspin în aparat, apoi o bîlbîială.

— Lucienne, plîngi cumva ?

— Eu ? Nu. Apropo, prietenul dumneavoastră, domnul Colbert, a fost adineauri pe aici să mă întrebe dacă ar putea să acorde, în mod excepţional, o reducere de preţ unui client nou.

Îmi expuse problema detaliat şi-am profitat pentru a o atrage într-o discuţie de ordin profesional. Lucienne părea să-şi mai fi uitat necazul, iar vocea îi devenea din ce în ce mai limpede. Pînă la urmă i-am spus :

— Te iubesc atît, încît trebuie să-ţi dau dreptate. Fă cum crezi că-i mai bine. Dar jură-mi că n-ai să mă uiţi.

— Doamne, asta pot să jur cu siguranţă.

Acest suspin, care îmi păru deosebit de tandru, servi drept încheiere, pentru că întrerupsei intenţionat convorbirea. Aş fi suportat foarte greu s-o aud spunîndu-mi că mă va iubi întotdeauna, orice s-ar întîmpla. Dealtfel, nimic nu mă îndreptăţea să cred că ea ar fi spus asemenea cuvinte, şi tonul cu care-mi vorbise putea fi la fel de bine interpretat în cu totul alt sens. Dar de cînd o sedusesem pe soţia mea, mă simţeam al dracului de intuitiv, în special în ce priveşte latura sentimentală.

După-amiază, avînd treabă în centru, n-am rezistat să nu mă învîrtesc în raza imobilului unde se afla biroul meu. Eram obsedat de trista mea aventură din acea dimineaţă, deşi nu-mi mai era teamă pentru Lucienne. Am trecut de trei ori prin faţa uşii de la intrare, nedorind deloc să intru, ci doar să-mi calmez obsesia. Ridicolul acestei manevre sfîrşi prin a mă deranja şi, tocmai mă pregăteam să trec pe trotuarul celălalt, cînd l-am zărit pe Julien Gauthier pe un refugiu, în mijlocul străzii, aşteptînd să traverseze. Prezenţa lui în aceste locuri, a doua zi după ce mă văzuse în compania lui Renée, mi se păru alarmantă. Venise adesea să mă vadă la birou şi o cunoştea pe Lucienne, pe care o găsea fermecătoare. Fireşte, îi venise probabil ideea să discute cu ea ce atitudine să adopte faţă de nebun. Într-adevăr, l-am văzut intrînd în clădire, apoi în ascensor şi, cînd acesta începu să urce încet, am intrat şi eu, să mă asigur, de la parter fără riscul de a fi observat, că se opreşte la etajul trei.

XI

Alertat telefonic, unchiul Antonin urma să mă întîlnească în seara aceea într-o cafenea de pe bulevardul Clichy, pe care o alesese chiar el. Eram acolo la nouă și jumătate și, cum nu sosise încă, am preferat să-l aștept cîteva clipe pe stradă. În starea de nervozitate în care mă aflam, cu greu aș fi putut suporta așteptarea șezînd pe o banchetă. Era un frig umed, ceața se aduna în cercuri în jurul becurilor. Mă plimbam în sus și în jos pe trotuarul care, neavînd nimic de oferit curiozității noctambulilor, nu mai era aglomerat ca în timpul zilei. După vreo cincizeci de pași, la colțul străzii, o prostituată îmi spuse : Ia uită-te puișor, ce bine sînt făcută. Vorba ei tărăgănată îmi amintea pronunția din provincia mea natală. Era foarte tînără și, fiind mică de statură și foarte subțire, părea încă și mai tînără. Era probabil nouă în meserie, vreo servitorică pe care strada o răpise bucătăriei. Mă apucă de mîneca pardesiului și i-am văzut mîna mică, dar roșie și umflată, pe care n-avusese încă timp s-o îngrijească. M-am oprit și m-am uitat la mutrișoara ei drăguță, puțin șireată, dar mai ales naivă. În situația amenințătoare în care mă zbăteam, mi se păru că micuța servitoare îmi oferă un moment de răgaz. Îmi veni chef s-o urmez, sau mai degrabă să fug cu ea departe de Paris și să-mi agăț viața și grijile de această fragilă remorcă. Numai oamenii serioși și muncitori sînt apucați brusc de această dorință arăzătoare de a

da cu zarul, mizînd pe șansa cea mai derizorie, pe care n-ar putea-o întîlni de-a lungul unei existențe complicate și înăcrite.

— Ei, puișorule ?

— E frig, am zis. Ce timp scîrbos, ce viață scîrboasă ! Spune-mi, n-ai vrea să uiți toate astea și să pleci spre alte țări cu soare și cu tot ce lipsește aici ? Am lua trenul, poate vaporul...

— Un moment, mă întrerupse micuța servitoare, nu te mai obosi. Am înțeles, dar cu mine nu-ți merge negoțul cu carne albă.

Rîse cu milă și ochii îi străluciră de orgoliu și bucurie.

— Meseria asta, să nu-ți închipui c-o fac pentru mult timp. Uită-te la mine și să mă ții minte. În două luni, poate chiar mai devreme, o să fac film. Pentru că prietenul meu lucrează în cinematografie.

Curios să aflu mai multe, i-am propus să bem un grog. Pe drum sporovăi mai departe :

— Cum ți-am spus, meseria asta nu-i decît pentru scurt timp. Dar o fac și ca să mă pregătesc, din cauza atmosferei. Victor vrea să joc roluri realiste. Mie mi-ar fi plăcut mai mult genul de elevă de pension, de tînără din lumea bună ; dar și realist e bine. Cum zice Victor, fiecare cu înclinațiile lui. Pe mine mă prinde genul realist, asta a văzut-o de la început. Acum lucrează la un film pentru mine. Exterioarele o să le turnăm pe Coasta de Azur sau în Argentina, nu s-a hotărît încă. Ce-mi place este că o să fie un rol și pentru sora mea. Léonie. O s-o aducem curînd din provincie.

M-am lăsat condus la cafeneaua pe care o alesese ea. Ne aflam tot pe trotuarul pe care pornisem să mă plimb. O camionetă venind din partea opusă a oprit chiar lîngă noi. Am apucat-o de braț pe micuța servitoare și, aplecîndu-mă spre ea, ca să mă fac auzit în ciuda zgomotului motorului, strigai :

— Dar e o prostie ! Doar n-ai să te lași păcălită de povestea asta cu cinematograful ! E cusută cu ață albă. Înțelege că Victor al tău e o canalie.

— Un moment. Știu că sînt tipi din ăștia, care încearcă să amăgească fetele cu chestii de-astea. Dar, un moment. Mie Victor mi-a făcut și probe. Și m-am văzut pe un ecran. Da, pe un ecran. E formidabil. Pe un ecran !

În acel moment, o mînă se abătu pe umărul meu și-am fost tras îndărăt. Crezînd că era Victor, m-am întors, gata să mă apăr. Dar era unchiul Antonin, cu o privire care mă neliniști profund. La vederea acestui individ cu mustăți lungi, pe care îl luă drept un polițist, micuța servitoare o luă la goană și, traversînd bulevardul, se pierdu în mulțime. Unchiul mă privea țintă cu un aer disprețuitor. Cum mă miram de această atitudine, proferă în sfîrșit, cu voce tăioasă :

— Pungașule ! Ți-ai bătut joc de mine cu povestea metamorfozei. Și eu care m-am lăsat dus de nas de la bun început ! Ce prost am fost ! Îmi vine să mă iau la palme.

— Dar ce ai, unchiule ? Ce te face să crezi una ca asta, așa, deodată ?

— Totul, acum totul mă face să cred asta ! Ticălosule ! Și probabil că m-aș fi lăsat fraierit în continuare, dacă nu te-aș fi prins făcîndu-ți de cap cu o prostituată. Dar te-am văzut ! Te-am văzut !

— Nu înțeleg. Ce legătură stabilești dumneata între a-mi face de cap, cum ai spus, cu o prostituată, și identitatea mea ?

— Ce legătură ? Ah, domnul meu, te crezi șmecher nevoie-mare, și într-adevăr ești, dar nu te-ai gîndit chiar la tot. Sau atunci îl cunoști prea puțin pe nepotul meu. Află dar că Raoul este un om serios, care nu știe altceva decît datoria, în sfîrșit, un om dintr-o bucată, ce naiba. Niciodată Raoul n-ar fi profitat de un moment de singurătate, ca să se atîrne de brațul unei femei de stradă, cum te-am văzut pe dumneata făcînd chiar adineauri. Nu, niciodată !

— Asta era ! Raoul era un om serios, dar avea și el momente de slăbiciune. Dar, uite că mă faci să vorbesc de mine la persoana a treia. N-are nici o noimă !

— Ah ! Ah ! Te-am prins !

— Unchiule, te implor ! Privește-mă ! Nu, mă privi, ci ascultă-mă, ascultă vocea nepotului dumitale. Un prieten fals se poate înșela, dar dumneata, cu siguranță nu ! Nu mă crezi. Lasă-mă măcar să-ți spun ce s-a întîmplat. Umblam de colo-colo, așteptîndu-te. O puștoaică m-a acostat.

I-am povestit istoria micuței servitoare, pe care o ascultă fără să mă-ntrerupă.

— Cînd ai venit, încercam s-o fac să înțeleagă cît e de naivă. O apucasem de braț de milă sau mai curînd de mînie, ca și cum aș fi vrut s-o scutur bine și să dau mai multă greutate cuvintelor mele.

— Sărmana copilă ! zise unchiul Antonin. E monstruos. Am putea încerca s-o găsim.

— Imposibil, și, dealtfel, inutil. Ei, unchiule, tot mai ai motive să crezi că sînt un ticălos și un impostor ?

— Nu, sigur că nu. Nici nu vreau decît să cred că dumneata ești nepotul meu.

Răspunsul era în același timp evaziv și reticent, poate fără să-și dea seama. În plus, continua să mi se adreseze cu „dumneata", în loc să mă tutuiască, cum o făcuse întotdeauna. Aproape cu siguranță că n-o făcea intenționat, și tocmai de aceea era și mai alarmant. Am intrat în cafeneaua unde ne dădusem întîlnire. Trecînd prin dreptul camionetei cu care venise, mi-a spus că mașina nu era încă în stare de funcționare și mi-a descris importantele transformări la care lucra. Ne-am așezat și el tot despre asta vorbea. Subiectul îi dăduse din nou încredere, ca și cum ar fi găsit în metamorfoza mașinii lui motive să creadă și în a mea. Începu iar să mă tutuiască.

— Ei ? întrebă el. Ce nu e în ordine ? M-ai speriat la telefon.

— Situația mea se complică. Devine chiar periculoasă. Cred că Julien Gauthier s-a pus în mișcare.

La auzul numelui lui Julien Gauthier, care evoca o anumită atitudine în ce privește aventura mea, se întunecă la față și-am înțeles că făcea eforturi să-și înăbușe o îndoială mijită în străfundul conștiinței lui. Privirea i se schimbase. Totuși am continuat :

— Uite ce s-a întîmplat. Ieri seară, pe la șase, mă plimbam cu Renée și ne-am întîlnit cu Julien. Julien ne-a depășit, ca să fie sigur că nu s-a înșelat. A fost cu atît mai surprins, cu cît mergeam braț la braț. Pentru el, cazul era clar. Nu ne-a spus nimic, nu ne-a salutat, dar nici n-a fost cîtuși de puțin discret cînd ne-a examinat, cam cum examinezi niște vinovați care urmează să dea socoteală. Crede, probabil că, hotărît lucru, ocup cam mult loc în viața prietenului său Raoul și poate chiar tot locul.

— Evident, făcu unchiul fără să vrea, ca și cum reflecția mea l-ar fi frapat.

— De ce evident ?

— Spun evident, pentru că este evident.

Punîndu-i întrebarea, cedasem unei enervări de moment, iar el îmi răspunsese cu un aer sfidător. Încă puțin și ar fi adăugat : „Am și eu dreptul să am părerea mea". Am crezut că e bine să mă opresc aici cu confidențele. Urmă un minut de tăcere penibilă. Simțeam depărtîndu-se de adevăr singura ființă, singurul martor care putea privi ambele versante ale destinului meu. Dacă-mi refuza creditul și mărturia lui, puteam să cred că toată aventura mea nu era decît o farsă jucată de propria-mi imaginație. Mi se părea că asist la o agonie. Unchiul nu era mai puțin tulburat, și mă privea cu neliniște. Bănuielile de-

veneau din ce în ce mai puternice, absurditatea unei atari metamorfoze îi apărea din ce în ce mai clară și mai ezita doar din consecvență față de el însuși. Mai lucrau în favoarea mea acea legătură de prietenie și complicitate care se crease între noi și, mai ales, spaima lui în fața unei dileme atît de categorice, căci trebuia să fie sau pentru sau contra mea și să hotărască dacă eram un pungaș sau o victimă. Ar fi putut face această dificilă alegere puțin mai devreme, sub imperiul mîniei. O evidență înșelătoare i-o impusese. Dar, cu sînge rece și avînd tot răgazul să se gîndească, ezita să ia o atitudine. Am crezut că pot face o încercare de a recîștiga avantajul pierdut.

— Unchiule, hai să vorbim sincer. Mai ai încă îndoieli și chiar mai mult decît îndoieli. Am să-ți pun întrebarea pe care i-aș fi adresat-o lui Julien, dacă am fi continuat discuția. Dacă n-aș fi Raoul Cérusier, pentru ce naiba ți-aș fi făcut confidențe? Ar fi fost un risc enorm pentru mine. Aveam nevoie de dumneata ca să devin amantul lui Renée? Nu. Am încercat să-ți storc parale? Aș fi putut profita de încrederea și generozitatea dumitale, de vreme ce mi-ai oferit punga dumitale. Am făcut-o? Am mai putea presupune că am vrut să-mi asigur concursul dumitale și să mă folosesc de autoritatea pe care o ai față de Renée, ca s-o convingi că sînt soțul ei. Dar, de fiecare dată cînd mi-ai propus să intervii în sensul ăsta, am refuzat categoric. Adu-ți aminte, la Chatou, într-o seară chiar

m-am supărat. Nu, pot să caut mult și bine, oricît mi-aș forța imaginația. În afară de adevăr, nu văd nici o altă explicație pentru purtarea mea. Dumneata ai vreo idee?

— Eu? De unde? Nici una.

— Bineînțeles, mai poți să crezi că sînt nebun. Deși asta-i convingerea lui Julien, și are logica de partea lui, de vreme ce faptul că pretind că mi s-a schimbat înfățișarea este destul ca să-i dovedească nebunia mea. În orice caz, n-ai mai multe motive să mă crezi nebun de cît aveai ieri sau acum trei săptămîni. Cînd m-ai văzut însoțind o biată prostituată m-ai și considerat impostor. Ai tras cam repede concluzia, dar se întîmplă oricui s-o facă într-o clipă de enervare, și nu asta e problema, de vreme ce pînă la urmă ai recunocut că intențiile mele erau curate. Cel puțin sper că nu mai ai nici un dubiu asupra acestui punct.

— Nu, nici un dubiu. Ar fi și idiot. Și chiar dacă intențiile tale n-ar fi fost curate, recunosc acum că presupunerea mea era destul de neîntemeiată.

— Și-atunci?

— Da, desigur. Recunosc și că nici un fapt nou nu justifică nici cea mai mică bănuială.

Unchiul Antonin tăcu și, cu privirea pierdută în cravata mea, începu să se tragă de vîrful mustăților. Cu inima strînsă, așteptam rezultatul meditației lui. În sfîrșit, fără să ridice ochii și cu o nuanță de regret, ca și cum s-ar fi apărat împotriva propriei sale convingeri murmură:

— Şi totuşi, Raoul, şi totuşi... să-ţi schimbi faţa aşa, deodată, nu-i lucru curat. Nu-i ceva admisibil pentru un om cu judecata sănătoasă.

Nu mai aveam nimic de sperat din partea lui. Credinţa în absurd e un fel de stare de graţie la care se ajunge ca prin farmec. Farmecul odată destrămat din vreun motiv sau altul, toate eforturile raţiunii nu pot face să renască credinţa. Cred că unchiul înţelesese că această stare de graţie deosebită îl abandonase şi mai cred că se simţea micşorat, sărăcit. Mă privea pe furiş, cu timiditatea transfugului, şi bănuiesc că era conştient şi ruşinat că trădase cauza absurdului. În orice caz, n-a avut curajul să-şi precizeze poziţia. Mi-a vorbit în mai multe rînduri de Julien Gauthier, şi am înţeles că-şi pusese în cap să-l întîlnească. Făcîndu-l să-mi mărturisească această dorinţă, i-am propus să-i pun faţă în faţă. Acceptă cu recunoştinţă.

— Poate că greşesc, am spus suspinînd, dar cu atît mai rău pentru mine. Cel puţin voi fi acolo să mă apăr. Abia aştept ca toată chestia asta să se termine odată pentru totdeauna. Nu mă amăgesc cu ideea că o să acceptaţi motivaţia mea, dar poate c-o să mă ascultaţi fără părtinire într-un spirit de echitate. E tot ce doresc.

Unchiul mă asigură cu toată sinceritatea că, în ce-l privea, nu era vorba decît de liniştirea conştiinţei. Ne despărţirăm după ce stabilirăm o întîlnire peste două zile, la prînz, într-un restaurant aproape de Étoile. M-am angajat să-l anunţ pe Julien.

Pentru mine, era exclus să mă duc la această întîlnire. I-o luasem înainte numai pentru a cîştiga timp, deoarece mă temeam că unchiul ar putea intra în legătură cu Julien Gauthier chiar a doua zi şi i-ar putea furniza unele informaţii, pe care acesta n-ar ezita să le folosească. Nu mai încăpea nici o îndoială că libertatea îmi era ameninţată. Temerile lui Julien se precizaseră, fără îndoială, în cursul discuţiei cu Lucienne, de la începutul după-amiezei, căci secretara mea nu putea să nu mă fi recunoscut în portretul periculosului maniac care se dădea drept Raoul Cérusier. Pentru Julien, acest nou amănunt era important. Nu numai că îi sedusesem soţia, dar mai şi manevram ca să-i iau locul la birou. Se pusese, probabil, chestiunea să informeze poliţia. Din fericire, Julien putea crede că mă aflu în România. Scrisorile cu timbre româneşti o dovedeau. Dar nu era imposibil să fi mirosit înşelătoria, mai cu seamă dacă Lucienne îşi dăduse seama că, în după-amiaza plecării mele, nu avusese ocazia să-mi vadă faţa măcar o dată. La drept vorbind, era puţin probabil să-şi amintească acest lucru. Ca şi doamna Lagorge, trebuie să fi fost convinsă că mă văzuse.

În orice caz, Julien n-avea adresa mea. Cea pe care i-o lăsasem lui Lucienne era falsă şi, presupunînd că-şi şi dăduseră seama, vor mai trece cel puţin două zile, pînă să descopere domiciliul meu din strada Caulaincourt. Aş fi

vrut să mă mut chiar a doua zi dimineață, dar nu mă simțeam în stare că părăsesc cartierul și poate chiar Parisul, fără s-o fi revăzut pe Renée, căci speram s-o iau cu mine, pe ea și pe copii. Verișoara ei urma să se întoarcă la Blois joi după-amiază, adică a doua zi, și stabilisem ca imediat după plecarea ei să ne vedem, seara, după cinci. Renée urma să mă aștepte la ea acasă, după ora nouă, cînd copiii dormeau. În aceeași seară și Sarrazine mă va aștepta la cafeneaua *Junot*, dar renunțasem la această întîlnire în favoarea soției mele, fără ezitare, chiar dacă nu fără regrete.

M-am întors acasă prin partea de sus a cartierului Montmartre, ca să ajung la intersecție pe panta ferită a străzii Girardon, deoarece îmi venise ideea că Julien, după ce va fi constatat că adresa dată de Lucienne era falsă, ar fi putut să se posteze lîngă domiciliul soției mele, în speranța de a-mi da de urmă. Din fericire, strada Caulaincourt era pustie. Am observat că la etajul patru al apartamentului meu, la marginea balconului, fereastra dormitorului nostru era luminată iar jaluzelele ridicate. Era unsprezece seara. Ajungînd la etajul cinci, am găsit-o pe Renée așteptîndu-mă pe palier.

— Eram pe balcon, te-am văzut venind.

— Și verișoara ?

— E la cinema. Luasem bilete pentru azi după-amiază, dar în ultimul moment m-a apucat o durere de cap groaznică. Janette s-a

dus cu bona. Dar te întorci cam tîrziu. Nici n-apuc să profit de durerea mea de cap.

— Dac-aș fi știut !

Am intrat la mine, în apartamentul meu de celibatar. Eram foarte tulburat de trădarea unchiului Antonin. O ascultam distrat pe soția mea, gîndindu-mă că pînă atunci mă sustrăsesem consecințelor metamorfozei mele și că toți martorii vieții mele trecute se vor retrage pînă cînd voi rămîne complet singur. Am oftat ca un bătrîn.

— Ce ai ?

— Nimic, am spus, oftînd din nou. Dacă aș fi știut că te văd în seara asta, m-aș fi pregătit să-ți vorbesc. Astăzi mi-am pus multe întrebări spinoase în ceea ce te privește, dar acum nu-mi mai vin în minte. Aș vrea să ți le pun, dar cu atîta îndemînare și brutalitate încît să te oblig să-mi răspunzi cu da sau nu. Dacă mi-ai răspunde „nu știu", aș avea dreptul să interpretez răspunsul cum mi-ar conveni.

— Roland, știu spre ce vor tinde toate întrebările tale : să mă pună față în față cu propriile mele contradicții. Dacă vrei să fii drept, nu mă întreba nimic. Îți dau tot ce pot. Contradicțiile la care te gîndești fac parte din convențiile noastre. Ai înțeles-o dealtfel înaintea mea.

Începutul acestei discuții lăsa să se întrevadă destul de clar continuarea. Soția mea nu se schimbase. O admiram pentru că își regăsise cu rapiditate mintea limpede de soție și de matroană. Privirea ei lucidă îmi spunea :

te iubesc, dar să deschidem paranteza. Mi s-a părut inutil să continui. Destinul meu se mula după noul meu chip. Lucienne și unchiul mă abandonaseră. Soția mea se pregătea să facă la fel.

— La ce te gîndești ? întrebă Renée.

— Nu pot să-ți spun, mi-ai interzis-o. Verișoara ta e mulțumită de șederea la Paris ?

— Haide, pune întrebările, tinere. Cuvîntul tînăr te face să rîzi ? Ce vrei, merg pe treizeci și cinci de ani și nu pe treizeci, cum ți-am spus. Sînt mamă. Iar tu ești un tînăr drăguț, picat la Paris acum trei săptămîni, cu o rentă din partea părinților pe care i-ai părăsit dintr-o toană. Poate că voiau să te împiedice să te căsătorești cu vreo vînzătoare și, cînd le-ai vorbit de Paris, unde să vii să trăiești singur, ca un bărbat, și-au spus : „De ce nu ? o să uite". N-o să știi niciodată dacă părinții te-au urcat în tren sau dacă ai făcut-o tu însuți. Lucrurile au mers atît de repede încît n-ai avut timp să-ți iei nici ierbarul, nici colecția de fluturi și nici vînzătoarea. Și, ajungînd la Paris, ai devenit naturalist și ai cucerit o femeie măritată. Cam asta e ce s-a întîmplat. În ce privește fondul chestiunii, nu mă înșel prea mult. Dealtfel, nici nu țin în mod deosebit la precizări. Dragul meu, aș fi vrut așa de mult să nu știu, să uit tot ce ne desparte și nu este în favoarea mea. Dar ești un om tînăr. Ar fi trebuit să știu că numai iubirea nu-ți poate fi de ajuns vreme îndelungată. Vrei să știi tot, să ai tot, și lucrul la care ții cel mai mult este, din păcate, cel mai

nimerit să stînjenească și să răcească iubirea, e lucrul pe care eu l-am lăsat nedeslușit în umbră. Ți-am spus că soțul meu este un om mai degrabă grosolan, mai degrabă comun, cu care cu greu m-am resemnat să conviețuiesc. Era drăguț, nu-i așa ? să-i spui amantului că el este soarele de pe cer și să-i ascunzi pudic că ești aidoma cu toată lumea, că duci cu omul tău o viață de griji, de încercări împărtășite, da, bineînțeles că e drăguț. În calitate de tînăr binecrescut trebuia să te pretezi la joc, să nu pierzi ocazia de a-mi da o mînă de ajutor așa, pentru decor. În loc de asta, devii nerăbdător pentru că ai crezut că vezi umbra soțului meu care, sărmanul, este încă la București. Nu-mi ierți nimic, nici pe verișoara Janette, nici pe Raoul. Căci și asta ți-am ascuns-o, faptul că are un prenume. Îl cheamă Raoul. De ieri te uiți la mine ca și cum ai citi trădarea în ochii mei. Ei bine, fie. Pune-mi întrebările, sau mai bine zis, întrebarea. Nu mai vrei ? Ba da, întreabă-mă : „În sfîrșit, ce dracu, îl iubești sau nu ?"

Nu mă putui împiedica să zîmbesc, nu pentru că situația mi s-ar fi părut nostimă, ci pentru că Renée era încîntătoare.

— Ai dreptate, doar că avînd treizeci și opt de ani, nu mai sînt tînăr, ci copil. Voiam într-adevăr să-ți pun niște întrebări idioate. Dar cel mai important în ochii mei nu era să aflu, cum ziceai, dacă îl iubești sau nu. Voiam, mai înainte de orice, să te întreb dacă ești gata să mă urmezi pînă la capătul lumii. Acum m-aș feri s-o fac, dar trebuie să fii de acord

că o asemenea întrebare n-a urîțit niciodată un roman de dragoste. Aș fi putut chiar să-ți spun lucruri destul de frumoase.

— Sînt sigură, Roland, și mi-ar plăcea să mă gîndesc la ele. Dar nu pot nici să-ți ascund că am făcut dulceață și că trebuie mîncată. Tricotez acum un pulovăr pentru Toinette și am în proiect jachete, șosete și ciorapi. La ce bun capătul lumii ? Cea mai lungă călătorie pe care pot s-o fac este să vin aici, la tine. Te doare ce-ți spun ?

— Nu, dimpotrivă. Îți admir înțelepciunea. Mi se pare că sîntem căsătoriți de ani și ani de zile și că am uitat timp de trei săptămîni. Ești sigură că soțul tău e la București ?

Ținînd cont de situația mea de metamorfozat, acest joc de-a amanții mi se păru prostesc și plictisitor. Cum Renée mă întreba dacă, la rîndul meu, știam cu certitudine unde este vînzătoarea mea, am întrerupt-o :

— Destul cu prostiile. Nu există nici o vînzătoare și nimic din ceea ce îți imaginezi. Ai în fața ta un om care te iubește Dumnezeu știe de ce și care poate să cîștige bani pentru a-ți asigura existența ție și copiilor. Și care crede că foarte curînd vei avea nevoie de el. Ai talentul de a trăi atît de liniștit încît e imposibil să te ia cineva pe ocolite. Află, deci, că genul de afaceri pe care le face soțul tău, la o scară atît de modestă, nu justifică o absență de peste trei săptămîni. Călătoria nu era deloc necesară și în orice caz o ședere de o săptămînă i-ar fi fost prea de-ajuns pentru

a-și rezolva afacerile. Se vede cît de colo că soțul tău a plecat ca să nu se mai întoarcă.

Renée pălise îngrozitor, trăgea aerul în piept cu greutate și-am avut senzația că e gata să leșine.

— Vrei să mă sperii ? zise cu o voce stinsă. Nu vorbești serios !

— Se poate să mă înșel și să fie vorba pur și simplu de o mică escapadă cu vreo femeiușcă. Asta, evident, în cel mai bun caz. A luat bani mulți cu el ?

— La telefon mi-a vorbit de un cec de patruzeci de mii de franci pe care îl încasase în momentul plecării.

— Semn rău. Avea deseori aventuri, din cîte știi ?

— O, nu ! Ducea o viață foarte regulată și pot să spun că i-ar fi fost și greu să-mi înșele vigilența. Îi era chiar puțin frică de mine. Sînt sigură că ar fi fost de ajuns să-mi exprim o bănuială cît de vagă, pentru a rupe orice legătură, dacă ar fi avut vreuna. Există un mod de a disciplina bărbații prin măruntele ocupații ale vieții de zi cu zi care-i face să simtă întotdeauna prezența nevestei, chiar și cînd sînt departe de ea.

Amintindu-și de puterea pe care o avea asupra soțului ei, Renée păru să se înviooreze, și culorile îi reveniră în obraji.

— Exact de asta ar trebui să te temi. Am cunoscut asemenea indivizi ținuți din scurt de nevestele lor. Se poartă ireproșabil pînă în ziua în care o furtună îi smulge din drumul conjugal și atunci, odată lanțul rupt, nu mai

există nici o posibilitate de a-i face să se întoarcă acasă. Mai degrabă s-ar coborî pînă la cea mai oribilă abjecție. Îmi amintesc între alții de un tip...

Îi povestii istoria unui om extrem de onorabil, cu o situație bună și tată a patru copii pe care-i adora, dar spre nenorocirea lui, foarte supus soției. După douăzeci de ani de căsătorie omul acesta a fugit cu o creatură care nu era nici tînără, nici frumoasă.

— L-am întîlnit într-o zi la Marsilia, racolînd turiști în Portul vechi, pentru plimbări pe mare. Mi-a explicat cum ajunsese să-și abandoneze familia. N-am auzit niciodată ceva mai lamentabil. Într-o seară, ieșind de la birou, pentru prima oară în viață, ademenit de o prostituată, și ideea de a înfrunta privirile soției cu această pată pe conștiință îl înspăimîntase așa de mult încît se instalase în hotelul unde îl dusese femeia aceea. Îmi amintesc că l-am îndemnat să-și vină în fire, înfățișîndu-i mizeria în care se zbătea familia lui, copiii prost hrăniți, soția muncind din greu cu ziua, și toate amenințările care planau asupra acestor ființe care îi rămăseseră dragi. Dar trei ani după ce plecase, mai era încă dominat, ca în prima zi, de aceeași spaimă care-l făcuse să rămînă într-o sordidă cameră de hotel.

— E îngrozitor ! murmură Renée.

Gînditoare, privea fix un desen de pe tapet, cu o privire mohorîtă, în care am crezut că ghicesc o remușcare ce nu-mi displăcu deloc. Luîndu-i mîinile între ale mele și privind-o în ochi ca un prieten sincer, i-am spus :

— Draga mea, îmi pare rău că ți-am provocat îngrijorarea asta. Ar fi trebuit să mai aștept cîteva zile. La urma urmelor, aveam timp destul. Da, ar fi trebuit să aștept să-ți vină ție ideea. Am fost stupid. Încearcă să uiți ce ți-am spus, măcar pentru seara asta. E tîrziu. Verișoara ta se poate întoarce din minut în minut. O să mă mai gîndesc la toate astea, o să mă informez, dacă e posibil, și mai vorbim mîine seară la tine, cu mintea limpede.

Renée se atîrnă de gîtul meu și-mi spuse că n-o să știu niciodată cît mă iubește. Era în tonul ei ceva ferm și deliberat care mă făcu să cred că deveneam un soț posibil.

XII

A doua zi, frica de a fi prins în bîrlog m-a trezit dis-de-dimineață, și la șapte și jumătate eram pe stradă. Cerul era foarte senin. Vremea rece și uscată devansa sezonul friguros. Am rătăcit pe străzi, cu singurul scop de a combate plictiseala lungii zile de singurătate care mă aștepta. Mi se părea periculos să mă duc la birou, unde Julien ar fi putut să-mi întindă o cursă și renunțasem să întreprind niște afaceri pe care ar fi trebuit apoi să le las în suspensie. Pînă la ora la care urma s-o întîlnesc pe Renée, aveam siguranța că n-o

să dau peste nici un cunoscut. După o oră de mers pe străzile Parisului; simţeam cum mă cuprinde o oboseală care se transformă în descurajare. Îmi analizam aventura cu acea lipsă de curiozitate faţă de mine însumi care seamănă cu dezgustul de viaţă devenit obişnuinţă. Absurditatea situaţiei mă lăsa indiferent. Nu resimţeam nici orgoliu, nici exaltare. Am înţeles în dimineaţa aceea, cu toată claritatea, că nimic nu e mai plin de uscăciune, mai îngrozitor de plicticos decît ceea ce este insolit, absurd, incredibil, miraculos. Nimic nu dă mai puţină hrană spiritului şi sensibilităţii. Mă gîndeam din ce în ce mai arţăgos că miracolul este un arbore uscat, o tulpină fără rădăcină şi ramuri. Era de mirare că religiile văzuseră în miracole o manifestare divină. Ce nevoie are Dumnezeu să se opună lui însuşi, să se nege, să se suspende ? Considerat din acest punct de vedere, miracolul nu putea fi decît manifestarea unui diavol mărginit care acţiona hoţeşte, beneficiind de mijloace modeste. Am ajuns chiar să-mi spun că singură legea se adresează imaginaţiei şi produce beţia spiritului. Simţeam că Dumnezeu mă părăsise. Numai aşteptam nimic bun de la metamorfoza mea sau care să merite măcar să fie trăit. În cel mai fericit caz, dacă Renée consimţea să mă urmeze, va trebui să-mi clădesc o viaţă nouă pe baza unei minciuni triste şi stînjenitoare. Şi pentru a face plauzibilă această minciună esenţială, eram condamnat să fabric multe alte minciuni. Trebuia să invoc un pretext pentru a părăsi Parisul, un altul pentru a nu-l mai vedea pe unchiul Antonin, pentru a explica de ce n-aveam familie, de ce trebuia să iau anumite precauţii, şi să fiu gata să răspund la cele mai neaşteptate întrebări. Copiii mei mă vor privi ca pe un intrus, poate chiar mă vor urî. Trebuia să ţin seamă şi de dificultăţile materiale, şi nu simţeam în mine resursele de energie şi de inventivitate necesare ca să le pot învinge. Renée era capabilă să suporte aceste încercări cu curaj, dar nu fără resentimente. Prin vorbe cu subînţeles şi aluzii la timpurile prosperităţii sale, se va pricepe fără îndoială să-mi facă viaţa insuportabilă. Mai rămînea să-mi abandonez soţia şi copiii şi să pornesc de la zero, dar îmi lipsea elanul. E greu să te naşti la treizeci şi opt de ani, fără pretext şi fără trambulină. Singura mea dorinţă reală era de a mă reintegra ordinii normale, de a beneficia din nou de dreptul de a mă supune regulii comune. Mă gîndeam la toate astea pe podul de pe strada Riquet, în vreme ce priveam la picioarele mele vastul peisaj de şine, depozite şi gazometre care se întinde spre Aubervilliers. Aceste avanposturi ale cartierului la Chapelle se opresc în aliniamentul caselor din la Villette, ale căror faţade, toate la fel, înnegrite de fumul trenurilor, păreau în acea dimineaţă să-şi încălzească la soare un incurabil psoriazis. O locomotivă trecu pe sub pod şi mă învălui într-un nor albicios, gros şi rău-mirositor care-mi intră în nas şi în buzunare. O descurajare de nebiruit mă cuprinse. M-am

lăsat cu duioşie în voia ei. Cu sau fără familie, viaţa mi se părea după chipul şi asemănarea acestei periferii de şine, depozite şi case leproase: o schemă, o aparenţă, un decor înţepenit, o armătură de coşmar, o ipoteză congelată, un compartiment al purgatoriului. Am oprit un taxi şi i-am dat şoferului adresa lui Julien, pe strada Copernic. Era nouă şi jumătate. Julien era cu siguranţă acasă, pentru că se culca întotdeauna foarte tîrziu. Vizita mea îl va surprinde, dar va asculta în mod sigur, fără nici o mirare, mărturisirile pe care mă pregăteam să i le fac. Încă de la prima noastră întîlnire bănuise că-l asasinasem pe prietenul său Cérusier, iar acum avea toate motivele să creadă că temerile lui erau întemeiate. În taxiul care mă ducea spre strada Copernic, m-a cuprins un sentiment de linişte, de eliberare. Voi fi în sfîrşit cel pe care ceilalţi îl cred, corespunzînd integral aşteptărilor. După ce voi mărturisi, voi dobîndi o existenţă incontestabilă, mai cu seamă în propriii mei ochi. Personajul meu nu va fi deloc uzurpat. Într-adevăr, cine altul decît mine ar fi putut să răspundă de dispariţia lui Raoul? N-aveam nevoie să răstălmăcesc prea mult cuvintele pentru a mă convinge că eram realmente asasinul lui. Eram foarte calm cînd am sunat la uşa lui Julien. O doamnă căruntă, cu ochelari, pe care o mai văzusem acolo şi care lucra ca secretară a lui Julien, mi-a deschis uşa. Domnul Gauthier nu e acasă, îmi spuse ea. Decepţia mea fu atît de puternică, încît mă apucă furia.

— E de necrezut! El care nu iese niciodată înainte de unsprezece!

— Aveaţi întîlnire cu el?

— Nu. E vreo posibilitate să dau de el?

— Nu mi-a spus unde se duce. Nu cred să mai treacă pe acasă acum, dimineaţă, poate după prînz.

— Cu atît mai rău. Fiţi amabilă şi spuneţi-i că asasinul lui Raoul a trecut să-l vadă.

— Am s-o fac neapărat, răspunse doamna cu amabilitate. Domnul Gauthier va regreta că nu v-a întîlnit.

Am aflat mai tîrziu că mă luase drept un actor de cinema căruia i se păruse mai la îndemînă să-i amintească lui Julien de el folosindu-se de un rol jucat într-un film. Dealtfel, nu mă dădusem drept un asasin din plăcerea de a speria sau uimi. Era un mod de a mă angaja, de a refuza ocazia pe care mi-o oferea întîmplarea, de a-mi schimba hotărîrea. Precauţie deloc inutilă pentru că, ieşind din imobil, nu m-am putut împiedica să regret cuvintele din urmă. Hotărîrile disperate trebuie îndeplinite pe loc şi fără să fie nevoie s-o iei încă o dată de la capăt. Totuşi, în ciuda unei scurte ezitări, hotărîrea mea rămăsese neclintită cînd am trecut pe strada Copernic şi am luat-o spre strada Quatre-Septembre. Intenţia mea nu era de a-i face mărturisiri Luciennei. Mi-ar fi lipsit curajul să-i anunţ moartea lui Cérusier. Dar îmi venise ideea că Julien ar putea fi acolo. De vreme ce se sculase atît de dimineaţă, însemna că are un motiv de o im-

portanță excepțională. Era foarte plauzibil ca, după o primă întrevedere, să se întîlnească din nou a doua zi pentru a examina informațiile pe care eventual le obținuseră între timp asupra afacerii ce-i preocupa și să ia o hotărîre în privința mea.

Doamna Lagorge, care se însănătoșise, mă informă că Lucienne era ocupată cu un vizitator, în biroul patronului, și nu se codi deloc să-mi comunice numele acestuia. Era Julien Gauthier.

— Dacă vreți, pot să-i spun domnișoarei Lucienne că sînteți aici.

— Mulțumesc. Nu sînt grăbit. O să aștept să termine.

— S-ar putea să dureze. Domnul Gauthier așteaptă un telefon.

M-am așezat în vestibul, pe unul din cele două scaune plasate între ușa biroului meu și ghișeul doamnei Lagorge. Auzeam confuz vocile Luciennei și a lui Julien și dealtfel nici nu-mi trecea prin minte să trag cu urechea. Mi-era aproape indiferent ce se discuta alături. Mă gîndeam fără emoție la lovitura mea de teatru și resimțeam o senzație agreabilă de securitate, care-mi amintea de starea de voioșie puțin prostească cu care mă trezisem într-o dimineață cînd urma să îmbrac pentru prima oară un costum nou care îmi venea perfect. Doamna Lagorge răspunse la telefon. Auzii : „Alo, da, rămîneți la aparat", și zgomotul unui declic.

— Pentru domnul Gauthier, zise ea, este domnul Fénelon, expert grafolog.

La aceste ultime cuvinte am simțit cum sîngele mi se pune din nou în mișcare. Regăsii pe loc însuflețirea și emoțiile unei ființe urmărite. Ca un animal sălbatic prins în cursă care țîșnește printr-o portiță de scăpare deschisă pe neașteptate, mă trezeam dintr-o cumințenie letargică cu toate facultățile în alertă, căci descoperisem o ieșire. L-am auzit foarte clar pe Julien, care ridicase vocea, și pronunța apăsat fiecare cuvînt ca să se facă bine auzit de domnul Fénelon.

— Alo. Da, domnule. Ați făcut bine. Bun. Așadar, afirmați că scrisul de pe scrisoarea de la București este identic cu mostra. Da, șansa de eroare este infimă. Ah, dar nu ! Așa. Practic o certitudine.

Fără să mai aștept urmarea, am ieșit pe ușă explicîndu-i doamnei Lagorge că aveam de făcut o cursă urgentă și că voi reveni în cursul zilei. Am coborît scara fredonînd, iar ultimele trepte sărind într-un picior. Se făcuse astfel dovada că Cérusier era în viață și, afară doar dacă nu-și imaginau că fusese sechestrat, totul lăsa să se creadă că se afla cu adevărat la București. În același timp, deveneam pentru moment un personaj inofensiv, pe care era inutil să-l mai tracasezi. La întoarcerea de la București, Cérusier, informat asupra mașinațiunilor mele, urma să ia el însuși o hotărîre în privința mea. Acest fel de a vedea lucrurile, pe care rezultatele expertizei li-l impunea cu evidență, îmi acorda un răgaz important. Îmi va fi foarte ușor să spulber bănuielile unchiului Antonin. Mărturia expertului care

stabilise că Raoul trăiește va fi pentru unchiul Antonin dovada că Raoul nu mai există și că metamorfoza lui este o realitate. Felul lui de a se purta din ajun, izolarea mea ca urmare a schimbării lui de atitudine, contase mult în accesul meu de disperare, iar certitudinea că-i voi recuceri încrederea mă readucea la viață. În orice caz, devotamentul lui urma să aplaneze numeroase obstacole și să mă ajute să rezolv fără pericol problemele care se puneau în privința lui Renée. Pe de altă parte, nemaifiind atît de presat de timp, nu mai avea rost să precipit lucrurile.

Mergeam pe bulevardul Capucines cu inima tresăltînd de bucurie, examinînd cu interes trecătorii și magazinele. Într-o vitrină, privirea mi-a fost atrasă de un afiș publicitar scris cu litere groase : „Vizitați România". Am zîmbit ștrengărește și mi-am continuat drumul. Cîțiva pași mai încolo, m-am oprit brusc, ca la marginea unei prăpăstii. Zîmbetul îmi pierise. „Fiți amabilă și spuneți-i că asasinul lui Raoul a trecut să-l vadă." Îmi amintisem brusc aceste cuvinte pe care le spusesem cu puțin timp înainte secretarei lui Julien. În primul moment, m-am crezut pierdut. Imposibil de retrectat această frază nefericită, al cărei efect asupra lui Julien era foarte lesne de prevăzut. Nici o îndoială că după ce va auzi aceste cuvinte și după ce secretara îi va fi descris vizitatorul, se va duce să încredințeze cazul poliției. Eram foarte abătut, dar n-am cedat nici un moment descurajării care mă împinsese puțin mai devreme să mă autoacuz de o crimă pe care n-o

comisesem. Rămîneam ferm hotărît să mă apăr. Încercam totodată să mă liniștesc. La urma urmelor nu era sigur că Julien va interpreta cuvintele spuse secretarei drept o mărturisire. Putea să vadă în ele și o aluzie ironică sau amară la bănuielile pe care le avea în ce mă privește, și pe care le arătase destul de clar la sfîrșitul primei noastre întîlniri. Poate că era posibil chiar să încerc ceva, vreo manevră abilă care să-l facă să încline exact spre această interpretare. Am început să mă gîndesc la o asemenea manevră, dar mă aflam în acea stare febrilă în care ideile se îngrămădesc și se perindă fără legătură, astfel încît era imposibil să mă opresc la vreuna. Mergeam drept înainte, foarte repede, și nu-mi puteam abate atenția de la cadența pașilor. La douăsprezece și jumătate nu găsisem încă nimic care să merite să fie examinat, și mi-am interzis să prînzesc înainte de a găsi o idee salvatoare. Această restricție nu avu din păcate nici un rezultat apreciabil. Nu reușeam să-mi imaginez vreo manevră mai abilă decît aceea care consta în a mă duce la Julien și să-i spun tot adevărul.

Mă lăsasem purtat de gînduri pînă dincolo de porțile Parisului și la unu și un sfert rătăceam pe străzile unei periferii care era probabil Asnières sau Levallois. Mai mult oboseala decît foamea mă hotărî să intru într-un restaurant cu aspect burghez-provincial, cu biliard și o sală mare pentru „nunți și banchete", la etaj. Parterul era o sală mare de cafenea, partea din fund, situată dincolo de gîtuirea for-

mată de o bombare a barului, devenind la orele de masă sală de restaurant. Două mese din șase erau ocupate cînd am luat loc. Vecinii mei cei mai apropiați erau o femeie de vreo treizeci de ani, brunetă, opulentă și înzorzonată, și un bărbat între cincizeci și șaizeci de ani, chel și grăsuliu cu care prînzea. În timp ce înghițea cu poftă, ea îi făcea reproșuri cu o voce vulgară, care răsuna odată cu clefăitul salivei și resturilor alimentare și ochii ei întunecați, destul de frumoși, scînteiau de ură. Cînd cuvintele îi veneau mai greu, lua cîte o înghițitură de vin. El era abătut. Nu-i era foame și spunea haide pisicuțo, căprioara mea frumoasă. Și iar învîrtea în mîini pălăria care căzuse probabil pe jos, și-i mai dădea bobîrnace ca s-o curețe de talașul care se prinsese pe ea. Treaba asta o enerva pe comeseana lui. Îi spunea Victorien, m-ai jignit. Te-ai purtat cu mine odios. Persoanele din autobuz erau indignate de felul în care îmi privea sînii. Toată lumea aștepta să te ridici și să-l plesnești, și tu n-ai avut onoare nici cît negru sub unghie, dacă toți bărbații din lume ar fi obraznici cu mine, tu n-ai mișca nici degetul cel mic. Ah, se vede imediat ce fel de om ești !... Dar oricum eu am pățit rușinea. Să zicem că nu e primul care se uită la mine. Pentru că și eu cunosc la bărbați. Să-ți intre bine în cap asta, Victorien. Dar mai întîi și mai întîi, manierele. Și mai întîi și mai întîi un bărbat bine-crescut nu dorește niciodată o femeie înainte de prînz. Ar trebui s-o știi, dar tu habar n-ai. Chiar dacă

ai bani, se vede că n-ai ieșit în lume. Lasă-n pace pălăria aia !

N-aveam dispoziția să mă amuz cu o scenă de menaj. Dar reproșurile acestei voci vulgare, ritmate de deglutiție, îmi legănau oboseala și neliniștile. Îi invidiam pentru cearta lor atît de inutilă, atît de savuroasă și de ferită de absurditățile unei metamorfoze. Aș fi vrut să fiu în locul individului. Mă imaginam vociferînd, zbierînd injurii, mutîndu-i falca din loc irascibilei brunete și făcînd tot posibilul să ia proporții o ceartă de o trivialitate liniștitoare, bine ancorată în platitudinea vieții. În fața mea, singur într-un rînd întreg de mese, un tînăr citea în timp ce mînca, privindu-și din cînd în cînd ceasul de la mînă. La două fără un sfert, renunțînd la bucata de brînză, s-a dus la cabina telefonică, de fapt o nișe sub scara care urca la sala pentru nunți și banchete. Cabina s-a luminat și umbra tînărului s-a mișcat pe geamul mat al ușii. Patroana tricota în spatele tejghelei și, la intervale neregulate, zîmbea amabil către partea-restaurant. Auzeam departe ciocnindu-se bilele de biliard și uneori un jucător scoțînd cîte o exclamație. Tînărul a ieșit din cabină plîngîndu-se chelnerului că nu reușește să vorbească. În următoarea jumătate de oră repetă de cîteva ori tentativa. Avea aerul foarte contrariat și neliniștea lui îmi trezi propria neliniște. Mă întrebai dacă era oportun să-i telefonez lui Julien, dar îmi lipsea forța de a analiza problema, amorțit de oboseală și de căldura mîncării. Bruneta era la al treilea desert și tocmai

mai ceruse nişte vin. Aş vrea să ştiu ce-ai făcut să mă meriţi, zise ea de cîteva ori şi, după încă o înghiţitură de vin, nu se feri să-i amintească, în cuvinte injurioase, anumite părţi dizgraţioase ale corpului lui pe care le ţinea secrete. Victorien se sătură de toate astea. Ai depăşit măsura, declară el. Scoase portofelul şi-şi luă pălăria. Totul s-a sfîrşit. Ea îi aruncă o privire speriată care deveni foarte tandră şi-l apucă de mijloc cu fermitate. El se zbătu, ajunge, ajunge ! Ea îşi lipi buzele de urechea lui păroasă şi violacee şi-i şuşoti ceva. El era cu spatele la mine. I-am văzut craniul chel înroşindu-se şi gîtul umflîndu-se deasupra gulerului fals. Era emoţionant. Comandară cafea şi băuturi, eu o cafea şi un rachiu care mă moleşiră de tot. Un jucător de biliard făcu o serie de patru, vecinii mei schimbară cu voce joasă cuvinte tari, patroana avu o criză de tuse, după care se făcu linişte din cauza lipsei de mişcare. Deodată uşa cabinei telefonice se deschise cu atîta violenţă încît ai fi zis că sare-n aer, şi tînărul ieşi dintr-un salt, strigînd :

— Cele două scrisori nu sînt scrise de aceeaşi mînă ! Raoul de Cambrai a fugit deghizat !

În sală se produse o rumoare care se propagă de cealaltă parte a tejghelei. Toată lumea se uita la mine. Perechea de alături se ridică de la masă cu un aer ironic şi amenintător. Patroana, chelnerul şi jucătorii de biliard înaintau de-a lungul tejghelii urlînd la unison. Nu mai era nici o posibilitate de a fugi. Asudînd de frică, m-am ridicat şi am alergat să mă refugiez în cabina telefonică.

După tumultul care umplea sala, se părea că o întreagă armată era pe urmele mele. Voiam să mă închid în cabină, dar uşa nu mai avea ţîţîni şi, bălăbănindu-se fără s-o atingi măcar, lăsa cîte un spaţiu liber într-o parte sau în cealaltă. Am scos un cuţit din buzunar, dar mi-am dat seama că lama intra înapoi în mîner cînd vîrful întîmpina cea mai mică rezistenţă. Din fericire duşmanii care încercuiseră cabina nu cunoşteau acest defect al armei mele cu care-i ţineam la respect. Cu mîna liberă am ridicat receptorul, dar atît de neîndemînatic încît firul s-a rupt. Din exterior, patroana mi-a spus cu o voce blîndă şi binevoitoare : „N-are importanţă, puteţi la fel de bine să telefonaţi cu firul". Am dat drumul receptorului şi-am ridicat în dreptul buzelor vîrful firului care atîrna.

— Daţi-mi-l pe Dumnezeu, vă rog, am spus.

— Aşteptaţi, răspunse vocea doamnei Lagorge. Alo, Dumnezeu la telefon. Cine vrea să-i vorbească ?

— Aici e Raoul Cérusier din strada Caulaincourt. Soţia mea n-a crezut niciodată în nimic, eu dimpotrivă. Eu am crezut întotdeauna.

Am aşteptat cîteva secunde, dar Dumnezeu nu mi-a răspuns. Am ezitat puţin dacă e bine să-i debitez o minciună care-mi venise în minte, pentru a-i stîrni interesul dar m-am decis aproape imediat. În visele mele sînt întotdeauna mult mai puţin cinstit şi mult mai puţin curajos decît în viaţa reală. Cînd mă trezesc, mi se întîmplă să mă simt jenat de acest lucru şi să-mi spun : la urma urmei, poate că...

— Doamne reluai cu o voce suferindă, îmi cîștig anevoie pîinea și am cinci copii de hrănit. Mi-e greu și totuși îmi folosesc tot timpul liber ca să-i fac și pe alții să creadă în tine. Le spun : dovada că Dumnezeu există este atracția corpurilor invers proporțional cu pătratul distanței. Remarcați, vă rog, ce comod este acest pătrat și ce bine se nimerește. Exponentul ar fi putut fi un număr zecimal. Hazardul nu are prejudecata numerelor întregi. Așadar, atracția se supune unei legi prestabilite.

— Nu ești prost, zise Dumnezeu, și-am înțeles din tonul lui că era flatat și, în același timp, l-am văzut apărînd sub chipul unuia din foștii mei profesori de care îmi cam bătusem joc odinioară, ceea ce mă făcu să mă simt la largul meu. Cum se apucase să demonstreze o teoremă de geometrie, i-am tăiat vorba :

— Cum se face că nu mă mai conjug cu verbul a fi ? L-am întrebat. Ești la curent ?

— Cum ? Dar e o eroare îngrozitoare ! exclamă Dumnezeu. Ești preconceput tocmai pentru, pentru, pentru...

Aici, mînia sau durerea îl făcu să se bîlbîie, apoi să-și piardă picioarele, brațele, pînă deveni un bust de ghips pe un șemineu și îl pierdui din vedere. Ușa cabinei intrase probabil în țîțîni, pentru că era închisă ermetic. Dădea acum spre un teren viran unde creștea iarbă printre pietre și care se pierdea într-un crepuscul ce era, poate, o mlaștină. Și astăzi, dacă

mi-aduc aminte, am o strîngere de inimă. În fața ușii nu se mai aflau decît patroana și un agent de poliție în civil. O lumină slabă de hangar le contura fețele, iar hainele lor aveau o culoare cenușie, care se confunda pe alocuri cu culoarea decorului. Nu păreau, nici unul nici celălalt, porniți împotriva mea, dar agentul de poliție, întorcîndu-se spre mine, zise cu o voce indiferentă : „Nu trebuie decît să umflăm ușa. Am rețeta la mine“. Imediat, potrivi fitilul unei pompe de bicicletă în broasca ușii, cum ar fi făcut cu valva unei camere de aer, și începu să pompeze. La prima apăsare, ușa începu să se umfle și să se rotunjească spre mine ca o burtă. Spaima mă paraliza. Monstruoasa balonare a ușii mă împinse spre fundul cabinei unde mă imobiliză. Am vrut să-l strig pe Dumnezeu, dar îi uitasem numele. Eram în mormînt. Curînd presiunea se făcu simțită pe toată suprafața corpului și mai puternică în dreptul stomacului, unde ușa părea că se înfipsese, atingînd aproape peretele subțire de care mă sprijineam cu spatele. Îmi dădeam seama că mor și-am suspinat : s-a sfîrșit, atîta pagubă pentru mine.

Clienții plecaseră. Adormisem cu capul pe masă, marginea de lemn îmi comprima dureros stomacul. În picioare lîngă tejghea, chelnerul, cu un aer corect și plictisit, aștepta să mă trezesc. N-am îndrăznit să-i mai comand o cafea și, după ce am plătit, m-am ridicat înfrigurat și înțepenit, simțindu-mi membrele ca de plumb. Cerul se acoperise de nori și m-a surprins frigul de-afară. Somnul agitat

și proasta digestie mă abrutizaseră, făcîndu-mă indiferent față de preocupările mele din acea dimineață. Am greșit drumul de cîteva ori și-am pierdut trei sferturi de oră rătăcind pe străzi pustii, unde credeam că va începe iar coșmarul. Am ajuns în sfîrșit la poarta Champerret, cînd credeam că mă aflu la poarta Asnières. Mersul nu mă încălzise deloc, dar în schimb mă obosise foarte mult. Mai era puțin pînă la patru. M-am convins destul de ușor că depășisem ora cînd m-aș fi putut duce la Julien și că desigur nu mai era acasă. Ar fi fost lesne de verificat, dar ideea de a intra într-o cabină telefonică sau chiar într-o cafenea unde aș fi putut să beau ceva cald îmi făcea repulsie. Niciodată nu mă simțisem atît de dependent de o digestie. Trecînd prin fața unui cinema, m-a atras și afișul dar și mai mult nevoia de odihnă, de căldură, de uitare. Ezitam să pierd două ore la un spectacol în acea după-amiază de treburi urgente, dar îmi repetam cuvintele din vis : „Atîta pagubă pentru mine".

Filmul începuse, și m-am așezat pe întuneric. Pe ecran evoluau niște tineri americani zdraveni, care descopereau dragostea făcînd afaceri. Un tînăr funcționar, sărac dar cu perspective, și o drăguță dactilografă cinstită și curajoasă, care inspira simpatie și optimism. Am uitat visul de la restaurant. Căldura sălii și spectacolul agreabil reușiră curînd să-mi alunge indispoziția și oboseala. Pluteam într-un soi de fericire confuză, puțin animalică, întreruptă cînd și cînd de conștiința acută a

faptului că această haltă nu era decît provizorie. Lîngă mine stătea o femeie cu un parfum agreabil, care-mi păru, atît cît poți să-ți dai seama pe întuneric, tînără și zveltă. Cînd i-am ridicat geanta de pe jos, îmi mulțumi cu amabilitate și mi-am adus aminte că sînt frumos. Nimic nu e mai departe de gusturile și obiceiurile mele decît acele tentative făcute pe furiș, în obscuritatea sălilor de cinema, dar un băiat frumos este ca și cei care au voce, adică tentat să se folosească de calitățile lui. În timp ce mă apropiam timid de vecina mea, care nici nu se ferea, nici nu mă încuraja, așteptînd fără îndoială pauza, de teamă să nu aibă de-a face cu vreun bărbat cu o fizionomie sau vîrstă prea puțin încurajatoare, timp în care contam, bucurîndu-mă dinainte, pe ideea că rezerva se va topi cînd luminile îi vor revela fermecătorul meu chip. Dealtfel, nu aveam intenția să împing lucrurile prea departe și nu doream decît s-o fac să regrete plecarea mea la sfîrșitul spectacolului. La pauză, genunchiul și umărul meu erau încă lipiți de ai ei. Am privit-o primul și mi-am zis că întîmplarea mă plasase bine. Era o femeie tînără și drăguță, cu trăsături fine și îmbrăcată elegant. M-a privit la rîndul ei și-am făcut în așa fel încît să-mi întîlnească privirea. În secunda următoare a întors capul în partea cealaltă, și dezlipindu-și genunchiul de al meu, s-a retras către marginea opusă a scaunului. N-ar fi putut exprima mai clar dorința ca jocul să înceteze. M-am simțit stînjenit și chiar puțin

umilit. Experiența mea de băiat frumos nu mă pregătise deloc pentru un asemenea eșec. Am încercat să mă consolez gîndindu-mă disprețuitor că făcea parte probabil din numeroasele femei care preferă unui chip frumos, atrăgător și distins, un mascul îndesat, vulgar și păros care să le amintească de o fiară sălbatică.

Ieșind de la cinema, am luat din stația Champerret un autobuz care m-a dus pînă în piața Clichy, de unde am mers pe jos pe strada Caulaincourt. Era șapte și jumătate. Aveam remușcări că-mi stricasem ziua și compromisesem, prin lașitatea mea, o situație și așa dificilă. M-am hotărît cu ipocrizie să trec pe acasă înainte de a cina și să-i telefonez lui Julien, știind aproape sigur că nu-i acasă. Trecînd prin fața unui chioșc de ziare, vrui să citesc un ziar de seară și, în timp ce-l luam, vînzătoarea îmi spuse amabilă :

— Soția dumneavoastră l-a cumpărat exact acum cinci minute.

M-am scuzat scurt și pentru a nu trebui să-i explic că se înșelase, am cumpărat alt ziar. Mi-am aruncat ochii pe titluri, fără vreun interes real. Mă gîndeam la Sarrazine, care mă aștepta la cafeneaua Junot, dar degeaba, de vreme ce eu urma să cobor în seara aceea la soția mea. Am început să regret că va fi așa și nu altfel. Cînd am ajuns în fața casei mele, m-am întîlnit cu un negustor din vecinătate, pe care-l cunoșteam de ani de zile. Părea grăbit, și mi-a aruncat cu o cordialitate respectuoasă : „Bună seara, domnule Cérusier !"

XIII

Fără să mai aștept întoarcerea ascensorului, urcasem în goană cele cinci etaje. La ușă, mîna îmi tremura atît de tare, încît a trebuit să încerc de mai multe ori pînă să reușesc să bag cheia în broască. Nu mai era o surpriză, dar regăsind în oglindă chipul meu de altădată, am scos un strigăt despre care azi nu mai știu dacă era de eliberare sau de decepție. Desigur, era o mare ușurare să scap astfel de un pericol a cărui amenințare îmi răpise de două zile liniștea. De acum înainte nu va mai trebui să mint, să ascund, să recurg la tot soiul de șiretlicuri. Grijile mele vor fi acelea ale unui om obișnuit. Așezat pe marginea fotoliului, cu mîinile între genunchi, mă gîndeam totuși fără elan la obiceiurile pe care urma să mi le reiau.

Din cînd în cînd mă ridicam să mă uit în oglindă, nutrind poate o speranță ascunsă. Chipul meu mă șoca, îmi ofensa privirea. Nu înțelesesem pînă acum cît era de posac, de greoi, de neatrăgător. O clipă m-am gîndit cu durere la chipul care mă părăsise. Îmi reproșai că nu știusem să fiu demn de el. Metamorfoza mea îmi apărea ca o aventură glorioasă, ca o atenție providențială de care fusesem incapabil să profit. Lui Dumnezeu i se făcuse milă de abrutizarea mea, de existența insipidă la care eram condamnat. Îmi oferise o șansă de a evada, o șansă prodigioasă, așa cum oamenii nu îndrăznesc nici să viseze, și nici un moment nu recunoscusem chemarea aventurii. Nu mă interesase decît să-mi regăsesc

nevasta, munca, amanta, să regrupez toate elementele vieții mele dinainte, cînd ar fi trebuit să tai toate punțile. În ceva ce era nou, mă grăbisem să croiesc vechituri. Chiar în seara asta mă pregăteam să sacrific în favoarea soției mele o întîlnire cu Sarrazine, o făptură radioasă a cărei privire nu se coborîse niciodată pînă la mine înainte de metamorfoză. O ratasem intenționat și nu din dragoste pentru Renée, ci din dorința nerăbdătoare de a petrece o seară la mine acasă, de a mă afla între mobilele mele și în papucii mei de soț. Dumnezeu, dezgustat pe drept cuvînt, îmi luase înapoi chipul meu de băiat frumos.

Obsedat de amintirea Sarrazinei, care revenea cu o precizie exaltantă, încercai să mă descătușez, apucîndu-mă să-mi strîng lucrurile în vederea mutării. Mi-am făcut din nou valiza, fiind atent să nu iau nici un obiect pe care Renée l-ar fi putut recunoaște ca aparținînd amantului ei. Precauția nu era absolut necesară. Oricît de mare i-ar fi fost surpriza văzîndu-mă în posesia ceasului sau a pijamalei corp delict, s-ar fi mulțumit cu explicațiile mele. Dar nu mai voiam mistere. Mi-am scos costumul cel nou, mi-am schimbat lenjeria de corp, cravata și pantofii, și-am îmbrăcat din nou costumul gri-închis cu dungi negre cu care plecasem la București. Terminasem cu îmbrăcatul cînd Renée îmi telefonă să-mi spună că mă așteaptă. Bona plecase și copiii adormiseră. Vorbindu-i încet de teamă să nu mă trădez, i-am răspuns că voi fi la ea peste un sfert de oră. La drept vorbind, nu mai aveam nimic de făcut aici.

Mi-am luat pardesiul, pălăria, valiza și ieșii lăsînd cheia pe dinăuntru. Peste cîteva săptămîni, proprietarul, însoțit de un comisar de poliție și de un lăcătuș, va forța ușa și va căuta un cadavru pe sub mobile.

La etajul patru fu de ajuns să împing ușa. De-abia intrasem cînd Renée apăru la celălalt capăt al coridorului, într-o rochie de casă de mătase albă, tivită cu puf de lebădă, care o costase probabil, ca și haina de blană, ochii din cap. Era și timpul să mă întorc. Stătea nemișcată în pragul dormitorului, într-o atitudine avantajoasă de jocuri de lumini evident studiate. Coridorul era neluminat și o priveam cu o bucurie cumplită de căpcăun. Cînd se îndreptă spre mine, am răsucit comutatorul. Strigă „Raoul“ și întinse brațele. Îi pîndii pe chip semnele fricii. Pălise, obrajii îi erau trași, ochii măriți și privirea nesigură, dar în toate astea nu era nimic nejustificat de o emoție legitimă și dealtfel această năuceală nu dură decît cîteva secunde.

— Dragul meu, ce fericită sînt! zise bucuroasă după ce mă îmbrățișă. Eram sigură că ai să te întorci în seara asta. Aveam această presimțire încă de azi-dimineață. Făcu un pas înapoi și, arătîndu-mi rochia cea nouă de casă, adăugă, coborînd vocea, pudică și totuși cu un aer de ștrengăriță. Vezi, te așteptam.

Avusesem de nenumărate ori dovada că Renée are o repulsie înnăscută pentru minciuna conștientă. Ușurința cu care mințea de data asta îmi lăsă o impresie cît se poate de proastă.

— E minunat, am spus cu o jenă care probabil era vizibilă şi care mă irita.

Intrînd în camera noastră, Renée mă întrebă dacă încuiasem bine uşa de la intrare.

— Da, aşa cred, am răspuns cu o ezitare calculată, care trebuia s-o lase nelămurită.

— Mă duc să văd.

— Imediat. Nu e nici o grabă. Cine crezi că ar putea să intre acum? Spune-mi ce fac copiii.

Renée nu îndrăzni să insiste. Rămase zîmbitoare, vorbind liniştit, dar vocea îi tremura din cînd în cînd şi i se întîmpla să privească pe furiş spre coridor. Asta a durat cam un sfert de oră, pînă în clipa în care, scoţîndu-mi pardesiul, îl luă şi se duse să-l atîrne la celălalt capăt al apartamentului. Auzii trîntindu-se uşa de la intrare. Acum nu trebuia să se mai teamă că amantul ei ar putea veni pe întuneric, în vîrful picioarelor, să-i bată încet la uşa camerei. Am văzut că se liniştise. Se aşezase într-un fotoliu, picior peste picior, şi în timp ce vobea îşi legăna papucul de piele albă care se ţinea numai în vîrful degetelor. Atitudinea asta degajată şi privirea de simpatie şi bunăvoinţă cu care mă învăluia mă făcură să regret că tortura luase sfîrşit atît de repede. Cum mă întreba despre şederea mea la Bucureşti, i-am făcut semn să tacă şi i-am spus încet: „Cineva a bătut la uşă". Reneé zvîcni atît de brusc, încît scăpă papucul din picior. Fără să mai piardă vremea să-l încalţe, încercă, şchiopătînd, să mi-o ia înainte. „Mă duc eu să văd, îmi zise, tu stai aici."

— Nu, nu, lasă, tu nu eşti îmbrăcată.

Eram pe coridor. Veni şi ea după mine şi-mi strigă atît de tare încît se auzi probabil pînă la etajul de deasupra, articulînd foarte clar numele meu:

— Raoul, te rog, nu te duce! Raoul, poate că e periculos!

După ce-am aruncat o privire pe palier, am închis uşa şi m-am întors lîngă soţia mea care se şi instalase în fotoliu şi-şi încălţase papucul. Mă privea cu un surîs de o ironie afectuoasă. Reluarăm discuţia de la punctul unde o lăsasem. Simţeam că Renée se află în acea stare de veselie combativă şi de promptitudinea lucidă pe care ţi-o dă certitudinea de a fi manevrat cu toată siguranţa într-un moment periculos.

— Într-un cuvînt, călătoria ta a fost absolut inutilă.

— Evident, rezultatele nu sînt strălucite, speram mai mult. Totul a fost împotriva mea. Nu puteam să prevăd scăderea cursurilor trei zile după plecarea mea. Am avut realmente ghinion.

— Fie. Dealtfel nici nu-ţi reproşez că faci parte dintre cei care nu ştiu să prevadă. Nici vorbă de aşa ceva. Ceea ce nu înţeleg este de ce nu te-ai întors mai devreme, dacă a treia zi erai edificat asupra şanselor tale.

— Nu puteam, te asigur că nu puteam. Mai speram totuşi să fac ceva care să justifice deplasarea.

— Sărmanul de tine, n-o să te schimbi niciodată ! Dar nu-i nimic, sînt atît de bucuroasă că te-ai întors !

Zîmbea drăgălaş şi indulgent. Mi-am dat seama că mă apărasem ca şi cum aş fi fost vinovat. Acest gen de observaţii îi era tipic şi fusesem obişnuit vreme atît de îndelungată să le primesc cu o timiditate temătoare, încît la prima ocazie suportasem din nou ascendentul ei şi, uitînd superioritatea mea de soţ avizat de cele petrecute, plecasem capul cu o grabă umilă. M-am revoltat prosteşte în contratimp, după ce faptul se consumase şi cînd discuţia se încheiase.

— Încîntătoare primire ! spusei rînjind. Mă întorc după trei săptămîni, ca s-o aud pe soţia mea reproşîndu-mi imbecilitatea şi constatînd că, din păcate, am rămas acelaşi. Nici nu ştii ce plăcere îmi faci. Dacă ai vrea să mă faci să mă simt un nepoftit, nu te-ai purta altfel.

Această ultimă frază mi se păru abilă şi cît se poate de neliniştitoare. Debitînd-o, îmi reprezentam în acelaşi timp atitudinea şi expresia feţei mele, pe care le simţeam cît se poate de potrivite pentru a sublinia aluzia conţinută în cuvinte. Mă înşelam asupra esenţialului. Această viziune semiconştientă despre mine însumi era încă aceea a omului care încetasem să mai fiu cu cîteva ore în urmă. Mi-am dat seama de asta cînd am întîlnit în oglindă imaginea chipului meu adevărat. Trezirea la realitate mi-a produs o surpriză penibilă şi umilitoare, care mă enervă.

— Hai, Raoul, e ridicol. Ştii bine că eşti nedrept, spunea Renée pe un ton de reproş afectuos.

— Ridicol, da, ştiu, nu e nevoie să mi-o spui. De mult sînt edificat asupra sentimentelor tale faţă de mine, asupra genului de bărbat pe care-l reprezint în ochii tăi. Ridicol, într-adevăr. Şi necioplit, din topor, grosolan. Ştiu că te-ai înşelat cînd te-ai măritat cu mine. Ştiu că în toţi aceşti ani pe care i-am trăit împreună, tu n-ai făcut decît să încerci să te obişnuieşti cu eroarea ta şi să profiţi de ea. Îmi lipseşte înţelegerea, farmecul şi tot ce face agreabilă viaţa unei femei. Sînt necioplit. Cel puţin n-am nici o iluzie în privinţa asta. Dacă ai avut forţa de a trăi lîngă un soţ atît de mediocru, n-ai avut-o în schimb pe aceea de a mă lăsa să ignorez ce însemn eu pentru tine. Sau mai degrabă mă credeai prea grămadă ca să înţeleg.

Renée se ridicase şi mă privea cu ochi uluiţi. Atît de mare era surpriza de a-şi auzi propriile reproşuri şi chiar în termenii pe care-i folosise ea, încît nici nu-i trecea prin minte să protesteze. În descumpănirea ei, nu putu decît să ridice din umeri, ceea ce mă înfurie şi mai mult.

— Ai dreptate. Ţi-a mers întotdeauna cu dispreţul. Continuă. De ce să te jenezi ? Bunul bădăran va accepta totul. Nici o teamă că s-ar putea revolta. Există un fel de a disciplina bărbaţii prin micile probleme cotidiene care-i fac, o dată pentru totdeauna, dependenţi de soţiile lor. Perfect chibzuit. Dar vine

o zi cînd îți dai totuși seama că mai ai și altceva de făcut în viață decît să te tîrăști pe burtă ca un cîine la picioarele unei femeiuști înțepate. Uite, trebuie să-ți spun că nu m-am dus la București pentru afaceri, ci pentru că mă săturasem de dormitorul tău și de inimioara ta bine ștearsă de praf. Plecasem ca să nu mă mai întorc. Și am făcut o călătorie minunată, o călătorie pe care tu nu poți s-o înțelegi cu căpșorul tău de contabil. Nu știu ce remușcări, ce scrupule neroade m-au făcut să mă întorc în dugheana asta fără aer. Viața era atît de bogată, de plină, aveam atîtea de făcut și totuși a trebuit să mă întorc ca să mă umplu iar de praf, să mă închid între patru pereți și să mă abrutizez din nou.

Eram beat de furie și de regrete. Vedeam în fața ochilor fluvii, cules de vii, păduri tropicale, clădiri înalte și chinezării. Mă gîndeam la Sarrazine și o strigam cu disperare. La început buimăcită de revelațiile mele, Renée își reveni luîndu-și o poză demnă și căută una din acele riposte abile și tăioase care erau secretul ei. Inspirația dădu strălucire ochilor ei reci, mijiți din cauza efortului de a se concentra, dar tocmai cînd să deschidă gura, i-am întors spatele și-am aruncat peste umăr, în timp ce mă îndreptam spre coridor :

— Mă car de-aici.

Renée țipă, alergă după mine, țipă din nou și izbucni în plîns. Dar degeaba, nimic n-ar fi putut să mă oprească. Plecam din nou la București, luam viața de la început. Afară am pornit-o fără ezitare, și aproape fără să mă

gîndesc, pe strada Junot. Plouase, strada și luminile erau încă ude. Un om sărman și înfrigurat, cu un muc de țigară în gură, îmi ceru un foc. Cum treceam fără să mă opresc, constată cu o voce posomorîtă : „Păi sigur. Chiar și atunci cînd nu-i costă nimic !“

Intrînd la Junot, am văzut-o pe Sarrazine. Era singură la celălalt capăt al sălii și citea un ziar, mestecînd cafeaua cu lingurița. La zgomotul pașilor mei, ridică privirea și se întoarse imediat la lectura ei. M-am așezat la o masă vizavi de ea. O priveam cuprins de un regret dureros și de nu știu ce speranță nebunească. Obrazul ei aplecat, pe care îl vedeam cumva de sus în jos, îmi păru luminat de o bucurie intensă. De mai multe ori, fără să ridice capul, își aruncă privirea spre ușă, și ochii ei negri reflectau neliniștea așteptării. Mi-am spus : „Pe mine mă așteaptă. La mine se gîndește“. Privind-o, îmi zăream chipul peste umărul ei, în oglindă. Mă forțam să n-o văd decît pe ea, și mai așteptam încă un miracol. Sarrazine îndoi ziarul și ridică privirea, care, după ce dădu ocol, sălii, se opri o secundă asupra mea, dar fără să mă vadă, ca și cum aș fi fost un obiect. Am avut senzația că sînt îngropat de viu, că agonizam sub o greutate care mă strivea, fără să-mi pot manifesta prezența. Am reușit să mă ridic și să mă îndrept spre ea. Crezînd că avea de-a face cu vreun nepoftit, se încruntă.

— Vă cer scuze, doamnă, am murmurat. Sînteți Sarrazine ? Surprinsă și totodată neliniștită, ea dădu din cap afirmativ. Venisem

fără să știu ce urma să-i spun și situația îmi impunea să vorbesc împotriva tuturor speranțelor mele. Am continuat aproape fără să vreau : Prietenul meu Roland Colbert m-a însărcinat să vă prezint scuzele lui. A trebuit să părăsească Franța în grabă și nu se va mai întoarce decît după multă vreme. Mi-a mărturisit că e foarte nefericit că n-a putut să v-o spună chiar el. Din cîte știu, nu avea nici numele, nici adresa dumneavoastră.

Sarrazine avea fața răvășită și plecase ochii ca să-și ascundă tulburarea. Simțeam că nu era vorba de o simplă decepție ci de o suferință adevărată. Contrariată că lăsase să se vadă asta, se reculese și mă privi cu oarecare curiozitate, din dorința de a vedea cum arăta cel pe care omul iubit îl alesese drept confident. Chipul îi rămase rece și cred că am decepționat-o. O clipă am fost tentat să-i spun că-mi piedusem adevăratul chip și că eram trista victimă a unei incredibile metamorfoze, dar o asemenea mărturisire nu mă putea face decît ridicol. M-am mulțumit să-i propun umil :

— Dacă doriți, aș putea să vă anunț cînd o să am vreo știre.

Sarrazine nu răspunse și urmă o tăcere semnificativă. După ce-și privi ceasul, își îndreptă bustul și, cu un zîmbet politicos, îmi mulțumi pentru deranj. Se sfîrșise.

M-am întors la masa mea și-am plătit consumația fără să mă mai așez. La ușă, nu m-am putut opri să întorc capul. Cu cotul sprijinit pe masă cu bărbia rezemată în podul palmei,

ea privea drept înainte, suflînd fumul țigării. Am mai întîrziat cîteva secunde, sperînd că mă va chema înapoi ca să vorbim despre el, dar nu-mi mai dădu nici o atenție.

Ploaia începuse iar, o ploaie deasă și șfichiuitoare, cu stropi care plesneau cînd cădeau pe asfalt. Tipul care-mi ceruse un foc se refugiase pe terasa pustie a restaurantului, unde m-am adăpostit și eu. Nu păru să recunoască în mine pe grăbitul trecător de adineauri și spuse cu o voce prudentă : „E de așteptat la o așa vreme în acest anotimp". Schimbarăm cîteva cuvinte și înainte de a pleca i-am dat țigări și o cutie de chibrituri pe care le primi cu o plăcere evidentă. Gîndindu-se că l-aș putea lua drept un vagabond, ceea ce și era probabil, avu delicatețea să mă liniștească :

— Nu sînt din cartierul ăsta, zise. Locuiesc mai degrabă spre Bercy. De multe ori te trezești departe de casă, fără să știi măcar de ce. Te duci, vii, nu-i așa, și pînă la urmă te trezești departe de casă.

Nu mai ploua așa de tare. Mi-am ridicat gulerul pardesiului și am luat-o la fugă pe strada Junot. M-am întors acasă fără să stau pe gînduri, tot așa cum făcusem cînd plecasem s-o întîlnesc pe Sarrazine. Viața de aventuri în care mă aruncasem cu un sfert de oră mai devreme se sfîrșea de la sine. Ploaia nu avea nici o vină. Deznodămîntul, care avea loc împotriva voinței mele îmi impunea să mă întorc acasă, și o făceam docil, ca un om care nu mai are altceva de făcut. Deschizînd ușa, am văzut-o pe Renée stînd ca adineauri, la

celălalt capăt al coridorului. Își schimbase rochia de casă de saten alb cu o alta de barchet. În loc să mă îndrept spre ea, am intrat în camera copiilor. Dormeau amîndoi. Toinette dormea cu păpușa, care ocupa o mare parte din pătuț. De obicei i se lua păpușa după ce adormea. În seara asta fusese uitată. Din Lucien nu se vedea decît un smoc de păr ciufulit răsărind dintre cearșafuri. Cîteva secunde am rămas nemișcat, privindu-i și ascultîndu-le răsuflarea. Aveam senzația că viața își relua în mine cadența normală și resimțeam în sfîrșit o bucurie nealterată că-mi regăsisem chipul care-mi va îngădui mîine să-mi îmbrățișez copiii. Am zîmbit cu o milă indulgentă la gîndul că puțin mai deveme plecasem să-mi trăiesc viața.

Ieșind din cameră am găsit-o pe Renée pe coridor, sprijinită de ușa de la intrare. Credea că mă întorsesem acasă numai pentru a-mi lua adio de la copii. Era hotărîtă, iar privirea îi era neînduplecată. Îmi spuse :

— Raoul, trebuie să mă asculți. N-am să-ți cer să rămîi, fii liniștit, dar vreau să-ți fac o mărturisire.

Eram contrariat și puțin descumpănit. Cum să primesc mărturisirea ei ? Am făcut un gest de protest.

— Adineauri, continuă ea, ai plecat după ce mi-ai făcut reproșuri nedrepte. Ai greșit. Dacă un bărbat este agasat de soție și de defectele pe care i le-a știut dintotdeauna, ăsta nu-i un motiv s-o părăsească. Procedînd așa, ai face o faptă urîtă. Dar tu ai cu adevărat

un motiv să pleci, un motiv real, și vreau să-l știi pentru liniștea conștiinței tale și a mea. Te-am înșelat. În absența ta am avut un amant.

— Știu.

Renée rămase surprinsă. Situația mi se păru amuzantă și-am avut un zîmbet pe care ea îl crezu amar, fără îndoială, cînd era de fapt de bună dispoziție. Mi-am compus o figură gravă și, atît cît îmi stă mie în putință, olimpiană.

— Bineînțeles că știu. Crezi că poți să-mi ascunzi un asemenea lucru fie chiar și o secundă ? Mi-am dat seama de cum am ajuns, după privirea, după atitudinea ta. Am înțeles-o din fiecare cuvînt al tău. Femeile își fac iluzii în privința puterii lor de disimulare. În realitate, abilitatea lor constă în a face hapul mai ușor de înghițit, și un bărbat care nu vrea să închidă ochii, știe întotdeauna despre ce-i vorba. Cît despre mine, eram edificat chiar dinainte de a te fi văzut. Cînd ți-am telefonat ultima oară de la București, vinerea trecută, am înțeles ce s-a întîmplat din schimbarea vocii și a felului tău de a-mi vorbi.

Soția mea mă privea uluită și, fără îndoială, mă vedea într-o lumină nouă.

— E o greșeală să-ți disprețuiești soțul. Cînd disprețuiești pe cineva încetezi să-l mai înțelegi și ești la discreția lui. S-a văzut perfect adineauri. Credeai că mă poți trata cu un soi de superioritate dezinvoltă și fiecare din

cuvintele tale, din atitudinile tale, era o mărturisire pe care chiar și acum ai ezita s-o faci. Am aflat despre aventura ta mai multe lucruri decît știi tu însăți, biata mea copilă, și nu cred că exagerez afirmînd că mărturisirile tale, admițînd că ar fi sincere, nu mi-ar aduce nimic nou. Dealtfel, nu spui adevărul adevărat cînd afirmi : „Am avut un amant", ar trebui să spui : „Am un amant".

Renée protestă că totul se terminase, protestă sincer, dar cu un ton nesigur.

— Dacă într-adevăr totul s-a sfîrșit, atunci asta s-a întîmplat acum un sfert de oră. Aș paria chiar că amantul tău nici nu știe că te-ai hotărît să rupi cu el. Ceea ce-i sigur e că nu pe mine mă așteptai astă-seară. Și n-ai ezitat să-i dai întîlnire aici, fără a ține seama de prezența copiilor. Poate că ei îl și cunosc, poate că ți i-ai făcut complici. Ah, Dumnezeule mare, dac-aș fi sigur !

Eram mînios de-a binelea. Renée clătină din cap și începu să plîngă. Văzînd-o umilită și nenorocită, m-am gîndit cu orgoliu la anii cînd tremuram de teama de a nu-i fi pe plac sau de a n-o supăra. I-am întins batista mea, căci lacrimile o făceau să se smiorcăie și am împins-o înainte în casă.

— N-are rost să stăm aici. Poate trece cineva pe palier și ne aude.

Suflîndu-și nasul și hohotind de plîns, Renée mergea tîrșindu-și picioarele. Eu, mîndru și cumplit ca un împărțitor al dreptății, mă

prefăceam a fi puțin răcit și tușeam tare, într-un fel care s-o sperie. Am poftit-o să ia loc în fotoliul în care puțin mai înainte se jucase cu papucul de piele albă, dar și rochia de casă de saten, și papucii erau acum în cine știe ce fund de sertar. Renée se așeză, acoperită de barchet și lacrimi, eu, în fața ei, pe marginea patului. Aveam încă multe de spus. Mai zisei o dată „Dumnezeule mare", așa, pentru rememorare, și ca să fac o legătură, apoi :

— De necrezut ! Să ajungi aici, tu, mama copiilor mei ! Și poate că nu asta e lucrul cel mai rău. Mă gîndesc la comedia pe care mi-ai jucat-o la venire. Sărmană și nefericită făptură, vrednică de plîns ! Oh, nu minciuna în sine mă revoltă. Cînd în locul amantului pe care-l aștepți la tine, la copiii tăi acasă, apare soțul, ești nevoită să minți. Ceea ce m-a sfîșiat și nu voi uita niciodată e că te-am văzut pe tine, atît de cinstită și de sinceră altădată, mințind cu voioșie, cu delectare, asta e, cu delectare. Te-am văzut beată de plăcerea de a te degrada, de a te murdări. Ah, sărmană femeie care nu mai ești în stare să înțelegi cît am suferit la vederea spectacolului acestei... acestei... în sfîrșit, a spectacolului !

Printre hohote de plîns, Renée a început să sughită și să bîlbîie : Raoul, iertare am fost infamă, niciodată n-o să, Raoul, iertare !

Eu, Raoul, m-am ridicat și-am început să umblu cu pași mari și gînditori prin cameră,

scărpinîndu-mă în cap, sprijinind în mîini acest cap care urma să ia o decizie atît de gravă. Tăcerea nu mă speria. Am lăsat-o să se aștearnă, să dureze o veșnicie. În sfîrșit : Pentru copii, fie. Consimt să ducem în aparență o viață comună. În fața lor, vom fi ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Cel puțin o să-mi dau toată silința. Bineînțeles că pentru noi nu se mai pune problema să mai trăim vreodată împreună.

Ezit să spun și urmarea pe care mi-o dictează o inspirație subită. Dacă reușesc, voi fi îndeplinit o acțiune uluitoare, un miracol pe lîngă care metamorfoza mea era un fleac. Mi-am luat inima în dinți și-am zis :

— În zilele cînd o să dorm acasă, ca azi, de pildă, o să mă culc în camera cu tapet în pătrățele.

Am vorbit ridicînd vocea, dar cu spatele la soția mea. Îndrăznesc să mă întorc spre ea. Mă privește cu o admirație respectuoasă și cu devoțiune. Eu sînt stăpînul. Mai măsor camera cu pași mari. Mă opresc și-i spun : „Sînt obosit".

— Mă duc să-ți pregătesc patul, îmi răspunde cu o voce firavă, docilă, întretăiată de suspine puțin rugătoare. Se ridică grăbită și dispare pe coridor, după o privire timidă în direcția mea. Ce mai, sînt un tip formidabil. Mă duc să mă privesc în oglindă și să mă împac definitiv cu cumsecadele meu chip de Cérusier.

XIV

M-am îmbrăcat fluierînd încetișor. Soția mea a venit să se asigure că nu am nevoie de nimic. Slujnicei, care mi-a adus tava cu gustarea, i-am tras o palmă prietenoasă peste fund, ceea ce mi se întîmpla pentru prima oară în viață și era foarte amuzant. Ce mai faci, Marguerite ? Bine, domnule, și rîse cu toată gura.

Iată-i și pe copii. Mă îmbrățișează, trag de mine, îmi strivesc capul între căpșoarele lor, mă fac bucățele. Rîd zdravăn, așa, ca Cérusier. Sînt iar eu însumi. Povestesc despre București, despre avion. Cînd pleacă la școală, plec și eu cu ei. Toinette merge la școala comunală, care se află de cealaltă parte a intersecției, la cincizeci de metri. În ultimele trei săptămîni aș fi putut s-o văd intrînd și ieșind, de la ferestrele apartamentului meu de la etajul cinci dar nu mă gîndisem decît rar la asta. În fața școlii se atîrnă de gîtul meu mă sărută și fuge înăuntru. Lucien merge la liceul Rollin, pe celălalt versant al colinei. Urcăm împreună pe strada Girardon. Îmi mărturisește că vrea să se facă naturalist și-mi vorbește cu admirație despre domnul Colbert, un locatar nou, pe care l-a întîlnit la muzeu și care cunoaște admirabil animalele antediluviene. Gelos, nu întîrzii să profit de ocazie ca să-i tai entuziasmul.

— O mie cinci sute de litri de lapte ?! Dar e complet fals ! Megateriumul nu dădea mai mult de două sute de litri. Sărmanul meu bă-

iat, naturalistul tău nu mi se pare prea serios, găsesc chiar că e o lipsă de onestitate să profiţi de credulitatea unui copil ca să proferezi asemenea inepţii. Probabil că e naturalist cum sînt eu arhiepiscop. Cînd o să-l întîlnesc, n-am să mă dau în lături să-i spun răspicat ce cred despre el.

Lucien nutreşte neîndoios stimă pentru vastitatea cunoştinţelor mele, dar regretă cei o mie cinci sute de litri, şi oftează. O dată în plus se confirmă că e bine să ascunzi părinţilor orice descoperire cît de cît exaltantă. De la ei nu poţi să aştepţi niciodată vreun secret minunat. Pe drum, ne întîlnim cu un coleg de clasă pe care-l pofteşte să meargă alături de noi şi pe care îl cheamă Alain Leduc.

— Ştii, zice Lucien, ce-ţi povesteam zilele trecute despre cei o mie cinci sute de litri de lapte ai magateriumului, nu e adevărat. Tata mi-a spus adineauri. În loc de o mie cinci sute, sînt două sute.

— Aha, spune Leduc politicos, şi-i citesc în priviri că nu acordă nici un credit părerii mele. Îl simt chiar ostil şi pe undeva ironic. Fără îndoială că a povestit sau are intenţia să povestească unor camarazi despre aceşti o mie cinci sute de litri şi nu e de acord să renunţe atît de uşor la plăcerea de a uimi şi de a fi el însuşi uimit. Prestigiul meu de tată, care mi-a permis să-l conving pe Lucien, n-are nici cel mai mic efect asupra lui.

După ce ne despărţim, o iau pe jos spre centru. Odihnit, liniştit sufleteşte, simt acea senzaţie de uşurare şi de reînnoire care readuce

în memorie cele mai pure amintiri din copilărie. Şi mă gîndesc şi la tristele plimbări de ieri prin cartierul La Chapelle şi pe străzile unei periferii bîntuită de toamnă. În dimineaţa asta n-am nevoie să-l chem pe Dumnezeu la telefon. Căci e în mine aşa cum e şi în ceilalţi oameni, şi am redevenit făptura lui. Viaţa şi chipul meu sînt cele pe care mi le-a dat ca să fac cu ele ce-mi place. Sînt la fel cu toată lumea şi sînt fericit. Mi se întîmplă chiar să zîmbesc femeilor drăguţe pe care le întîlnesc. Ele nu-mi dau nici o atenţie şi fac haz de mine însumi. Timp de cîteva secunde, creşte în mine un măr în floare, un măr de pe cînd aveam şase ani şi care într-o zi m-a consolat că trebuia să mă duc la şcoală. Degeaba te gîndeşti la un asemenea măr. Dacă înfloreşte din nou, ca în dimineaţa asta, faptul se întîmplă pe neaşteptate. Pe strada Martirilor cumpăr un buchet de violete pentru Lucienne, şi deodată, grăbit s-o revăd, iau un taxi.

Nu e încă opt şi jumătate, şi ajung primul la birou. Amintirea purtării mele necuviincioase de alaltăieri mă apasă puţin, şi mi-e teamă să nu mă simt stînjenit.

Punctuală, Lucienne deschide uşa vestibulului. O aud mergînd prin camera vecină şi apoi cîntînd pe mai multe tonuri, ca un băiat căreia i se schimbă vocea. Fac vreo doi-trei paşi spre uşa care comunică între noi şi mă opresc neliniştit. Cuvintele rostite de mine la ultima noastră întrevedere îmi răsună din nou în urechi, cu o precizie jignitoare : „Mi-a spus

tot, îți spun că mi-a spus tot. Oh, n-am să-ți repet tot ce mi-a spus! Mai există încă lucruri care mă opresc s-o fac. Ei bine, îți jur că ele nu-l opresc pe Cérusier". Faptul că Lucienne este obligatoriu convinsă de autenticitatea acestor confidențe mă face să roșesc de rușine. Ascund în buzunar buchetul de violete cumpărat adineauri și aș vrea să mă ascund și eu, ca în prima zi a metamorfozei mele, sau în odăiță, sau pe după ușile întredeschise ale dulapului. Mă calmez puțin gîndindu-mă că în cursul discuțiilor pe care Julien Gauthier le-a avut cu Lucienne, aceasta i-a împărtășit probabil părerea lui conform căreia Roland Colbert ar fi avut cunoștiță despre un jurnal intim ținut de Cérusier. Nimeni n-ar putea să reproșeze cuiva niște confidențe pe care autorul și le face lui însuși. Din păcate, era puțin probabil ca Lucienne să fi crezut în existența acestui jurnal intim. Julien, care e bărbat, poate foarte bine să se mulțumească cu posibilități teoretice. Dar ea nu. Fără îndoială că prima idee va fi fost să examineze condițiile materiale ale unei asemenea realizări. Știe că acasă mi-ar fi fost imposibil să țin un jurnal atît de confidențial iar la birou n-aș fi putut s-o fac fără știrea ei, sau cel puțin fără să-i stîrnesc curiozitatea prin ceva deosebit care s-o facă să-mi spună: „Aha, acum înțeleg de ce..." Lucienne mai știe și că nu sînt omul care să țină un jurnal și, spre deosebie de Julien, care știe și el acest lucru, ea își ține cont de

asta. Totuși vreau să sper că o îndoială favorabilă i s-a strecurat în minte. Cînd intră cîntînd în biroul meu, aproape mi-am revenit din tulburare și fac față onorabil. După prima surpriză, îmi spune că e fericită că m-am întors și ne strîngem mîinile. În taxiul cu care străbăteam, puțin mai devreme, strada Quatre-Septembre, mi se înmuiase inima gîndindu-mă la dulci sărutări, dar de la început simt ceva schimbat în comportarea ei față de mine. Zîmbește, mulțumită că s-a liniștit asupra soartei mele, dar nu de bucuria de a mă revedea. Mi se pare că-și ia nu știu ce subtile precauții ca să mă țină la distanță.

Atitudinea ei e totuși sincer cordială. În ochii ei limpezi, care n-ar ști să ascundă ceva, nu citesc nici cel mai mic reproș și nici neîncredere, dar are uneori o privire stingherită, vorba i se împotmolește și i se întîmplă să roșească. Efuziunile sau ceea ce le înlocuiește, sînt pe cît posibil scurte, și ne grăbim să discutăm despre afaceri. Pe acest teren, orice stînjeneală dispare imediat. Ajung să cred că numai timiditatea și rușinea mea încă proaspete au dat naștere constrîngerii de la început și mă pregătesc să-i spun la ce mă gîndesc din clipa cînd o informasem pe soția mea că nu voi dormi regulat acasă. Dar sosirea doamnei Lagorge, în întîrziere cu o bună jumătate de oră, care vrea să-mi ureze bun-venit și să se scuze, mă împiedică să vorbesc. Înainte de a trece în camera vecină pentru a-i da de lucru dactilografei, Lucienne îmi cere să-i telefonez lui Julien Gauthier.

— Vrea să vă vadă cît mai curînd posibil. E vorba de ceva foarte grav.

Iau un aer mirat și întrebător.

— E într-adevăr foarte grav, adaugă Lucienne.

— Știi despre ce-i vorba?

— Da. Domnul Julien Gauthier mi-a vorbit de treaba asta, dar prefer să nu vă spun nimic. Mi-ar fi teamă s-o fac cu stîngăcie și să vă previn într-un sens rău. E mai bine să vă informeze prietenul dumneavoastră.

— Bine. Mă duc imediat la el. Vrei să întrebi dacă e acasă?

Ajuns în strada Copernic, nu reușisem încă să iau vreo hotărîre. Aș putea să mă rezum să-l ascult pe Julien și să-i mulțumesc apoi călduros. Aș putea, de asemenea, să încerc să-l fac să admită adevărul. Prima variantă este evident cea mai simplă și mai înțeleaptă, dar mi se pare că în virtutea prieteniei noastre nu trebuie să-i ascund nimic. În afară de asta, mă preocupă grija de a o reabilita pe soția mea. Dar ceea ce mă oprește este dificultatea de a-l face să admită un adevăr care nu este mai puțin absurd acum decît cu trei săptămîni în urmă. Cînd să intru, îmi amintesc conversația cu Lucien despre capacitatea megateriumului de a da lapte. Mă gîndesc la ușurința cu care îl făcusem să revină asupra unei erori care-i era dragă, și cum eșuasem pe lîngă colegul lui, Leduc. Vreau să cred că încrederea pe care i-o inspir lui Julien Gauthier îmi va fi de folos și că prietenul va ști să se facă ascultat acolo unde străinul nu

știuse decît să trezească cele mai periculoase bănuieli. În orice caz, mi se pare că riscul nu e prea mare.

Julien, care tocmai terminase cu spălatul, mă primește în halat de baie în camera lui.

— Nici nu bănuiești, bătrîne, cît de fericit sînt că te revăd! Aproape că nu mai speram. Niciodată nu m-am gîndit atît la tine ca în aceste ultime săptămîni. Stai jos. Mă duc să mă bărbieresc și mă întorc imediat.

Bucuria de a mă revedea e atît de sinceră încît sînt emoționat. Această primire afectuoasă îmi întărește hotărîrea. Prietenia lui se manifestase cu atîta devotament și zel îngrijorat în aceste ultime zile, încît mi-ar fi rușine să-i răspund cu o minciună. Mă așez pe marginea patului nefăcut, ca pe vremea cînd mă duceam, pe neanunțate, la el la hotel. În timp ce se bărbierește, îl aud fredonînd și remarc în vocea lui inflexiuni cam sprințare, care nu-i seamănă deloc. După ce termină cu bărbieritul, se așeză pe un scaun în fața mea.

— Dar ce naiba ai putut face la București timp de trei săptămîni? Asta mă întrebam chiar ieri-seară, la culcare. Îmi spuneam că probabil ai fugit de acasă cu vreo gagică, sau dacă nu, dacă nu, ah, bătrîne!...

— N-am fost la București. N-am plecat din Paris.

— Asta-i prea de tot. N-ai plecat din Paris? Și se poate ști de ce te-ai ascuns?

— Nu, Julien nu m-am ascuns, i-am răspuns cu blîndețe.

Din vocea și privirea mea înțelege ce înseamnă aceste simple cuvinte. Surpriza îl face să încremenească într-un fel care amintește de pelerinul lui Rembrandt în fața chipului Reînviatului iradiind lumina minunii. Tăcem amîndoi, privindu-ne ochi în ochi. În sfîrșit, îi spun ridicînd din umeri cu un soi de descurajare :

— Ce vrei, ce e adevărat e adevărat. Venind spre tine ezitam încă dacă să-ți vorbesc deschis. Era atît de simplu să nu știi nimic, atît de odihnitor să termin odată cu această istorie absurdă ! Și-apoi mi-am zis, nu. Lui, care a trăit aceste trei săptămîni într-o stare de neliniște frățească, nu trebuie să-i ascund adevărul. Da, Julien, tipul de la cafenea pe care l-ai crezut nebun, și pe care l-ai bănuit că vrea să mă asasineze, eram eu. Dar ca să te conving acum, nu mai am nici măcar resursa de a face apel la amintirile noastre comune, nici la vocea nici la cicatricea mea. Nu există nici o dovadă că mi-am schimbat chipul de două ori. Afară de cele ce-ți spun eu.

Tac. La drept vorbind, am exagerat neputința mea. Aș putea să mă bazez pe anumite prezumții. De exemplu, s-ar putea ușor găsi la birou specimene ale scrisului lui Roland Colbert, scris contrafăcut dar pe care un expert l-ar recunoaște fără îndoială ca fiind al meu. Experiența mea în materie de absurd mă oprește să avansez ceva care să fie un început de dovadă. Cele mai potrivite argumente nu servesc, în acest domeniu, decît la excitarea și la punerea în mișcare a periculosului mecanism al rațiunii. Ca și artistul, avocatul absurdului trebuie să se adreseze unor zone ale ființei umane unde elocvența demonstrativă nu are acces, și ceva mă avertizează că totul stă în simplitatea mijloacelor. Mi-e teamă chiar că am spus prea mult. Ar fi trebuit să mă mulțumesc cu cîteva cuvinte. Julien mă privește cu intensitate aplecat spre mine, ca și cum ar încerca să „prindă" un post la radio pe o anume lungime de undă.

— Te cred, îmi spune aproape în șoaptă, de parcă s-ar simți vinovat.

O emoție dulce și puternică pune stăpînire pe mine și lacrimile încep să-mi curgă pe obraji. Spun : „E stupid". Julien îmi ia mîinile într-ale lui și mi le strînge afectuos.

— Raoul, îți cer iertare. M-am purtat ca un imbecil. N-am avut mai multă intuiție decît un căpitan de jandarmi. Și cînd te gîndești că m-ai chemat în ajutor și că eu m-am eschivat din prostie și din vanitate ! Ai fost nefericit, și eu, în loc să te ajut, ți-am complicat și mai mult dificultățile. Ce mult regret, bătrîne ! Pedeapsa mea e că am ratat o aventură pe care aș fi putut s-o trăiesc și eu puțin, alături de tine. Hai, povestește.

Încep să-i povestesc reluînd totul de la început. Julien mă urmărește cu o atenție pasionată și, simțindu-l atît de prins, mă însuflețesc și eu. Îl admiră pe unchiul Antonin că a acceptat metamorfoza mea fără cea mai mică ezitare. Ce om, cîtă tinerețe în el ? suspină. Îi împărtășesc acele modificări trecătoare, poate mai mult aparente decît reale,

ale temperamentului meu, despre care credeam că sînt în raport direct cu noul meu chip. El, care mă cunoaşte atît de bine, nu se poate consola că n-a fost lîngă mine ca să aprecieze aceste modificări la justa lor valoare. Vorbindu-i despre Lucienne şi despre comportarea mea faţă de ea în aceste trei săptămîni, nu văd necesitatea de a-l pune la curent cu intimitatea noastră şi reduc totul la o ceartă de susceptibilităţi, ca şi cum Roland Colbert ar fi fost pur şi simplu gelos pe autoritatea lui Cérusier asupra tinerei fete. La drept vorbind, prietenia mea cu Julien se bazează pe atîta încredere încît aş putea să nu mă poticnesc de asemenea scrupule, dar prin această discreţie am impresia că alin un punct dureros al conştiinţei mele. Cît priveşte evenimentele din ultimele zile, nu aflu nimic important.

— După expertiza grafologică, îmi spune Julien, ceea ce a contribuit şi mai mult la liniştirea mea a fost să aflu că individul (rîde), trecînd ieri dimineaţă pe la mine, s-a dat drept asasinul lui Raoul. N-am văzut în această atitudine decît o sfidare iritată a unui tip care se simţea bănuit pe nedrept. Vezi, eram foarte departe de ideea că veneai să te acuzi de crimă. Jalnic! Cînd mă gîndesc ce a însemnat pentru tine ziua de ieri şi prin ce spaime te-am făcut să treci, sînt dezgustat de mine. N-am să ostenesc niciodată să spun cît de nătăfleţ am fost de la un capăt la celălalt al acestei aventuri. Un nătăfleţ cu pretenţii. Mi-e teamă că mai eşti încă supărat pe mine.

— Supărat pe tine, bătrîne?! Din contră, îţi sînt recunoscător pentru tot ce ai făcut împotriva mea, ca fiind o dovadă de prietenie. Dar vreau să te întreb ceva, ceva care te priveşte pe tine personal. Sînt curios să ştiu ce efect are asupra ta ideea că un lucru atît de absurd s-a întîmplat cu adevărat. Eu însumi am fost prea profund angajat în această istorie pentru a-mi putea de seama ce simte un spectator în faţa a ceea ce sîntem obligaţi să numim miracol. Dar tu cum vezi povestea asta?

Julien se gîndi puţin. Îl simt cu adevărat preocupat de a nu spune decît adevărul.

— Ei bine, iată. Trebuie să-ţi mărturisesc că privesc cu oarecare detaşare, aş zice chiar aproape cu indiferenţă, ceea ce din potrivă, ar trebui să mă tulbure profund, să mă scoată din minţi. Bineînţeles că nu e vorba despre ce ai suferit tu, asta pot să-mi imaginez foarte bine. Dar metamorfoza în sine, care ar trebui să-mi înfierbînte capul, mă miră pur şi simplu, lăsîndu-mă destul de liniştit. Nu cred să fie vorba de vreun defect de imaginaţie. Văd foarte bine tot ce ar putea trece printr-o asemenea deschidere, dar îmi lipseşte elanul.

Îşi acordă cîteva secunde de meditaţie şi continuă:

— Dacă m-ai întreba de ce de data asta am crezut în metamorfoza ta, ţi-aş răspunde că din trei motive. Primul şi cel mai important este acela că tu eşti bunul şi vechiul meu camarad Raoul Cérusier, pe care-l cunosc de

douăzeci de ani ca pe un tip loial, puţin înclinat spre excese de imaginaţie. Al doilea, care nu este la fel de decisiv, îţi va explica poate placiditatea mea. Ceea ce a făcut miracolul mai plauzibil este faptul că nu mai e actual, că se situează în trecut. Poate că mă înşel, dar ceea ce mi se pare tulburător în miracol, este prezenţa, proximitatea lui, pentru că atunci sînt obligat să particip. Sînt expus la a-l întîlni, la a-l vedea intrînd în viaţa mea. Dacă, dimpotrivă, a încetat să fie actual, nu mă priveşte, sau aproape. Ca o catastrofă feroviară, care nu te mai poate afecta cînd a devenit poveste veche. În concluzie, faptul că metamorfoza ta aparţine trecutului, a permis raţiunii mele să fie împăcată, deoarece nu s-a neliniştit peste măsură... Să nu crezi că am căzut la învoială cu ea. Dar raţiunea este ca un cîine de pază care latră şi trage de lanţ cînd vagabonzii se furişează pe la garduri şi care tace sau se mulţumeşte să mîrîie cînd trec la distanţă.

— Da, înţeleg, dar toate astea nu sînt foarte liniştitoare. Dacă în locul acestei istorii care s-a răcit aş fi venit să-ţi vorbesc de o metamorfoză foarte recentă şi să-ţi spun, de exemplu, că soţia mea s-a prefăcut într-o rîndunică, raţiunea ta nu l-ar fi crezut pe bunul şi vechiul tău camarad Raoul.

— Nu ştiu, zise Julien. Ca metamorfoză, e cam gogonată. Ai putea foarte uşor să-mi spui că în materie de absurd, mai mult sau mai puţin nici nu contează, dar e totuşi o chestiune de prezentare, de accesorii, de circumstanţe. În orice caz, aş fi putut foarte bine să te cred. Evident, la povestea cu rîndunica raţiunea mea ar fi început să latre, dar dacă aş fi simţit nevoia să mă conving, m-aş fi aranjat să nu-i mai aud lătrăturile. Aş fi putut ieşi din încurcătură printr-o criză de exaltare, sau printr-o manifestare lirică sau mistică, sau înnebunind. Dar tu mă faci să vorbesc şi de fapt n-am nimic deosebit de spus. E plină lumea de indivizi care cred în poveşti absurde. Ştiu pe unii care cred în fantome, pe alţii care cred în magia neagră sau în spiritism. La un moment dat, ei s-au aflat în faţa aceleiaşi probleme care s-a pus adineauri pentru mine, şi majoritatea au rezolvat-o devenind puţin ţicniţi sau, dacă vrei, domesticindu-şi raţiunea. Ce mi se pare mult mai interesant este să aflu ce gîndeşti tu, tu care ai văzut, care ai fost instrumentul miracolului. Certitudinea ta este totuşi de o factură deosebită, şi oricît de respingătoare ţi s-ar părea, vei fi obsedat de ea multă vreme.

— Ei bine, te înşeli, nu cred că amintirea metamorfozei mele va ocupa un loc important în viaţa mea. Tu ştii că sînt cam greoi. Nu sînt dintre cei pe care un adevăr excitant îi împiedică să rămînă cu picioarele pe pămînt. Cînd anumite chestiuni tulburătoare mă deranjează, ştiu mai bine ca oricine să nu le bag în seamă. Raţiunea mea nu are susceptibilităţi care trebuie menajate. Pînă la douăzeci de ani am fost un catolic corect şi credincios. Eram foarte convins că Josua oprise soarele, şi totuşi ştiam foarte bine că pămînul se în-

vîrteşte în jurul soarelui. Nu mi-am bătut niciodată capul să găsesc vreun artificiu care să împace cele două afirmaţii. Raţiunea mea trebuie să fie împărţită în compartimente, cum e cazul cu atîţia oameni, probabil şi cu cei care cred în fantome sau în magia neagră şi care par puţin ţicniţi. Va exista deci un compartiment şi pentru metamorfoza mea, iar cînd mi se va întîmpla să-mi amintesc de existenţa ei sau chiar să mă gîndesc la ea, viaţa n-o să-mi fie cîtuşi de puţin tulburată. Dealtfel, în timpul acestor trei săptămîni cînd biata mea minte a fost totuşi în fierbere, m-am simţit mult mai preocupat de consecinţele metamorfozei decît de miracol în sine. De fapt, revin la ce-mi spuneam aseară după ce mi-am regăsit adevăratul chip: această aventură nu era pentru mine.

— Socotind aşa, remarcă Julien, nici eu nu sînt confidentul visat. Ai fi putut avea norocul să te mărturiseşti cuiva mai exploziv, care ar fi intrat în transă, exclamînd tot timpul „nu zău". Deşi, gîndindu-mă, nu cred că un om echilibrat ar putea să se entuziasmeze prea tare de aventura ta. Un miracol pur şi simplu care n-are alt merit decît că e absurd nu te stimulează deloc.

Vorbim de mai mult de două ore şi e aproape douăsprezece. Îi amintesc lui Julien că nu e îmbrăcat şi că alaltăieri fixasem cu unchiul Antonin o întîlnire la un dejun care urma să ne reunească pe toţi trei într-un restaurant de la poarta Maillot. Bietul om, cu siguranţă, nu se aşteaptă să mă revadă sub înfăţişarea mea obişnuită. Am hotărît să-l fac să creadă că m-am întors realmente de la Bucureşti fără să ştiu absolut nimic despre dramă. Julien se indignează şi sînt de acord cu el că unchiul nu merită deloc o asemenea farsă. Dar dacă îi spun adevărul, de data asta n-aş mai avea nici un motiv important de invocat ca să-i cer să păstreze secretul. Nu numai că nu se va putea abţine să nu răspîndească marea noutate, dar se va simţi dator să o şi susţină în calitate de martor ocular. Va povesti în familie şi la prieteni că am luat aparenţa unui tînăr zeu cu ochi blînzi şi luminoşi ca să mă culc cu soţia mea. Agreabilă perspectivă! Văd de aici cu ce zîmbet ar primi vărul meu Hector ceea ce el ar numi o transpunere poetică. În sfîrşit, oricare ar fi soarta mărturiilor unchiului, nu vreau cu nici un preţ să-mi las viaţa invadată de o aventură pe care, dimpotrivă, doresc s-o şterg din minte. Întoarcerea mea de la Bucureşti îi va pune punct. Pînă la urmă, Julien fu de acord cu mine.

— Dar ia stai, zise în timp ce se îmbrăca. Adineauri, examinînd cauzele care au favorizat conversiunea mea la absurd, am anunţat trei, şi îmi dau seama că am uitat să-ţi vorbesc de a treia. Vrei s-o afli? Ei bine, dragul meu, a treia cauză se datorează unei stări de spirit deosebite care mă face mai încrezător decît de obicei. Da, cred că bucuria, fericirea de a trăi, m-au făcut mai puţin vigilent, mai înţelegător faţă de raţiunile inimii. Sînt atît de fericit!

Stînd pe pat, întorc capul spre el. Julien, în cămașă, cu o cravată în mînă, zîmbește extaziat.

— Ești îndrăgostit ?

— Da. Îndrăgostit de cea mai frumoasă, de cea mai pură dintre femei. O grădină în aprilie. Raoul, mă însor. Ți-am spus destul ca să ghicești cu cine. O iubesc pe Lucienne.

Simt că mă fac roșu ca racul. Continuă să zîmbească idiot. L-aș plesni.

— Și ea te iubește ?

— Da, mă iubește și ea. Aseară am hotărît totul. Trebuie să-ți spun că în aceste trei săptămîni ne-am văzut foarte des. A doua zi după metamorfoza ta, m-am dus să-i cer lămuriri în legătură cu plecarea ta la București. Ziua următoare am întîlnit-o întîmplător. Am venit de mai multe ori la tine, la birou. Am mers de cîteva ori împreună la cinema și la teatru. În sfîrșit, după ce te-am întîlnit cu soția ta pe bulevardul Saint-Germain, m-am hotărît să-i vorbesc despre periculosul individ, și amîndoi am tremurat pentru viața ta. Nu mai părăseam biroul tău. Seara mîncam împreună. Și uite-așa s-a întîmplat. Mă gîndeam adineauri, dragul de Raoul, noi sîntem fericiți datorită călătoriei lui la București. Iar acum pot să spun : datorită metamorfozei tale. E mai drăguț așa. Nu crezi ?

Răspund că da, într-adevăr. El îmi face elogiul Luciennei, îmi vorbește despre onestitatea ei, despre loialitatea ei, despre blîndețea privirii ei, despre prospețimea tenului

ei. E inepuizabil. În sfîrșit, terminînd cu îmbrăcatul, iese un moment din cameră și mă lasă singur, zdrobit de această nouă lovitură. Ceea ce am pierdut e dragostea Luciennei, care mi-era atît de scumpă și în același timp rațiunea de a-mi organiza viața într-alt mod. Mă gîndisem să nu mă întorc acasă în seara aceea. Îmi și făcusem programul duminicilor. Sîmbăta la prînz am fi plecat împreună, cu bicicleta sau chiar pe jos. Visam la dragostea în pădure. Pe ploaie, sau în zilele triste de iarnă, la gura sobei, într-o garsonieră plăcută, am fi luat o masă frugală și ne-am fi dus la cinema. Soției mele i-aș fi spus : mă întorc luni seară. Iar pe strada Caulaincourt, la *Manière* și la *Rêve* s-ar fi vorbit : „Ați auzit de Cérusier, nu știați, nu-i așa, are o legătură". Și de asemenea : „Ia uitați-vă ce bine e îmbrăcat acum, totdeauna pus la punct și formidabil ce tînăr pare". Aveau dreptate. Plăcerea de a iubi mă făcea să redevin tînăr. O iubeam așa de mult pe Lucienne, blîndețe, corp robust, floare de cîmp. Eram în stare să-mi dau viața pentru ea. De exemplu, se îmbolnăvea. Doctorul spunea : „Transfuzie, îmi trebuie trei litri de sînge". Eu eram acolo, gata să-mi ofer sîngele : După cei trei litri luați, doctorul spunea : „Îmi mai trebuie unul". Iar eu, pe moarte, îi răspundeam : „Luați cît aveți nevoie", așa încît pînă la urmă mi-l lua pe tot. Dar Lucienne era salvată, iar eu aveam norocul să scap. Apoi ea mă adora cum nici o femeie n-a iubit vreodată un bărbat, și dragostea noastră stîrnea invidia.

În seara asta o să mă întorc acasă, în seara asta, mîine seară și în toate celelalte seri. Duminică o să facem o plimbare în pădure, un păhărel pe Champs-Elysées, un sirop pentru copii, apoi duminica următoare la Vincennes sau la Arenele din Lutèce. Buzunarul pantalonului meu stă puțin umflat. E buchetul de violete pe care-l cumpărasem azi-dimineață pentru Lucienne, pe strada Martirilor. La ce bun să-l arunc ! Astă-seară, cînd mă voi duce acasă, o să i-l dau soției mele.

Încerc să mă repliez pe poziții avantajoase, să fiu generos cu fericirea lor. Îmi spun că-i mai bine așa. Să pui stăpînire pe viața unei fete tinere, la vîrsta mea, și să nu faci nimic din ce-ar merita ar fi fost foarte rău. Mi-o spun, dar nu sînt decît cuvinte și inima mea nu e generoasă. E încă prea devreme ca să gîndesc așa. Mai tîrziu, mult mai tîrziu, peste cîteva zile, cînd Renée va fi pus din nou stăpînire pe mine.

— Vii ? zise Julien. E un soare ca-n aprilie. Hai să trăim !

XV

Unchiul Antonin alesese o masă într-un colț de unde putea să supravegheze ușa de la intrare, dar nu ne văzu venind, ocupat fiind să deseneze mașini pe spatele meniului. Spun : „Bună ziua, unchiule". Ne strînge mîinile fără să bage de seamă că am chipul meu de altădată. Observă numai cînd mă așez chiar în fața lui.

— Dar ești tu ! strigă el uluit. Ce faci aici ?

Încremenit de uimire, mă fixează cu o privire încărcată de neliniște și de întrebări. Urmează o scenă de *qui pro quo-uri* de vodevil care-i amuză pe vecini, căci unchiul vorbește foarte tare. Văzîndu-mă nervos și agasat, Julien îi taie vorba :

— Calmați-vă, îi spune unchiului Antonin. Înțeleg din atitudinea dumneavoastră că știți de existența unui anume Roland Colbert care încerca să se dea drept Raoul. L-am pus la curent pe nepotul dumneavoastră. El însuși îl cunoaște pe acest individ, pe care a avut ocazia să-l întîlnească destul de des înainte de călătoria la București, și pe care îl consideră un maniac total inofensiv. Cît despre metamorfoză, aveți fără doar și poate toate scuzele să fi crezut în povestea asta. Animalul era al naibii de convingător, și vă asigur că în ce mă privește a fost gata-gata să mă convingă. În concluzie, cel mai simplu e să uităm toată istoria asta care în fond n-are nici o importanță.

La aceste ultime cuvinte ale lui Julien, expresia feței unchiului, care părea că se destinsese puțin, reîncepu să mă alarmeze. Buzele și mustățile lui lungi fremătară. Mi-e teamă de o izbucnire. Într-adevăr, se ridică pe jumătate și strigă cu o voce tunătoare :

— Fără importanță ?! Nenorocitule, păi porcul ăla te-a dezonorat, s-a culcat cu nevastă-ta !

Toţi clienţii din restaurant au ochii aţintiţi asupra noastră. Patronul ne priveşte cu răceală.

— Unchiule, te rog, nu ţipa. Şi nici nu te grăbi s-o acuzi pe Renée. Ştiu că a ieşit cel puţin o dată cu acest individ, de vreme ce i-a întîlnit Julien. Ştiu şi că avea un apartament în casa unde stăm noi. Dar înseamnă asta că nepoata dumitale m-a înşelat? Sincer vorbind, nu cred deloc.

Mi-e teamă să nu se scandalizeze de credulitatea mea şi să vrea să triumfe cu orice preţ adevărul şi dreptatea, aşa că i-o iau înainte:

— Ştii bine, unchiule, că dacă aş avea motive să cred că Renée m-a înşelat, m-aş despărţi imediat de ea.

Se resemnează să tacă, dar se simte cu conştiinţa încărcată şi se trage de mustăţi ca de un căluş. Julien schimbă vorba dar perorează aproape singur. Unchiul e trist, eu de asemenea. Pentru a-i alunga tristeţea, îl întreb dacă maşina a mai suferit modificări importante în timpul absenţei mele. Întrebarea mea pare să-l mai înviorеze. Ne vorbeşte despre o frumoasă invenţie pe care poate o s-o breveteze. E vorba despre un motor de rezervă, cu putere redusă şi cu un volum suficient de mic pentru a putea fi aşezat sub unul din locuri. Se entuziasmează ca în vremurile bune, dar deodată mintea îi zboară în altă parte, se întrerupe şi suspină:

— Şi totuşi, ce păcat!

— Ce e păcat, unchiule?

— Mă gîndeam la metamorfoza asta. Mi-ar fi plăcut aşa de mult să fi fost adevărată!

Tace. Sînt emoţionat de acest regret, pe care orice copil l-ar fi resimţit într-un caz similar.

— Regretaţi cu adevărat? întrebă Julien, care vrea să-l facă să precizeze sensul acestei afirmaţii. De ce?

— Poate pentru că sînt bătrîn, spune unchiul Antonin.

Şi eu şi Julien protestăm că nu e bătrîn deloc, că făcuse dovada tinereţii lui acceptînd să creadă în metamorfoza nepotului. El clatină din cap.

— Nu, nu, n-aţi înţeles! Am crezut tocmai pentru că sînt bătrîn. De două zile de cînd am început să am îndoieli, m-am gîndit bine. Sînt bătrîn, asta e.

— De obicei, remarcă Julien, bătrîneţea nu acceptă deloc răsturnările.

— E posibil. Dar la vîrsta mea timpul trece repede, foarte repede, o să vedeţi. Şi ai o senzaţie cu totul specială, care îţi trezeşte dorinţa să te scuturi, senzaţia de a fi angrenat într-o maşinărie care se învîrteşte fără greş, fără nici un accident posibil. O maşinărie care merge perfect e obositoare. Ai vrea s-o vezi stricîndu-se, măcar un pic, chiar dacă asta nu schimbă cu nimic ordinea lucrurilor. Ar fi o adevărată odihnă. Noi ăştia, bătrînii, cînd ne vedeţi începînd din nou să mergem la biserică, credeţi că ne luăm nişte măsuri de precauţie, dar adevărul e că maşinăria ne agasează şi că

am vrea să-i spunem o vorbă mecanicului. Pentru mine e clar. În zilele în care Dumnezeu există încerc să-l determin să facă mașinăria să meargă de-a-ndoaselea. Și ce naiba, trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Mie îmi plăcea acest Roland Colbert. Agreabil, cu un chip drăguț, cu tinerețea și cu ochii lui frumoși și tandri, îmi spuneam, în fond ce noroc are Raoul. Și-apoi să vină, să-ți spună : „Uite, mi-am schimbat chipul, dar eu sînt Raoul Cérusier", e o idee care nu vine chiar așa, oricui.

Unchiul mă cercetează cu un ochi critic și adaugă clătinînd din cap :

— Bineînțeles că tu nu te-ai fi gîndit niciodată la așa ceva.

Intrînd în localul administrației de unde, exact cu șase săptămîni în urmă, ieșeam cu un alt chip, am astăzi un sentiment de îngrijorare care merge pînă la spaimă. Ajuns la mezanin, mă privesc într-o oglindă mică de buzunar înainte de a împinge ușa biroului. Sînt eu, fără îndoială.

Intru și în spatele ghișeului zăresc părul cărunt al doamnei Passavent, aplecat asupra tocului care aleargă pe hîrtie. În partea rezervată publicului, domnul Caracalla conversează cu funcționara de la ghișeul vecin. Bastonul lui cu mîner de argint e atîrnat de pervazul de lemn de care el însuși se sprijină în cot, cu obrazul proptit în palmă. Mă privește dintr-o parte și continuă cu o voce mai ridicată :

— Cînd le-am spus cine sînt, și-au cerut scuze.

Caut cu privirea, în fundul sălii, silueta gheboșată a domnului Boussenac, dar nu se mai vede bine. Încep să se aprindă becurile.

— Aici e, spune doamna Passavent cu o voce ștearsă. Aveți actele ?

Fără să mă privească, înhață teancul de hîrțoage pe care le pusesem pe ghișeu, pune deoparte cererea pe hîrtie timbrată și deschide un registru mare cu coperți îmbrăcate în pînză verde.

— Aveți fotografiile ?

Cu inima bătînd, pun două fotografii pe ghișeu. Gestul meu îi este suficient doamnei Passavent, care începe să scrie în registru fără a arunca măcar o privire asupra fotografiilor. Știu că asta o să dureze cîtva timp. Neavînd ce face, mă las din nou pradă grijilor mele din care cea mai importantă este să găsesc o secretară capabilă pe care Lucienne s-o poată instrui pînă la sfîrșitul lunii. Aș vrea să aibă peste cincizeci de ani, sau o față strîmbă, dar în sinea mea sper totuși să am o surpriză plăcută. De fapt nu mă interesează cîtuși de puțin. Viața mea, cu unele mici diferențe, e atît de asemănătoare cu cea de acum două luni, regăsind și recunoscînd cu atîta siguranță căile bătute, încît zîmbetul unei secretare drăguțe n-ar putea s-o schimbe prea mult. Chiar dacă Lucienne ar eșua în căsnicie și ar începe iar să mă iubească, ar fi prea tîrziu. Ce femeie e soția mea, ce minte și ce suflet mare ! Pot să rînjesc eu mult și

bine în adîncul conştiinţei mele. Draga mea Renée! În seara cu buchetul de violete, era emoţionată şi starea sufletească i se citea atît de clar pe faţă, încît atmosfera devenise din nou familială, iar bunul Dumnezeu plutea peste noi. Am uitat de camera separată şi m-am întors în patul conjugal ca din obişnuinţă, nu cine ştie ce umilit şi cu cuvinte dulci curgîndu-mi ca mierea din gură. Noaptea următoare, însă, m-am gîndit să procedez altfel. În timpul unei insomnii, orgoliul mi se trezi brusc şi mă incită să fac socoteala umilinţelor mele şi să mă revolt. Ruşinea şi furia mă înfierbîntau şi-mi dădeau dureri de cap. Cu fruntea arzînd şi cu pielea jilavă, mă răsuceam în pat. Lîngă mine, Renée dormea liniştit, şi mi se păru deodată că acest somn perfect, acest suflu regulat erau de un cinism insultător. Am luat hotărîrea să mă scol, să mă îmbrac şi cînd ea o să deschidă ochii, să spun : „Am o întîlnire la douăsprezece şi jumătate". Dar m-am văzut rătăcind pe străzile reci, în căutarea unei aventuri pe care n-o doream. Am rămas în pat. Mîine, mi-am zis, o să-mi facă din nou patul în camera cu tapet în pătrăţele. Furia mi se calmă în somn. Din acea noapte, m-am readaptat, regulat şi fără şocuri la fericire şi la linişte. Amintirea metamorfozei mele nu tulbură armonia menajului nostru. Nu-i vorbesc niciodată lui Renée despre faptul că m-a înşelat, nevrînd să văd în asta altceva decît o intenţie puţin exagerată. Dar ne gîndim mereu la cele petrecute şi în special Renée. În primele zile, îmi imaginam că situaţia mea de soţ care ştie îmi va asigura un avantaj asupra soţiei mele, dar acum văd bine că m-am înşelat. Nu numai că nu se simte cîtuşi de puţin stînjenită faţă de mine, dar îşi arogă chiar o anume superioritate, superioritatea călătorului care, după ce a avut prilejul să fie fermecat de alte peisaje, se resemnează cu nobleţe să ducă o viaţă sedentară. Această superioritate se manifestă în ce mă priveşte printr-o blîndeţe puţin dispreţuitoare şi de asemenea printr-un aer de absenţă şi de nostalgie care-i permite să dispună, să tranşeze şi să decidă totul cu un soi de autoritate distrată şi involuntară, mai presus de orice discuţie. Mă minunez că a ştiut să profite cu atîta siguranţă de o situaţie care pe mine, dacă aş fi fost în locul ei, m-ar fi încurcat cumplit. Totuşi, într-una din zile, puţin agasat, am simţit nevoia s-o fac să înţeleagă cît de generoasă şi de voluntară era supunerea de care dădeam dovadă, cînd mi-ar fi fost foarte uşor să fiu ironic.

Era duminică dimineaţa. Ne aflam amîndoi în camera de baie, eu bărbierindu-mă, Renée zăcînd în cadă şi ignorîndu-mi prezenţa. Îşi plimba privirea plină de taine peste nuditatea ei firavă, mergînd de la vîrful degetelor de la picioare pînă la sînii care, pierzîndu-şi din greutate în apă, arătau destul de bine. Cu o voce monotonă şi distrată, ca şi cum ar fi gîndit cu voce tare, rupse tăcerea şi declară :

— Nu mergem la familia Gémillard după-amiază şi n-au decît să zică ce-or vrea.

Familia Gémillard sînt vechi prieteni ai familiei mele, cărora le-am păstrat o afecțiune sinceră, și cu care mă simt bine, în virtutea tuturor amintirilor de provinciali pe care le avem în comun. Ca să n-o contrariez pe Renée, care-i găsește vulgari și plicticoși, mă văd condamnat să nu-i văd decît de două sau de trei ori pe an. Nu-i mai văzusem de mai bine de șase luni și, întîlnindu-l pe bătrînul Gémillard pe la jumătatea săptămînii trecute, îi promisesem că-l vom vizita duminica asta, după-amiază. Primul meu impuls a fost să mă revolt împotriva hotărîrii lui Renée. Dar înțelesei că protestul meu nu va avea efect. Renée m-ar fi ascultat fără să obiecteze și, peste două-trei ore, mi-ar fi vorbit despre asta ca despre un lucru hotărît de comun acord. „Am telefonat să ne scuzăm", îmi va spune. M-am gîndit că pentru a o face să revină asupra hotărîrii ei trebuia să vizez dincolo de scopul adevărat, dar nu doream să readuc în discuție un „modus vivendi". Secundele treceau și eu nu spusesem încă nimic. Am surprins-o în oglindă pe Renée zîmbind triumfător. Lăsînd aparatul de ras din mînă, m-am așezat pe marginea căzii.

— Totuși, trebuie să știi adevărul. N-am fost la București.

Cu privirea neliniștită, Renée înțelese că eram pe cale să operez o întoarcere periculoasă pentru liniștea ei. În fața amenințării unei discuții severe și poate chiar furtunoasă,

nuditatea, care-i dăduse atîta satisfacție, o stingheri deodată, ca o inferioritate. Încercă să se acopere cu mîinile.

— În seara în care te-am anunțat că plec la București, mi s-a întîmplat o aventură foarte stranie. Mă dusesem după-amiază să-mi scot un permis B.O.B. și, la ghișeu, funcționara mi-a refuzat fotografiile de identitate, declarînd că nu au nici cea mai vagă asemănare cu mine. Ceilalți funcționari, chemați să-și dea avizul, au fost de aceeași părere.

— Dar e o nebunie! exclamă Renée cu o indignare exagerată, fără îndoială pentru a-mi flata vanitatea de povestitor.

— După o lungă discuție, am plecat. Pe Pont Royal îl întîlnesc pe Julien Gauthier și mă duc spre el cu mîna întinsă. Mă privește ca pe un străin și-mi declară că nu mă cunoaște.

— Asta-i bună!

— Uluit, alerg să mă privesc în vitrina unui magazin și nu mă recunosc nici eu.

În timp ce rosteam aceste cuvinte, o vedeam pe Renée liniștindu-se, datorită extravaganței povestirii. Adăugai cu o voce surdă, schimbată de emoție, dar care părea vocea unui actor de melodramă,

— Mi se schimbase înfățișarea!

Renée zîmbi de această poveste puerilă și îmi spuse cu bunătate, pentru a mă recompensa că voisem s-o amuz:

— Ești prostuț, iubitule.

Izbucnii în rîsul meu gros de Cérusier. Aş fi putut să continui, să-i povestesc cum am sedus-o şi să-i dau detalii tulburătoare despre intimitatea noastră. Aş fi alarmat-o fără s-o conving şi dealtfel nu mai aveam elanul necesar pentru a pătrunde în sinuozităţile aventurii noastre. Am vrut totuşi să profit de ocazie şi să-i pun o întrebare care mă obseda :

— Povestea mea e stupidă. Dar presupune că într-adevăr mi-aş fi schimbat înfăţişarea. Presupune că în acea seară, un necunoscut cu ochi frumoşi, avînd aceeaşi voce, aceleaşi haine, acelaşi scris şi cunoscînd secretele noastre cele mai intime, ar fi venit şi ţi-ar fi spus : „Sînt soţul tău". Ce-ai fi făcut ?

Într-o altă situaţie, Renée ar fi pretins că întrebarea mea n-avea nici un sens, pentru că de obicei nu prea gustă jocurile de imaginaţie. Dar s-a gîndit probabil că povestindu-i această istorie de adormit copiii, al cărei punct de plecare părea să fie incidentul Gémillard, avusesem la început intenţii agresive, dar, răzgîndindu-mă între timp, deviasem discuţia. Grijulie să nu mă contrarieze, îmi răspunse cu seriozitatea cu care face totul, după ce-şi lăsase timp de gîndire :

— L-aş fi dat afară.

— Nu sînt convins. Ar fi trebuit să ţii cont de un ansamblu de coincidenţe care erau aproape dovezi.

Renée se mai gîndi puţin. Am simţit că se prinsese în joc şi că problema se punea pentru ea ca şi cum datele erau reale. Îi precizai

dilema : „Să consimţi la o realitate mostruoasă, absurdă, sau să-ţi asumi riscul, enormul risc, de a-l îndepărta, pentru totdeauna, pe propriul tău soţ din viaţa ta". Privirea i se înăsprise şi o violenţă secretă o însufleţea. Dintr-un scrupul de conştiinţă, prelungea o dezbatere interioară, dar am ghicit că alesese, poate chiar fără voia ei. Un instinct profund, imperios, o făcea să prefere riscul uman acestei intrusiuni a absurdului, în care orice viaţă se denaturează şi se pierde.

— Cu siguranţă că l-aş fi dat afară, repetă ea cu un fel de uşurare.

— Şi dacă necunoscutul ar fi adus dovezi incontestabile ?

Renée se ridică în picioare ca să se săpunească şi răspunse fără ezitare :

— De vreme ce nu lasă nici o portiţă de scăpare, întrebarea nu mai are nici un chichirez.

Discuţia se încheie aici şi-mi reluai aparatul de bărbierit. Renée hotărî că e mai diplomatic să nu se mai opună vizitei noastre la familia Gémillard. Aşadar, după-amiază, pe la ora trei, pornirăm toţi patru pe jos să ne ducem la bunii noştri prieteni, care locuiesc lîngă poarta Ternes. Era o plimbare plăcută. La plecare, mergeam între soţia mea şi micuţa Toinette, care mă ţinea de mînă. Lucien mergea cîţiva paşi în faţa noastră, bosumflat şi tîrîndu-şi picioarele, căci trebuie să recunosc că nici el nu nutreşte prea mare simpatie pentru familia Gémillard. Ne aflam

pe strada Caulaincourt, cam în vîrful curbei, și-i spuneam lui Lucien cu o voce supărată, Lucien, ce Dumnezeu, mergi înainte sau lîngă noi, dar nu te mai vîrî în picioarele noastre, cînd am văzut-o pe Sarrazine venind din partea opusă, în tovărășia unei prietene. Păreau adîncite într-o conversație serioasă și confidențială. Frumosul chip, puțin masculin, al Sarrazinei se apleca gînditor spre obrazul prietenei, care o ținea de braț. În această stare de dăruire, își păstra alura de pursînge, amintind totuși și de un cal de tracțiune, datorită picioarelor musculoase și a pieptului ei de alegorie. O mai priveam încă în momentul cînd ne-a depășit. Ea nu mă văzuse. Știu că n-o să mă mai vadă niciodată. Renée, căreia nu-i scăpase direcția și intensitatea privirii mele, îmi spuse cu perfidie : „Ai văzut ce aer băiețos și-a luat femeia aia grasă care a trecut pe lîngă noi adineauri ? Se vede imediat cîte parale face". N-am răspuns.

Toate becurile sînt aprinse. Domnul Caracalla își mută bastonul în dreapta. Făcînd asta, privirea i se oprește asupra mea. A văzut pe ghișeu cele două fotografii de identitate ale mele care-i trezesc o amintire. „Apropo, îi spune funcționarei, l-ați mai văzut pe tîmpitul ăla care voia neapărat să se recunoască în fotografia altuia ?" Funcționara face un gest că habar n-are. În fundul biroului zăresc bustul rotofei al domnului Boussenac, aplecat, într-un cerc de lumină, asupra paginilor unei cărți groase.

Doamna Passavent a terminat de scris în registru. Ia fotografiile pe care le pune pe pupitrul ei. În clipa în care dă să le lipească, aruncă o privire asupra lor, cum făcuse și data trecută, și am iluzia că timpul se unește și că aventura mea s-a petrecut într-o singură secundă elastică, monstruos dilatată, dar care se restrînge pînă la a nu mai fi în realitate decît o secundă.

Lector : ANGELA CISMAȘ
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

*

Bun de tipar 23.04.1982. Coli tipar 7,5.

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 933 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

CLUB COLECȚIA Povestiri Științifico-Fantastice

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

AVENTURA

SCORPIONUL

EDITURA "ION CREANGĂ"

COLECȚIA SFINX

COLECȚIA SFINX

fondată în 1895 bpt serie nouă